



**ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΚΑΛΩΝ ΤΕΧΝΩΝ**

ΤΜΗΜΑ ΜΟΥΣΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

**Ο εορτασμός του Αγίου Μεγαλομάρτυρος Γεωργίου του Τροπαιοφόρου
στη βυζαντινή μουσική παράδοση. Μουσικολογικές προσεγγίσεις**

Τόμος Α΄

**ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
ΕΘΝΟΜΟΥΣΙΚΟΛΟΓΙΑ / ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΜΟΥΣΙΚΗ**

**του φοιτητή Συμεωνίδα Γεώργιου
ΑΕΜ:1455**

Επιβλέπουσα: Αλεξάνδρου Μαρία, καθηγήτρια

**ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2025**

Πρόλογος

Η παρούσα διπλωματική εργασία εκπονήθηκε κατά τη θερινή περίοδο του ακαδημαϊκού έτους 2024-2025, στο πλαίσιο του προγράμματος σπουδών της σχολής Καλών Τεχνών, τμήμα Μουσικών Σπουδών του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

Θεματικό πεδίο της εργασίας αποτελεί η Εθνομουσικολογία / Βυζαντινή Μουσική και υλοποιήθηκε με επιβλέπουσα την κα Αλεξάνδρου Μαρία, καθηγήτρια του τμήματος Μουσικών Σπουδών του Α.Π.Θ. και συνεξεταστές τον αναπληρωτή καθηγητή του τμήματος Μουσικών Σπουδών κ. Γιαννόπουλο Εμμανουήλ και την κα. Κατσανεβάκη Αθηνά, μέλος Ε.Ε.Π του τμήματος Μουσικών Σπουδών.

Κεντρικό αντικείμενο της εργασίας συνιστά, αφενός, η παρουσία του Αγίου Γεωργίου στην καθημερινή ζωή των χριστιανών, όπως αυτή γίνεται εμφανής, τόσο από τα βυζαντινά χρόνια, όσο και από τις παραδόσεις του σήμερα, και αφετέρου η μουσικολογική μελέτη και ανάλυση των τροπαρίων προς τιμήν του.

Ο Άγιος Γεώργιος είναι εμβληματική μορφή του χριστιανισμού και της ελληνικής παράδοσης. Η πλούσια υμνογραφία και η πολιτισμική κληρονομιά παρέχουν εύφορο έδαφος για πολυποίκιλες επιστημονικές μελέτες. Επέλεξα, λοιπόν, το συγκεκριμένο θέμα λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω σε συνδυασμό με το πεδίο της βυζαντινής μουσικής, υπό το πρίσμα της οποίας συντελείται η παρούσα εργασία.

Στο σημείο αυτό, θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους όσους στάθηκαν ως πολύτιμοι βοηθοί μου για την αποπεράτωση αυτής της εργασίας. Είναι χρέος μου να εκφράσω τις βαθύτερες ευχαριστίες μου στην επιβλέπουσα καθηγήτρια, κα Αλεξάνδρου Μαρία, που με την καθοδήγηση και την υποστήριξή της, και με την λεπτομερή ανατροφοδότηση που μου προσέφερε στα επιμέρους στάδια, ολοκλήρωσα επιτυχώς την συγγραφή της διπλωματικής εργασίας.

Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω τους συναδέλφους μου Γιαννό Κωνσταντίνο και Παυλίδου Κωνσταντίνα, για την προσφορά υλικού και την αμέριστη βοήθειά τους και συμπαράσταση, όποτε τους ζητήθηκε. Επιπλέον ευχαριστώ θερμά την Παναγιωτίδου Κωνσταντίνα για τη βοήθειά της και την υποστήριξη.

Τέλος, θέλω να ευχαριστήσω την οικογένειά μου και τους φίλους μου, που έδειξαν μεγάλη κατανόηση καθ' όλη τη διάρκεια της συγγραφής της παρούσας διπλωματικής εργασίας.

Πίνακας Περιεχομένων

Οι υποενότητες του Μέρους Β΄, του κεφαλαίου 8, **σε μπλε χρώμα**, βρίσκονται στον Β΄ Τόμο της παρούσας εργασίας.

| | |
|--|-----------|
| Πρόλογος | 2 |
| Εισαγωγή | 6 |
| ΜΕΡΟΣ Α΄ | 8 |
| 1. Βίος του Αγίου Γεωργίου | 9 |
| 1.1 Ιστορικό πλαίσιο, νεανικά χρόνια..... | 9 |
| 1.2 Η σύλληψη και τα βασανιστήρια..... | 9 |
| 1.3 Μαρτυρικός Θάνατος..... | 11 |
| 2. Θαύματα του Αγίου Γεωργίου | 12 |
| 2.1 Το θαύμα της δρακοκτονίας..... | 12 |
| 2.2. Η τιμωρία του Σαρακηνού..... | 13 |
| 2.3. Η σωτηρία του αιχμάλωτου στρατιώτη..... | 14 |
| 3. Ο Άγιος στη λαογραφία και την Παράδοση | 15 |
| 3.1 Έθιμα του Αγίου Γεωργίου στον ελλαδικό χώρο..... | 15 |
| 3.1.1 Θράκη και άλλες περιοχές – Οι Πεγλιβάνηδες: Το έθιμο της πάλης..... | 15 |
| 3.1.2 Βοιωτία – Το Πανηγυράκι της Αράχωβας..... | 15 |
| 3.1.3 Κρήτη – Ευλογία κοπαδιών και ζώων..... | 16 |
| 3.1.4 Μετέωρα – Το έθιμο με τα «μαντήλια»..... | 16 |
| 3.1.5 Χαλκιδική – Ζύγισμα των προσκυνητών..... | 17 |
| 3.1.6 Λήμνος, Πελοπόννησος και Θεσσαλία – Ιπποδρομίες προς τιμήν του Αγίου..... | 17 |
| 3.1.7 Αρκαδία – Τα άλογα του Αη -Γιώργη..... | 17 |
| 3.1.8 Ρόδος – Αη -Γιώργης ο Λαρδιακός..... | 17 |
| 3.2. Δημοτικά τραγούδια και ποιήματα..... | 18 |
| 3.3 Επωνυμίες του Αγίου..... | 19 |
| 3.4 Παραδόσεις, έθιμα και αναφορές στα Βαλκάνια, στον κόσμο και σε άλλες θρησκείες..... | 20 |
| 4. Κινητή εορτή και ανακομιδή λειψάνων | 23 |
| 4.1 Κινητή εορτή..... | 23 |
| 4.2 Ανακομιδή..... | 24 |
| 5. Δομή των Ακολουθιών της εορτής του Αγίου Γεωργίου του Τροπαιοφόρου και της ανακομιδής των λειψάνων | 25 |
| 5.1 Εσπερινός - Τη κγ΄ του αυτού μηνός Απριλίου..... | 25 |
| 5.2 Όρθρος - Τη κγ΄ του αυτού μηνός Απριλίου..... | 28 |
| 5.3 Εσπερινός - Τη γ΄ του αυτού μηνός Νοεμβρίου..... | 37 |
| 5.4 Όρθρος - Τη γ΄ του αυτού μηνός Νοεμβρίου..... | 40 |
| 6. Υμνογραφικά και μελοποιητικά | 49 |
| 6.1 Βίος Αγίου Θεοφάνους του Γραπτού..... | 49 |
| 6.2 Βιογραφίες μελουργών..... | 50 |

| | |
|--|-----------|
| 6.2.1 Πέτρος Πελοποννήσιος..... | 50 |
| 6.2.2 Ιάκωβος Πρωτοψάλτης..... | 51 |
| 6.2.3 Κωνσταντίνος Βυζάντιος Πρωτοψάλτης..... | 51 |
| 6.2.4 Στέφανος Μιχαήλ Λαμπαδάριος..... | 52 |
| 6.2.5 Πέτρος Φιλανθίδης..... | 53 |
| 6.2.6 Κωνσταντίνος Πρίγγος..... | 53 |
| 6.2.7 Αθανάσιος Καραμάνης..... | 54 |
| 6.2.8 Κωνσταντίνος Παπαγιάννης πρωτοπρεσβύτερος..... | 55 |
| ΜΕΡΟΣ Β΄..... | 56 |
| 7. Μεθοδολογία μεταγραφών και αναλύσεων..... | 57 |
| 7.1 Προλεγόμενα..... | 57 |
| 7.2 Μεταγραφή..... | 57 |
| 7.3 Πολυπρισματική ανάλυση..... | 60 |
| 8. Μεταγραφή και ανάλυση του Δοξαστικού «Ανέτειλε τὸ ἔαρ»..... | 62 |
| 8.1 «Ανέτειλε τὸ ἔαρ», Πέτρος Πελοποννήσιος..... | 63 |
| 8.1.1 Μεταγραφή στο πεντάγραμμο και στοιχεία μουσικολογικής ανάλυσης..... | 4 |
| 8.1.2 Πίνακας πολυπρισματικής ανάλυσης «Ανέτειλε τὸ ἔαρ», Πέτρου Πελοποννήσιου... | 64 |
| 8.1.3 Συμπερασματικά σχόλια..... | 65 |
| 8.2 «Ανέτειλε τὸ ἔαρ», Ιάκωβος Πρωτοψάλτης..... | 66 |
| 8.2.1 Μεταγραφή στο πεντάγραμμο και στοιχεία μουσικολογικής ανάλυσης..... | 12 |
| 8.2.2 Πίνακας πολυπρισματικής ανάλυσης «Ανέτειλε τὸ ἔαρ», Ιακώβου Πρωτοψάλτη.... | 67 |
| 8.2.3 Συμπερασματικά σχόλια..... | 68 |
| 8.3 «Ανέτειλε τὸ ἔαρ», Κωνσταντίνος Βυζάντιος Πρωτοψάλτης..... | 70 |
| 8.3.1 Μεταγραφή στο πεντάγραμμο και στοιχεία μουσικολογικής ανάλυσης..... | 28 |
| 8.3.2 Πίνακας πολυπρισματικής ανάλυσης «Ανέτειλε τὸ ἔαρ», Κωνσταντίνου Βυζάντιου Πρωτοψάλτη..... | 71 |
| 8.3.3 Συμπερασματικά σχόλια..... | 72 |
| 8.4 «Ανέτειλε τὸ ἔαρ», Στέφανος Λαμπαδάριος..... | 74 |
| 8.4.1 Μεταγραφή στο πεντάγραμμο και στοιχεία μουσικολογικής ανάλυσης..... | 37 |
| 8.4.2 Πίνακας πολυπρισματικής ανάλυσης «Ανέτειλε τὸ ἔαρ», Στέφανου Λαμπαδαρίου... | 75 |
| 8.4.3 Συμπερασματικά σχόλια..... | 76 |
| 8.5 «Ανέτειλε τὸ ἔαρ», Πέτρος Φιλανθίδης..... | 77 |
| 8.5.1 Μεταγραφή στο πεντάγραμμο και στοιχεία μουσικολογικής ανάλυσης..... | 44 |
| 8.5.2 Πίνακας πολυπρισματικής ανάλυσης «Ανέτειλε τὸ ἔαρ», Πέτρου Φιλανθίδη..... | 78 |
| 8.5.3 Συμπερασματικά σχόλια..... | 80 |
| 8.6 «Ανέτειλε τὸ ἔαρ», Κωνσταντίνος Πρίγγος..... | 81 |
| 8.6.1 Μεταγραφή στο πεντάγραμμο και στοιχεία μουσικολογικής ανάλυσης..... | 56 |
| 8.6.2 Πίνακας πολυπρισματικής ανάλυσης «Ανέτειλε τὸ ἔαρ», Κωνσταντίνου Πρίγγου.... | 82 |
| 8.6.3 Συμπερασματικά σχόλια..... | 83 |
| 8.7 «Ανέτειλε τὸ ἔαρ», Αθανάσιος Καραμάνης..... | 84 |
| 8.7.1 Μεταγραφή στο πεντάγραμμο και στοιχεία μουσικολογικής ανάλυσης..... | 56 |
| 8.7.2 Πίνακας πολυπρισματικής ανάλυσης «Ανέτειλε τὸ ἔαρ», Αθανάσιου Καραμάνη.... | 85 |
| 8.7.3 Συμπερασματικά σχόλια..... | 86 |
| 8.8 «Ανέτειλε τὸ ἔαρ», Κωνσταντίνος Λάμπρου..... | 88 |

| | |
|--|------------|
| 8.8.1 Μεταγραφή στο πεντάγραμμο και στοιχεία μουσικολογικής ανάλυσης..... | 72 |
| 8.8.2 Πίνακας πολυπρισματικής ανάλυσης «Ἀνέτειλε τὸ ἕαρ», Κωνσταντίνου Λάμπρου.. | 89 |
| 8.8.3 Συμπερασματικά σχόλια..... | 90 |
| 9. Μεταγραφή και ανάλυση επιλεγμένων τροπαρίων της ανακομιδής των λειψάνων του Αγίου, μέλος Κωνσταντίνου Παπαγιάννη Πρωτοπρεσβυτέρου..... | 91 |
| 9.1 «Ἄξιως τοῦ ὀνόματος», Κωνσταντίνος Παπαγιάννης..... | 91 |
| 9.1.1 Μεταγραφή στο πεντάγραμμο και στοιχεία μουσικολογικής ανάλυσης..... | 80 |
| 9.1.2 Πίνακας πολυπρισματικής ανάλυσης «Ἄξιως τοῦ ὀνόματος», Κωνσταντίνου Παπαγιάννη..... | 92 |
| 9.1.3 Συμπερασματικά σχόλια..... | 93 |
| 9.2 «Ὡς τῶν αἰχμαλώτων ἐλευθερωτῆς», Κωνσταντίνος Παπαγιάννης..... | 94 |
| 9.2.1 Μεταγραφή στο πεντάγραμμο και στοιχεία μουσικολογικής ανάλυσης..... | 86 |
| 9.2.2 Πίνακας πολυπρισματικής ανάλυσης «Ὡς τῶν αἰχμαλώτων ἐλευθερωτῆς», Κωνσταντίνου Παπαγιάννη..... | 95 |
| 9.2.3 Συμπερασματικά σχόλια..... | 96 |
| 9.3 «Τὸν νοερὸν ἀδάμαντα τῆς καρτερίας», Κωνσταντίνος Παπαγιάννης..... | 97 |
| 9.3.1 Μεταγραφή στο πεντάγραμμο και στοιχεία μουσικολογικής ανάλυσης..... | 89 |
| 9.3.2 Πίνακας πολυπρισματικής ανάλυσης «Τὸν νοερὸν ἀδάμαντα τῆς καρτερίας», Κωνσταντίνου Παπαγιάννη..... | 98 |
| 9.3.3 Συμπερασματικά σχόλια..... | 99 |
| Γενικά συμπεράσματα..... | 100 |
| Βραχυγραφίες..... | 102 |
| Βιβλιογραφία..... | 103 |

Εισαγωγή

Αντικείμενο και στόχος εργασίας

Αντικείμενο της διπλωματικής εργασίας με τίτλο «Ο εορτασμός του Αγίου Μεγαλομάρτυρος Γεωργίου του Τροπαιοφόρου στη βυζαντινή μουσική παράδοση. Μουσικολογικές προσεγγίσεις.» αποτελεί η μεταγραφή ορισμένων τροπαρίων προς τιμήν του Αγίου Γεωργίου σε ευρωπαϊκή σημειογραφία και η αποτύπωση της παρουσίας του Αγίου, όπως αυτή διαφαίνεται μέσα από τις παραδόσεις και τη λαογραφία.

Μεθοδολογία

Η εργασία χωρίζεται σε δύο τόμους προς διευκόλυνση της μουσικολογικής μελέτης. Ο α' τόμος περιέχει, στο πρώτο μέρος του, πληροφορίες για τον βίο του Αγίου Γεωργίου και αναφορές σε λαϊκές παραδόσεις, ήθη και έθιμα που τιμούν την μνήμη του, καθώς και τη δομή των ακολουθιών της εορτής του Αγίου Γεωργίου, ενώ στο δεύτερο μέρος γίνεται αναφορά στη μεθοδολογία της μουσικολογικής ανάλυσης, παρουσιάζονται πίνακες πολυπρισματικής ανάλυσης και συμπερασματικά σχόλια.

Ο β' τόμος περιλαμβάνει τις μεταγραφές επιλεγμένων τροπαρίων σε ευρωπαϊκή σημειογραφία, καθώς επίσης και στοιχεία μορφολογικής ανάλυσης.

Μετά την αποσαφήνιση του κορμού της εργασίας έγινε η συλλογή βιβλιογραφικού υλικού σε ηλεκτρονική και έντυπη μορφή. Στόχος ήταν η παρουσίαση του βίου του Αγίου, η αποτύπωση των παραδόσεων και της λαογραφίας κάθε τόπου που τον τιμά και η καταγραφή των Ακολουθιών της εορτής του Αγίου.

Έπειτα, έγινε η εκλογή των τροπαρίων που θα μεταγραφούν και, μαζί με αυτά, η εύρεση σημαντικών πληροφοριών για τους μελουργούς που τα μελοποίησαν. Η ψηφιοποίηση των βυζαντινών τροπαρίων έγινε με το πρόγραμμα «Μουσικά Κείμενα».

Τέλος, έγινε η μεταγραφή στο πεντάγραμμο και η ανάλυση του Δοξαστικού τροπαρίου «*Ἄνετειλε τὸ ἔαρ*» από οκτώ διαφορετικούς μελουργούς, όπως επίσης μεταγραφή και ανάλυση επιλεγμένων τροπαρίων από τον Εσπερινό και τον Όρθρο της Γ' Νοεμβρίου, (ανακομιδή λειψάνων). Κάθε ανάλυση ακολουθείται από συμπερασματικά σχόλια.

Δομή εργασίας

Στο 1ο κεφάλαιο γίνεται λόγος για τη ζωή του Αγίου Γεωργίου, την καταγωγή, την εποχή κατά την οποία έζησε, τα βασανιστήρια που βίωσε και τον μαρτυρικό του θάνατο.

Στο 2ο κεφάλαιο αναφέρονται τρία από τα θαύματα που έκανε ο Άγιος Γεώργιος.

Το 3ο κεφάλαιο περιλαμβάνει τα έθιμα και τις παραδόσεις κατά την εγχώρια και τη διεθνή λαογραφία, καθώς επίσης και δημοτικά τραγούδια, αλλά και άλλες θρησκείες στις οποίες γίνεται αναφορά στον Άγιο Γεώργιο.

Στο 4ο κεφάλαιο περιγράφεται η κινητή εορτή και ανακομιδή των λειψάνων.

Στο 5ο κεφάλαιο γίνεται παρουσίαση της δομής των Ακολουθιών ανήμερα της εορτής του Αγίου Γεωργίου και της ανακομιδής των λειψάνων.

Το 6ο και τελευταίο κεφάλαιο του α' μέρους περιλαμβάνει τις βιογραφίες των μελουργών.

Στο 7ο κεφάλαιο που βρίσκεται στο β' μέρος του πρώτου τόμου σημειώνεται η μεθοδολογία της μεταγραφής και της ανάλυσης.

Το 8ο και 9ο κεφάλαιο αποτελούνται από τους πίνακες πολυπρισματικής ανάλυσης και τα συμπερασματικά σχόλια.

Τέλος, στον δεύτερο τόμο βρίσκονται συγκεντρωμένες όλες οι μεταγραφές των βυζαντινών τροπαρίων από τη βυζαντινή παρασημαντική στην ευρωπαϊκή.



Εικόνα 1: Βυζαντινή εικόνα του Αγίου Γεωργίου.¹

¹ https://el.wikipedia.org/wiki/Άγιος_Γεώργιος#/media/Αρχείο:Agios_Georgios_icon.jpg (17/9/2025)

ΜΕΡΟΣ Α΄

1. Βίος του Αγίου Γεωργίου

1.1 Ιστορικό πλαίσιο, νεανικά χρόνια.²

Ιστορικά στοιχεία για τον βίο του Αγίου Γεωργίου μπορούν να αναζητηθούν σε ποικίλες θεολογικές πηγές, όπως τα συναξάρια και οι βίοι των αγίων. Εξετάζοντας αγιολογικά τον βίο του οι συναξαριακές διηγήσεις, οι πολυάριθμοι ναοί αφιερωμένοι προς τιμήν του ήδη από τον 4ο αι., καθώς και τα πολυάριθμα θαύματά του εν ζωή και μετά θάνατον επιβεβαιώνουν τόσο την ύπαρξή του, όσο και τον ένδοξο τίτλο του ως Μεγαλομάρτυρα.

Ο Άγιος Γεώργιος γεννήθηκε στην Καππαδοκία τον 3ο αιώνα μ. Χ., από εύπορους και ευσεβείς γονείς. Ο πατέρας του Αγίου Γεωργίου, ονομαζόταν Γερόντιος, ήταν στρατιωτικός, μέλος της αυτοκρατορικής Συγκλήτου και πιθανώς απεβίωσε όταν ο Γεώργιος ήταν σε ηλικία 10 ετών, οπότε και μετοίκησε με την μητέρα του στην Παλαιστίνη.

Στην ηλικία των 18 ετών, επί αυτοκράτορα Διοκλητιανού, ο Άγιος Γεώργιος κατατάχθηκε στον ρωμαϊκό στρατό, σημειώνοντας ταχεία ανέλιξη σε υψηλά αξιώματα, λόγω της στρατιωτικής δεινότητας που τον χαρακτήριζε, αλλά και λόγω του ακμαίου αναστήματός του.

Ο Διοκλητιανός (αναγράφεται στους μεγαλύτερους διωγμούς των χριστιανών) ήθελε να πατάξει την χριστιανική πίστη και να στρέψει τους Χριστιανούς προς την ειδωλολατρεία, με στόχο την «θεοποίηση» του αξιώματος του αυτοκράτορα. Για τον λόγο αυτό συγκάλεσε τους στρατηγούς και τους υψηλά ιστάμενους στρατιωτικούς, ανάμεσά τους και τον Άγιο Γεώργιο, ώστε να τον βοηθήσουν να πετύχει τον στόχο του. Ωστόσο, όλοι οι ευρισκόμενοι σε εκείνη την συνάντηση δυσαρεστήθηκαν πολύ, όταν ο Άγιος Γεώργιος αρνήθηκε να συμμετάσχει στην εξόντωση των Χριστιανών και ομολόγησε την πίστη του στην χριστιανική θρησκεία διακηρύσσοντας την αλήθεια του Ιησού Χριστού.

1.2 Η σύλληψη και τα βασανιστήρια

Ο Διοκλητιανός θαύμαζε πολύ τον Γεώργιο για τις στρατιωτικές του ικανότητες και εμπιστευόταν την κρίση του σε στρατηγικά ζητήματα. Προσπάθησε, λοιπόν, με κολακειές

² Για το παρόν κεφάλαιο χρησιμοποιήθηκαν οι παρακάτω βιβλιογραφικές και ιστογραφικές πηγές :

I. <https://www.synaxarion.gr/gr/sid/2743/sxsaintinfo.aspx> (12/7/2025).

II. Άγιος Συμεών Μεταφραστής, *Το μαρτύριον του Αγίου Γεωργίου* (Αθήνα: Αποστολική Διακονία, 1994).

III. <https://galilea.gr/βίος-του-αγίου-γεωργίου/> (12/7/2025).

IV. Άγιος Νικόδημος Αγιορείτης, *Συναξαριστής τῶν Δώδεκα Μηνῶν τοῦ Ἐνιαυτοῦ*, τόμ. Β΄ (Αθήνα, 1868), σ. 283-285.

περί των αρετών του, να πείσει τον Γεώργιο να απαρνηθεί την πίστη του, υποσχόμενος ότι θα συγχωρούσε την αυθάδειά του και θα του απένειμε υψηλότατο αξίωμα στην αυτοκρατορία του. Ο Άγιος Γεώργιος όμως, καθόλου δεν κλονίστηκε και ομολόγησε ξανά την αληθινή πίστη του και την βαθύτατη αγάπη του προς τον Χριστό, εξοργίζοντας τον Διοκλητιανό, ο οποίος και διέταξε να τον φυλακίσουν.

Εντός της φυλακής ο Άγιος Γεώργιος υπέφερε πολλά και φρικτά βασανιστήρια, δοξάζοντας τον Θεό που είχε την ευκαιρία να μαρτυρήσει για τον Χριστό. Αρχικά, ο Άγιος Γεώργιος μαστιγώθηκε πολλάκις και εν συνεχεία, έριξαν το ήδη πληγωμένο σώμα του, γυμνό, σε πάτωμα με σπασμένα αγγεία και γυαλιά, δένοντας τον και τοποθετώντας έναν μεγάλο λίθο πάνω του.

Ο Άγιος Γεώργιος προσκλήθηκε τότε να προσκυνήσει είδωλα και να απαρνηθεί τον Χριστό, ώστε να σταματήσουν τα φρικτά βασανιστήρια. Η απάντηση του Αγίου ήταν και πάλι η ομολογία της πίστης του στον Ιησού Χριστό. Οργισμένος ο Διοκλητιανός τον καταδικάζει στο μαρτύριο του τροχού, κατά το οποίο ένας τροχός με αιχμηρές σιδερένιες προεξοχές, περιστρέφεται κατασχίζοντας το σώμα του Αγίου.

Ο Διοκλητιανός νομίζοντας ότι ο Άγιος Γεώργιος έχει πεθάνει πηγαίνει να προσφέρει θυσίες στα είδωλα, ενώ στον χώρο του βασανιστηρίου ακούγεται μια φωνή να παρηγορεί, να δηλώνει την θεϊκή παρουσία και ένας Άγγελος Κυρίου αγκαλιάζει τον Άγιο. Ο Άγιος θεραπευμένος από τις πληγές του εμφανίζεται μπροστά στον Διοκλητιανό φανερώνοντας την θεϊκή παρέμβαση. Αυτό το θαυμαστό γεγονός, σε αντίθεση με τις προθέσεις του Διοκλητιανού, αναζωπυρώνει την χριστιανική πίστη και φέρνει περισσότερους πιστούς στην χριστιανική θρησκεία, πράγμα το οποίο δεν ανέχεται ο αυτοκράτορας, ο οποίος πλέον διακατέχεται από πλήρη οργή, μανία και μίσος κατά του Αγίου Γεωργίου. Ο Διοκλητιανός τότε διατάζει να δέσουν τα χέρια και τα πόδια του Αγίου, να τον ρίξουν σε έναν λάκκο με ασβέστη επί τρεις ημέρες μέχρις ότου να λιώσουν ακόμη και τα οστά του. Με το πέρας των τριών ημερών, οι στρατιώτες άνοιξαν τον λάκκο για να βγάλουν το πτώμα του Αγίου. Προς έκπληξη όλων, ο Άγιος εξήλθε του λάκκου -όχι απλά- αβλαβής, αλλά σε καλύτερη κατάσταση από πριν την ρίψη του, δοξάζοντας τον Θεό.

Τα βασανιστήρια του Αγίου συνεχίζονται ακατάπαυστα, αναγκάζοντάς τον να φορέσει πυρωμένα υποδήματα με καρφιά και να περπατήσει με αυτά. Ο Άγιος Γεώργιος προσευχόμενος στον Θεό αντέχει, υποκινώντας την υποψία ότι σχετίζεται με μαγεία.³

Τότε, ο αυτοκράτορας καλεί έναν μεγάλο μάγο της εποχής, τον Αθανάσιο, για να του δώσει να πει δύο δηλητήρια. Το πρώτο δηλητήριο ωθούσε αυτόν που το πίνει να χάσει τη λογική του, ενώ το δεύτερο δηλητήριο ήταν δραστικό και επέφερε θάνατο. Ο Άγιος Γεώργιος κάνοντας το σημείο του σταυρού πίνει τα δηλητήρια δίχως αυτά να επιφέρουν κάποια βλάβη πάνω του. Ο αυτοκράτορας οργίζεται περισσότερο, ενώ ο μάγος αναγνωρίζει την αληθινή πίστη στο πρόσωπο του Αγίου Γεωργίου. Το απίστευτο και θαυμαστό αυτό γεγονός έκανε πολλούς να πιστέψουν στον Αληθινό Θεό και να ομολογήσουν την πίστη τους. Ανάμεσά του ακόμα και η ίδια η σύζυγος του αυτοκράτορα, η βασίλισσα Αλεξάνδρα. Ο Διοκλητιανός διέταξε τότε να την φυλακίσουν και να την εκτελέσουν. Η Αλεξάνδρα, προσευχόμενη στη φυλακή, παρέδωσε την ψυχή της στα χέρια του Θεού.

³ Πηγή: <https://galilea.gr/βίος-του-αγίου-γεωργίου/> (12/7/2025)

1.3 Μαρτυρικός Θάνατος

Τη νύχτα πριν μαρτυρήσει ο Άγιος Γεώργιος παρουσιάστηκε στον ύπνο του ο Χριστός προαναγγέλοντάς του ότι έφτασε η στιγμή που θα αξιωνόταν να μαρτυρήσει για την δόξα του Κυρίου του. Το επόμενο πρωί ο Διοκλητιανός -όντας πλήρως απογοητευμένος από τις μάταιες προσπάθειες να μεταπείσει ή να βλάψει τον Άγιο- τον πρόσταξε να πάνε μαζί στο ναό του Απόλλωνα, δελεάζοντάς τον με ελκυστικότερες προτάσεις, ως ύστατη προσπάθεια να απαρνηθεί τον Χριστό. Ο Άγιος δέχτηκε να πάνε και ο αυτοκράτορας νόμισε πως τελικά θα απαρνηθεί τον Χριστό, έτσι κάλεσε όλο τον λαό να παρακολουθήσει την θυσία του αγίου στο είδωλο του Απόλλωνα. Μόλις βρέθηκε ο Άγιος Γεώργιος στο ναό, προσευχήθηκε κάνοντας το σημείο του σταυρού και ρώτησε το άψυχο είδωλο αν είναι Θεός το ίδιο και εκείνο απάντησε πως δεν είναι. Αντιθέτως, ομολόγησε πως όλα τα είδωλα είναι έκπτωτα δαιμόνια που αποπροσανατολίζουν και εξαπατούν τους ανθρώπους. Τότε, ο Άγιος Γεώργιος ρώτησε ξανά το είδωλο γιατί εξακολουθεί να στέκεται στο ίδιο σημείο όπου στέκεται εμπρός ο δούλος του αληθινού Θεού. Πρόσταξε τότε, στο όνομα του Κυρίου να εξαφανιστεί το είδωλο και εκείνο συνετρίβει με μεγάλο θόρυβο.

Τόσο ο Διοκλητιανός, όσο και λοιποί ειδωλολάτρες επιθυμούσαν τον θάνατο του Αγίου Γεωργίου, καθώς θεωρούσαν ότι έχει μαγικές δυνάμεις τις οποίες χρησιμοποιεί για να προσβάλει τα είδωλα. Έτσι, διατάχθηκε ο αποκεφαλισμός του, πιθανώς το 303 μ. Χ.. Το λείψανο του Αγίου Γεωργίου μετέφερε στην Παλαιστίνη (γενέτειρα του Αγίου) ο πιστός υπηρέτης του Πασικράτη, όπως επιθυμούσε ο ίδιος ο Άγιος.

2. Θαύματα του Αγίου Γεωργίου

Το Συναξάρι περιγράφει σειρά θαυμάτων που αποδίδονται στον Άγιο Γεώργιο: προστασία κατά τη θητεία του ως στρατιώτη, διάσωση πιστών από διωγμούς, και μεσολάβηση σε κρίσιμες στιγμές. Ο Άγιος εμφανίζεται ως προστάτης του λαού και σύμβολο πίστης και ανδρείας.

2.1 Το θαύμα της δρακοκτονίας⁴

Ο Άγιος Γεώργιος απεικονίζεται συχνά με έναν δράκο, ή κάποιο ερπετόμορφο πλάσμα κάτω από τα πόδια του αλόγου του. Ένα από τα πιο γνωστά και διαδεδομένα θαύματα του Αγίου, είναι αυτό της δρακοκτονίας, το οποίο διασώζεται κυρίως μέσα από τα συναξάρια, λαϊκές αφηγήσεις και αγιογραφίες.

Σύμφωνα με την παράδοση, σε μια πόλη της Λιβύης (συνήθως αναφέρεται η Σιλενή) - ή αλλού αναφέρεται μιά πόλη της Αττάλειας-, ένας δράκος είχε εγκατασταθεί κοντά σε μια πηγή νερού ή λίμνη, από την οποία έπαιρνε νερό η πόλη. Για να κατευνάσουν το θηρίο και να εξασφαλίσουν την πρόσβαση στο νερό, οι κάτοικοι με απόφαση του Βασιλιά θυσίαζαν καθημερινά έναν άνθρωπο, εκλεγμένο δια κλήρου. Μια ημέρα, ο κλήρος έπεσε στην κόρη του βασιλιά, ο οποίος, αν και προσπάθησε να αποτρέψει τη θυσία, αναγκάστηκε να συμμορφωθεί με τον κανονισμό που ο ίδιος επέβαλε. Την στιγμή που η κόρη επρόκειτο να παραδοθεί στο τέρας, εμφανίστηκε ο Άγιος Γεώργιος, έφιππος και πάνοπλος. Με την πίστη του στον Χριστό και τη δύναμη του σταυρού, όρμησε κατά του δράκου, τον πλήγωσε βαριά και, με τη βοήθεια της κόρης, τον έσυρε δέσμιο στην πόλη. Εκεί, παρουσία του λαού, τον θανάτωσε, σώζοντας την κοπέλα και ολόκληρη την κοινότητα.⁵

Η αφήγηση αυτή δεν περιορίζεται σε μια απλή πράξη ηρωισμού. Φέρει έντονο συμβολικό χαρακτήρα: ο δράκος ερμηνεύεται ως ενσάρκωση του κακού ή των ειδωλολατρικών δυνάμεων, ενώ η νίκη του Αγίου αποδίδεται όχι απλώς στη σωματική γενναιότητά του, αλλά κυρίως στην πίστη του στον Τριαδικό Θεό. Η κόρη του βασιλιά μπορεί να θεωρηθεί τύπος της Εκκλησίας ή της ανθρωπότητας που λυτρώνεται μέσω της θείας επέμβασης. Εξάλλου, η παρουσία του σταυρού ως όπλο στη σκηνή υπογραμμίζει τη χριστοκεντρική φύση του θαύματος.⁶

Συνοψίζοντας, το θαύμα του Αγίου Γεωργίου με τον δράκο δεν συνιστά μόνο μια διήγηση σωτηρίας, αλλά λειτουργεί ως θεολογικό και ηθικό παράδειγμα νίκης του αγαθού επί του κακού, της πίστης επί της απελπισίας και του Θεού επί των ειδώλων.

⁴ Πηγή: <https://www.pemptousia.gr/2023/04/o-agios-georgios-ke-o-drakos/> (19/7/2025).

⁵ Πηγή: <https://www.greek-icons.org/texts-papers/synaxaries-saints-lives/life-passion-george.htm> (19/7/2025).

⁶ Για περισσότερα στοιχεία, πρβλ. Christopher Walter, *The Warrior Saints in Byzantine Art and Tradition*, (Farnham: Ashgate Publishing, 2003), σ. 109–111.

2.2. Η τιμωρία του Σαρακηνού⁷

Σύμφωνα με την παράδοση, το συμβάν εκτυλίσσεται σε περίοδο κατά την οποία η περιοχή βρισκόταν υπό μουσουλμανική κυριαρχία, πιθανώς κατά την εποχή των Αραβικών επιδρομών ή της Οθωμανικής κυριαρχίας. Η διήγηση αναφέρει έναν Σαρακηνό ταξιδιώτη, ο οποίος εισήλθε στον ιερό ναό του Αγίου Γεωργίου με ασέβεια, επιδεικνύοντας υβριστική συμπεριφορά προς τα ιερά σύμβολα της πίστης και αμφισβητώντας τη δύναμη του αγίου.

Ο Σαρακηνός που ήταν ανιψιός του Βασιλιά της Συρίας, θαύμασε τον ναό του Αγίου Γεωργίου και θέλησε να μπει μέσα για να ξεκουραστεί από το ταξίδι. Ζήτησε μάλιστα από τους υπηρέτες του να βάλουν μέσα στο ναό τις αποσκευές και τις καμήλες τους βεβηλώνοντας τον ιερό ναό. Μόλις οι υπηρέτες έφεραν μέσα τα ζώα εκείνα πέθαναν αμέσως και ο Σαρακηνός διέταξε να τα βγάλουν έξω και να τα θάψουν. Το επόμενο πρωί, την ώρα της θείας Λειτουργίας, ο Σαρακηνός είδε σε όραμα την μετουσίωση των τιμών δώρων και συγκλονίστηκε. Στη συνέχεια, πληροφορήθηκε από τον ιερέα για το Μυστήριο της θείας ευχαριστίας και εκείνος τότε πίστεψε στον αληθινό Θεό και θέλησε να βαπτιστεί. Για να αποφύγει τον διωγμό του Βασιλέα θείου του, βαπτίστηκε στα Ιεροσόλυμα από τον Πατριάρχη, ο οποίος τον προέτρεψε να γίνει Μοναχός στο όρος Σινά.

Αργότερα, ο Σαρακηνός θέλησε να επισκεφθεί ξανά τον ιερέα που λειτουργούσε στον ναό του Αγίου Γεωργίου και του εξέφρασε την επιθυμία του να δει τον Χριστό. Τότε, εκείνος τον προέτρεψε να πάει στη γενέτειρά του και να ομολογήσει την πίστη του στον αληθινό Θεό, Ιησού Χριστό σε όσους Σαρακηνούς έβρισκε μπροστά του. Ο Σαρακηνός τότε κάλεσε το πλήθος και αποκάλυψε πως γνώριζε που βρίσκεται ο χαμένος ανιψιός του Βασιλιά κινώντας το ενδιαφέρον μεγάλης μερίδας των κατοίκων. Στη συνέχεια, πήγε στο θείο του και αποκάλυψε πως ο ίδιος είναι ο χαμένος ανιψιός του και ομολόγησε την πίστη του, δηλώνοντας με θάρρος ότι η μουσουλμανική θρησκεία είναι ψεύτικη. Ο θείος του θορυβήθηκε και θέλοντας να γλιτώσει τον ανιψιό του, δήλωσε στο πλήθος ότι έχει χάσει τα λογικά του και πρόσταξε να τον διώξουν. Το πλήθος όμως εξοργισμένο από τις προσβολές άσκησε πιέσεις για να εφαρμοστεί ο νόμος περί εξύβρισης της θρησκείας. Τότε, ο Σαρακηνός οδηγήθηκε έξω από την πόλη και λιθοβολήθηκε μέχρι θανάτου, δοξάζοντας τον Κύριο που είχε την τιμή να πεθάνει για την Δόξα Του. Το λείψανο του Σαρακηνού ήταν άφθαρτο κάτω από τις πέτρες και ευωδίαζε, μέχρι να δώσει άδεια ο Βασιλιάς να το παραλάβουν οι Χριστιανοί και να το ενταφιάσουν.

Από ιστορική σκοπιά, το θαύμα αντανακλά τις διαθρησκευτικές εντάσεις της εποχής, καθώς και τις συλλογικές αντιλήψεις περί ιερού και βεβήλωσης. Παρά την δυσκολία της ιστορικής τεκμηρίωσης, το συγκεκριμένο αφήγημα προσφέρει πολύτιμα δεδομένα για την κατανόηση της θρησκευτικής συνείδησης και του τρόπου με τον οποίο οι κοινότητες αντιλαμβάνονταν την πρόνοια του Θεού στην καθημερινή τους ζωή.

⁷ Πηγή: <https://www.impantokratoros.gr/agios-georgios.el.aspx> (8/8/2025).

2.3. Η σωτηρία του αιχμάλωτου στρατιώτη⁸

Ο Άγιος τιμήθηκε από πολλούς και διαφορετικούς τόπους, όπως και στην Παφλαγονία του Πόντου. Εκεί οι άνθρωποι τιμούσαν τον Άγιο χτίζοντας ναούς και έδειχναν την αγάπη τους προς αυτόν ονομάζοντας ένα από τα αρσενικά παιδιά Γεώργιο. Έτσι έκανε και η οικογένεια του νεαρού Γεώργιου, που στις μάχες εναντίον των βαρβάρων, έπεσε σε ενέδρα και αιχμαλωτίστηκε. Ο αξιωματικός που τον πήρε ως υπηρέτη του, τον εκτίμησε πολύ.

Οι γονείς του μικρού Γεώργιου θρηνούσαν και καθημερινά ζητούσαν από τον Άγιο να τους φανερώσει τι απέγινε το παιδί τους. Το ίδιο και ο νεαρός. Καθημερινά προσευχόταν στον Θεό να τον απαλλάξει από την αιχμαλωσία και να συναντήσει ξανά την οικογένειά του.

Ένα χρόνο, λοιπόν, μετά την αιχμαλωσία του, ανήμερα της εορτής του, οι γονείς του κάλεσαν τους συγγενείς τους για δείπνο. Εκείνη την ημέρα, ο αξιωματικός του μικρού Γεώργιου, του ζήτησε να του πλύνει τα πόδια πριν το φαγητό. Όσο ο νεαρός ετοίμαζε το νερό, παρακαλούσε τον Άγιο Γεώργιο να τον απελευθερώσει και να τον οδηγήσει στους δικούς του.

Τότε, μόλις ο νεαρός έβαλε το νερό στην κανάτα για τον αφέντη του, εμφανίστηκε μπροστά του ο Άγιος Γεώργιος πάνω σε άσπρο άλογο, τον άρπαξε και τον έφερε αμέσως στο σπίτι του. Όλοι έμειναν έκθαμβοι και διηγώντας τους το θαύμα, δόξασαν όλοι μαζί τον Θεό.

⁸ Πηγή: <https://www.ekklisiaonline.gr/thavmata/thayma-tou-agiou-georgiou-sotiria-enos-aixmalotou-stratioti/> (17/9/2025).

3. Ο Άγιος στη λαογραφία και την Παράδοση

Ο Άγιος Γεώργιος ο μεγαλομάρτυρας και Τροπαιοφόρος αποτελεί έναν από τους πιο λαοφιλείς Αγίους της Εκκλησίας. Οι ναοί που έχουν χτιστεί και το όνομά του που δίνεται συχνά προς τιμήν του υπογραμμίζουν την ξεχωριστή θέση που έχει ο Άγιος στην Ορθόδοξη Εκκλησία και στη ζωή των χριστιανών. Η μνήμη του Αγίου Γεωργίου λατρεύεται με πολλές θρησκευτικές και λαϊκές εκδηλώσεις, τόσο εντός όσο και εκτός Ελλάδας. Σε πολλές περιοχές ο Απρίλιος ονομάζεται και «Αϊγιώργης» ή «Αϊγιωργίτης». Η εορτή του στη μέση της άνοιξης έχει συνεισφέρει στην καθιέρωση εθίμων, λαογραφικών παραδόσεων και αντιλήψεων που σχετίζονται με τον Άγιο Γεώργιο.

Παρακάτω γίνεται μια σύντομη αναφορά σε έθιμα που συναντώνται στον ελλαδικό χώρο, αναφέρονται δημοτικά τραγούδια και ποιήματα σχετικά με τον άγιο και, τέλος, μια σύντομη επισκόπηση για την λατρεία του αγίου εκτός των ελληνικών συνόρων και της ορθόδοξης εκκλησίας.

3.1 Έθιμα του Αγίου Γεωργίου στον ελλαδικό χώρο

3.1.1 Θράκη και άλλες περιοχές – Οι Πεχλιβάνηδες: Το έθιμο της πάλης⁹

Στο Όλβιο Ξάνθης κάθε χρόνο την ημέρα του Αγίου Γεωργίου αναβιώνει το έθιμο των *πεχλιβάνηδων*. Πρόκειται για αγώνες παραδοσιακής πάλης, κατά τους οποίους οι διαγωνιζόμενοι αλείφονται με λάδι, φοράνε ειδικά δερμάτινα παντελόνια (κις πετ) και παλεύουν σε έναν ειδικά διαμορφωμένο χώρο. Το αγώνισμα είναι δημόσιο, έχει τελετουργικό χαρακτήρα, και περιλαμβάνει προσευχή πριν την έναρξη, καθώς και μουσική με ζουρνάδες και νταούλια.

Το στοιχείο της πάλης παραπέμπει άμεσα στην ιδιότητα του αγίου ως στρατιώτη αλλά και στο αγωνιστικό πνεύμα του ενάντια στο κακό. Η λιπαρότητα του σώματος από το λάδι προσδίδει καθαρική δύναμη, ενώ η πάλη αναδεικνύει την ανδρεία και την πνευματική δύναμη των παλαιστών.

3.1.2 Βοιωτία – Το Πανηγυράκι της Αράχωβας¹⁰

Το «Πανηγυράκι του Άη Γιώργη» αποτελεί την κορυφαία θρησκευτική και πολιτιστική εκδήλωση της Αράχωβας, με ρίζες στη βυζαντινή περίοδο. Η γιορτή, που συνήθως λαμβάνει χώρα τη Δευτέρα του Πάσχα και διαρκεί τρεις ημέρες, συνδέεται τόσο με τη λατρεία του Αγίου Γεωργίου, πολιούχου της πόλης, όσο και με την ιστορική Μάχη της

⁹ Πηγή: <https://emthrace.org/thraki/dromena/anoixi/aprilios/pexlivanides/> (13/9/2025).

¹⁰ Πηγή: <https://www.panigiraki.gr/> (13/9/2025).

Αράχωβας του 1826. Οι εκδηλώσεις ξεκινούν με την τελετουργική λιτανεία της εικόνας του Αγίου, όπου οι ντόπιοι συμμετέχουν φορώντας παραδοσιακές ενδυμασίες και συνοδεύονται από τη μουσική του τραγουδιού «Το πανηγυράκι του Άη Γιώργη», ένα ειδικό τραγούδι που συνοδεύει τον παραδοσιακό χορό. Τις επόμενες ημέρες, ο εορτασμός εξελίσσεται με τη Θεία Λειτουργία και μια σειρά παραδοσιακών αγωνισμάτων, όπως ο «ανηφορικός δρόμος γερόντων», που διεξάγονται στον ιστορικό χώρο της μάχης, μπροστά από την εκκλησία. Άλλα αγωνίσματα περιλαμβάνουν άλματα, σφαιροβολία, πάλη και το «σήκωμα πέτρας». Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται επίσης στο «Δρώμενο στη Βρύση», όπου οι νικητές των αγωνισμάτων τραγουδούν, συμβολίζοντας την αναβίωση του νερού. Οι τριήμερες εκδηλώσεις ολοκληρώνονται με το «Χάλασμα», ένα μεγάλο υπαίθριο γλέντι με παραδοσιακά εδέσματα και άφθονο κρασί, όπου όλοι οι συμμετέχοντες χορεύουν σε έναν τεράστιο κύκλο γύρω από τον ναό του Αγίου Γεωργίου, προτού κατευθυνθούν προς το χωριό για να συνεχίσουν τον εορτασμό.

3.1.3 Κρήτη – Ευλογία κοπαδιών και ζώων¹¹

Στην Ασή Γωνιά, ένα ορεινό χωριό των Χανίων κοντά στο Ρέθυμνο, τη μέρα του Αγίου Γεωργίου γίνεται ευλογία των κοπαδιών. Οι ντόπιοι μεταφέρουν πρόβατα και κατσίκια έξω από τον ναό του Αγίου Γεωργίου του Γαλατά, ώστε να περάσουν κάτω από την εικόνα του Αγίου για να ευλογηθούν. Έπειτα, τα ζώα στολισμένα με κουδούνια μαντρώνονται και αρμέγονται ένα-ένα, ώστε το γάλα αυτό να μοιραστεί στους πιστούς. Η τελετή ολοκληρώνεται με παραδοσιακή μουσική και γλέντι.

Το έθιμο αυτό διατηρεί πρωτοχριστιανικά κατάλοιπα, όπου το ζώο λαμβάνει προστασία μέσω του Αγίου, ώστε να είναι παραγωγικό.

3.1.4 Μετέωρα – Το έθιμο με τα «μαντήλια»¹²

Στην περιοχή του Καστρακίου Καλαμπάκας οι προσκυνητές αναρριχώνται ζωσμένοι με πολύχρωμα μαντήλια στον ιερό βράχο του Αγίου Γεωργίου του Μαντηλά. Φτάνοντας στον ναό, που είναι σφηνωμένος σε εσοχή κάθετου βράχου και σε ύψος 40 μέτρων, δένουν τα πολύχρωμα μαντήλια σε δέντρα ή στα διάφορα σημεία του σπηλαίου, και, επιστρέφοντας έχουν μαζί τους τα παλιά μαντήλια.

Σύμφωνα με την τοπική παράδοση, κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας, ένας Τούρκος στρατιώτης επιχείρησε να κόψει ένα δέντρο από το πυκνό δάσος που βρισκόταν στη βάση του βράχου της μονής, του οποίου η κοπή απαγορευόταν αυστηρά. Ως αποτέλεσμα αυτής της πράξης, ο στρατιώτης κατέρρευσε αναισθητός. Ο Τούρκος διοικητής, πιστεύοντας ότι πρόκειται για δολοφονία, απείλησε με αντίποινα τον ντόπιο πληθυσμό. Τότε, μια θεία φωνή από το μοναστήρι αποκάλυψε ότι ο στρατιώτης είχε τιμωρηθεί από τον Άγιο Γεώργιο και πως η ανάρρωσή του θα επιτυχανόταν μόνο με την προσφορά ενός δώρου στον Άγιο. Η σύζυγος του διοικητή προσέφερε το μαντήλι του φερετζέ της. Το μαντήλι μεταφέρθηκε στη μονή, και μόλις κρεμάστηκε στην εικόνα του Αγίου, ο στρατιώτης ανέκτησε πλήρως την υγεία του. Έκτοτε, καθιερώθηκε ως ετήσιο έθιμο η προσφορά και το κρέμασμα νέων μαντηλιών στο μοναστήρι, σε ανάμνηση αυτού του γεγονότος.

¹¹ Πηγή: <https://www.explorecrete.com/el/rethymno-poli/asigonia-gr> (12/9/2025).

¹² Πηγή: <https://viewsofgreece.gr/kastraki-kalampakas-to-ethimo-tou-agiou-georgiou-tou-mantila/> (12/9/2025).

3.1.5 Χαλκιδική – Ζύγισμα των προσκυνητών¹³

Στην Αρναία Χαλκιδικής, επικρατεί το παράξενο έθιμο του «ζυγίσματος των πιστών» μπροστά στην εικόνα του Αγίου. Κάθε χρόνο, μετά την Θεία Λειτουργία της Δευτέρας του Πάσχα, ημέρα που τιμάται ο Άγιος, στήνεται στην πλατεία του χωριού μια ζυγαριά. Όποιος έχει τη μεγαλύτερη απώλεια βάρους – σημάδι αυστηρής νηστείας – ανταμείβεται με μια μεγάλη κατσαρόλα.

3.1.6 Λήμνος, Πελοπόννησος και Θεσσαλία – Ιπποδρομίες προς τιμήν του Αγίου¹⁴

Σε αρκετά χωριά της Πελοποννήσου και της Θεσσαλίας, καθώς και στην Καλλιόπη της Λήμνου οργανώνονται ιπποδρομίες σε ανοιχτούς αγρούς μετά τη λειτουργία. Ο νικητής συχνά αφιερώνει το έπαθλο στον Άγιο, και πολλές φορές το άλογό του στολίζεται με φυλαχτά, εικόνες και άνθη.

Ο Άγιος Γεώργιος απεικονίζεται ως καβαλάρης-προστάτης, ενώ το άλογο λειτουργεί ως μέσο επίδειξης δύναμης και κοινωνικής καταξίωσης.

3.1.7 Αρκαδία – Τα άλογα του Αη -Γιώργη¹⁵

Στη Νεστάνη της Αρκαδίας τελείται ένα εντυπωσιακό έθιμο που περιλαμβάνει παραδοσιακές ενδυμασίες, λιτανεία, τραγούδι, χορό, καθώς και κάποιον καβαλάρη ως αναπαράσταση του αγίου. Η τελετή ξεκινά νωρίς το πρωί, με τους συμμετέχοντες να ανεβαίνουν στον βράχο του Γουλιά, ο οποίος λειτουργεί ως φυσικό οχυρό και φρουρός του χωριού. Στη συνέχεια, ακολουθεί η κάθοδος από τον βράχο. Η πομπή, με επικεφαλής ένα λευκό άλογο, κατευθύνεται προς την Ιερά Μονή της Παναγίας της Γοργοεπηκόου για να λάβει την ευλογία. Οι συμμετέχοντες, φορώντας παραδοσιακές στολές, κατεβαίνουν τα σκαλιά της μονής τραγουδώντας τοπικά τραγούδια. Η πορεία τους φτάνει σε ένα αλώνι, όπου χορεύουν και τραγουδούν, λίγο πριν καταλήξουν στην κεντρική πλατεία του χωριού, όπου και ολοκληρώνεται η τελετή με μια μεγάλη γιορτή. Το συγκεκριμένο έθιμο αποτελεί μέρος της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς της περιοχής, καθώς το τελετουργικό του έχει πολλαπλές διασυνδέσεις μεταξύ αρχαιοελληνικών εθίμων και χριστιανικής παράδοσης. Ο Άγιος Γεώργιος ως γεωργός συνδυάζεται με την καλλιέργεια της γης αλλά και του πνεύματος, όπως και στην αρχαία Ελλάδα η άνοιξη φέρει καρποφορία και αναγέννηση.

3.1.8 Ρόδος – Αη -Γιώργης ο Λαρδιακός¹⁶

Στη Λίνδο της Ρόδου οι γυναίκες ζητούν από τον άγιο την προστασία των ξενιτεμένων τους ανάβοντας καντήλια. Όταν γυρίζουν οι ξενιτεμένοι πηγαίνουν ανήμερα της εορτής του Αγίου, τελούν θεία λειτουργία, κάνουν αρτοκλασία και ακολουθεί παραδοσιακό γλέντι, κατά το οποίο ακούγεται το χαρακτηριστικό δίστιχο «*Αη μου Γιώργη Λαρδιακέ, πού*

¹³ Πηγή: <https://www.xalkidikipolitiki.com/αρναία-χαλκιδικήςμια-πλατεία-δυο-έθ/> (12/9/2025).

¹⁴ Πηγή: <https://limnos.mobi/el/article/ethima-paradoseis/oi-ippodromies-tou-agiou-georgiou/2399> (12/9/2025).

¹⁵ Πηγή: <https://www.ertnews.gr/perifereiakoi-stathmoi/tripoli/o-ai-gioris-tis-nestanis-arkadias/> (12/9/2025).

¹⁶ Για περαιτέρω πληροφορίες, πρβλ. Αναστάσιος Βρόντης, «Ο άγιος Γεώργιος στη ροδίτικη λαογραφία», *Λαογραφία* 11 (1934-1937), σ. 230-235.

‘σαι στα ψηλωμένα / Εσύ τα ξέρεις τα κρυφά και τα φανερωμένα».

Συμπερασματικά, η γιορτή του Αγίου Γεωργίου στην ελληνική παράδοση ξεπερνά τα όρια μιας απλής θρησκευτικής εορτής, αποτελώντας πολλές φορές μια συνέχεια αρχαίων τελετουργιών της άνοιξης, που συμβολίζουν την αναγέννηση της φύσης και την ελπίδα για καρποφορία. Ο άγιος, προστάτης των γεωργών, των ποιμένων και των ζώων, λατρεύεται όχι μόνο ως μάρτυρας του Χριστού, αλλά απαντάται στη λαογραφία και ως μια συμβολική μορφή νίκης της ζωής απέναντι στον θάνατο.¹⁷ Η εορτή του, πάντα κοντά στην εαρινή ισημερία, λειτουργεί ως πέρασμα από τον χειμώνα στην άνοιξη και αποτελεί έναν από τους πιο αυθεντικούς συνδυασμούς χριστιανικού εορτασμού και αρχέγονης λατρείας της φύσης, που επιβιώνει μέχρι σήμερα στον ελληνικό λαϊκό πολιτισμό.

3.2. Δημοτικά τραγούδια και ποιήματα

Τα δημοτικά τραγούδια που σχετίζονται με τον Άγιο Γεώργιο παρουσιάζουν αξιοσημείωτη θεματική ποικιλία, η οποία αναδεικνύει τη βαθιά ριζωμένη λαϊκή πίστη και τη σύνδεση της μορφής του Αγίου με την καθημερινή ζωή, τις δοξασίες και τις ανάγκες των ανθρώπων. Η λαογραφική έρευνα, όπως αυτή διαμορφώθηκε από τον Πολίτη προτείνει την κατάταξη των δημοτικών τραγουδιών για τον άγιο σε διάφορες κατηγορίες: τις παραλογές, τα εγκωμιαστικά, και τα πανηγυρικά τραγούδια.

Η πρώτη κατηγορία, οι παραλογές, αποτελείται κυρίως από αφηγηματικά τραγούδια μεγάλης έκτασης, επικού ή μυθικού χαρακτήρα. Σε αυτά πρωταγωνιστεί ο Άγιος Γεώργιος ως ήρωας και σωτήρας, συνήθως σε ιστορίες με έντονα συμβολικά στοιχεία, όπως η γνωστή εκδοχή με τον δράκο και τη βασιλοπούλα. Οι παραλογές έχουν διδακτικό χαρακτήρα και συχνά ξεφεύγουν από την αυστηρά θρησκευτική παράδοση, ενώ δανείζονται μοτίβα από αρχαίους μύθους ή παραμύθια, προσδίδοντας στο πρόσωπο του Αγίου υπερφυσικές διαστάσεις. Το «Τραγούδι του Αη-Γιώργη», όπου σώζει την κόρη από το θεριό, είναι ίσως το χαρακτηριστικότερο παράδειγμα και τραγουδιέται σε διάφορες παραλλαγές στις περιοχές ανά την Ελλάδα. Ο Ν. Πολίτης, έχει δημοσιεύσει μελέτη με 27 παραλλαγές του τραγουδιού από διαφορετικά μέρη της Ελλάδας, όπως την Κρήτη, την Καλαμάτα, την Σίφνο, τη Λέσβο, το Άργος κ.α.¹⁸

Στη δεύτερη κατηγορία εντάσσονται τα εγκωμιαστικά, λατρευτικά ή θρησκευτικά τραγούδια, τα οποία λειτουργούν ως ύμνοι ή προσευχές προς τον Άγιο Γεώργιο, ο οποίος προβάλλεται ως προστάτης ή ως καβαλάρης-σωτήρας, με ιδιαίτερη έμφαση στην αγιοσύνη και τη θαυματουργική του παρέμβαση στη ζωή των πιστών. Χαρακτηριστικά

¹⁷ Βλ. Δημήτριος Β. Οικονομίδης, «Γεώργιος ο τροπαιοφόρος», *Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια* 4, Αθήνα (1964), στ. 444.

¹⁸ Για περαιτέρω πληροφορίες, πρβλ. Νικόλαος Πολίτης, *Λαογραφικά Σύμμεικτα*, Τόμος Δ΄. (Αθήνα, 1980), σελ. 210-249.

παραδείγματα είναι το τραγούδι «Άη μου Γιώργη, αφέντη μου» από τα Δωδεκάνησα¹⁹, το «Άγιε μου Γιώργη, καβαλάρη» που απαντάται σε Ήπειρο και Στερεά Ελλάδα και το «Μεγάλος είσαι Άη-Γιώργη» από την Κύπρο.

Τέλος, τα πανηγυρικά ή χορευτικά τραγούδια συνοδεύουν τις λαϊκές τελετουργίες και τα πανηγύρια προς τιμήν του Αγίου Γεωργίου. Είναι ευχάριστα, ρυθμικά και έντονα επαναληπτικά, με σκοπό να υποστηρίξουν τη συλλογική έκφραση χαράς, την κοινωνική συνεύρεση και τον εορτασμό της παρουσίας του Αγίου στον κύκλο της ζωής της κοινότητας. Συχνά τραγουδιούνται σε λιτανείες, σε πανηγυρικές πομπές ή γύρω από τον χορό, τονίζοντας την ελπίδα, τη γονιμότητα και την αναγέννηση της φύσης, στοιχεία που όπως αναφέρθηκε και στην παραπάνω ενότητα, συνδέουν τον Άγιο Γεώργιο με την αρχαία λατρεία της άνοιξης. Σε αυτήν την κατηγορία ανήκουν το «Πανηγυράκι του Αη-Γιώργη», από την Αράχωβα και το «Τ' Άη-Γιωρκού» από την Κύπρο.

Συχνά, τα δημοτικά τραγούδια μπορεί να εμπίπτουν σε περισσότερες κατηγορίες λόγω της μεγάλης τους έκτασης, η οποία συνεπάγεται και με πλούσιο περιεχόμενο, ενώ άλλες φορές μπορεί ένα τραγούδι να θεωρείται ως πένθιμο σε μία περιοχή, αλλά σε κάποια άλλη να εντάσσεται στις παραλογές ή ακόμα και στα πανηγυρικά, ανάλογα με την παραλλαγή του. Έτσι, σε διαφορετικές περιοχές εμφανίζονται ομότιτλα τραγούδια, τα οποία όμως έχουν σημαντικές διαφορές ως προς το ύφος τους και το περιεχόμενό τους.

3.3 Επωνυμίες του Αγίου²⁰

Στην Υπεραγία Θεοτόκο, όπως και σε πολλούς Αγίους, υπάρχει η συνήθεια από τους πιστούς να δίνονται κάποια επωνύμια λόγω κάποιου θαύματος, ή τοπικής παράδοσης, ή άλλης αιτίας. Έτσι και ο Άγιος Γεώργιος, ως λαοφιλής Άγιος, έχει λάβει πολλά επωνύμια. Πέρα λοιπόν από τα συνήθη «Μέγας», «Τροπαιοφόρος», «Θαυματοουργός», αναφέρονται παρακάτω μερικά.

- «Αέρις» (Όφι του Πόντου),
- «Αέρτς ο Ζαντών» (Επίσης στον Πόντο),
- «Αράπη» ή «Αρακλειανό» ή «Ηρακλειανό» (Στη Θράκη, λόγω μιας θαυματουργής εικόνας που βρισκόταν στην Ηράκλεια της Προποντίδας, η οποία παρουσιάζει τον Άγιο μαύρο - ανάγλυφο σε μαύρη πέτρα),
- «Αϊ-Γιώργη Ακαμάτη» (Στο Θησείο, λόγω της θέσης του ναού στην περιοχή, η οποία άνηκε στην Ακαμαντίδα φυλή της αρχαίας Αθήνας),
- «Αϊ-Γιώργης ο Γοργός» (Στην Καστοριά και αλλού, λόγω της άμεσης βοήθειάς του σε όσους τον επικαλούνται),
- «Αϊ-Γιώργης ο Ζούρος» (Στην Ίμβρο, επειδή θεραπεύει τη ζούρα, τη φοιματίωση),

¹⁹ Για τους στίχους του τραγουδιού βλ.

http://users.uoa.gr/~nektar/arts/tradition/agie_moy_giwrgh_afenth_moy.htm (24/9/2025).

²⁰ Πηγή: <https://www.pemptousia.gr/2023/04/i-eponimies-tou-agiou-georgiou/> (12/7/2025).

- ➔ «Αϊ-Καλλάρης», και αλλού «Αϊ-Καβαλάρης» (Στην Κάσο επειδή απεικονίζεται έφιππος),
- ➔ «Αϊ-Γιώργης Καπαδόκης» (Από τον τόπο καταγωγής του και πατρίδα του πατέρα του. Καλείται ακόμα και «Παλαιστίνιος», από τον τόπο καταγωγής της μητέρας του).

3.4 Παραδόσεις, έθιμα και αναφορές στα Βαλκάνια, στον κόσμο και σε άλλες θρησκείες

Ισπανία, Βαρκελώνη²¹

Στις 23 Απρίλη στην Καταλονία γιορτάζεται η αγάπη και το βιβλίο. Την ημέρα αυτή τα ζευγάρια ανταλλάσσουν δώρα, τα κορίτσια δίνουν ένα βιβλίο στα αγόρια και εκείνα με τη σειρά τους, τους προσφέρουν ένα τριαντάφυλλο. Ωστόσο, με την πάροδο των χρόνων η παράδοση άλλαξε και πλέον, τόσο τα αγόρια, όσο και τα κορίτσια έχουν ως δώρα και βιβλίο και τριαντάφυλλο. Είναι ένα έθιμο (Sant Jordi) ιδιαίτερος δημοφιλές που λαμβάνει χώρα ανήμερα του Αγίου Γεωργίου.

Η ιδέα για αυτήν τη γιορτή ξεκινάει από το γνωστό θαύμα του Αγίου Γεωργίου, προστάτη της Καταλονίας, σύμφωνα με το οποίο, έσωσε την κόρη του βασιλιά από τον δράκο σκοτώνοντάς τον. Κάποιοι λένε πως, αφού την έσωσε, της έδωσε ένα τριαντάφυλλο. Άλλοι υποστηρίζουν ότι το έθιμο αυτό κρατάει από τον Μεσαίωνα, όταν πρόσφεραν στις κοπέλες που παρακολουθούσαν τη Λειτουργία την ημέρα του Αγίου ένα στάχυ. Όλοι οι κεντρικοί δρόμοι της περιοχής γεμίζουν με πολύχρωμους πάγκους γεμάτους με λουλούδια και βιβλία.

Σερβία²²

Η μέρα του Αγίου Γεωργίου γιορτάζεται είτε στις 23 Απρίλη, σύμφωνα με το Γρηγοριανό ημερολόγιο, είτε στις 6 Μαΐου, σύμφωνα με το Ιουλιανό ημερολόγιο. Στη Σερβία πραγματοποιείται η «γιορτή του σπιτιού» ή «γιορτή της οικογένειας», η λεγόμενη «Σλάββα» (krsna slava), κατά την οποία τιμούν τον προστάτη Άγιο της οικογένειας. Σύμφωνα με την παράδοση, κάθε οικογένεια συγκεντρώνεται για να πανηγυρίσουν. Οι πιο

²¹ Πηγές: <https://www.spain.info/en/discover-spain/fiesta-sant-jordi-barcelona/> (17/9/2025) και <https://www.barcelona-tourist-guide.com/el/ekdiloseis/sant-jordi/festival-sant-jordi-varselona.html> (17/9/2025)

²² Aleksandra Terzić, “Saint George’s day in the Balkans — customs and rituals”, *Journal of the Geographical Institute “Jovan Cvijic” SASA* (2019), σ. 383 - 397.

συχνές ημέρες εορτών είναι του Αγίου Νικολάου στις 19 Δεκεμβρίου, του Αγίου Γεωργίου στις 6 Μαΐου, του Αγίου Ιωάννη του Βαπτιστή στις 20 Ιανουαρίου, του Αγίου Δημητρίου στις 8 Νοεμβρίου και του Αγίου Μιχαήλ στις 21 Νοεμβρίου.

Την παραμονή της 6^{ης} Μαΐου, λοιπόν, οι οικογένειες που έχουν ως προστάτη τους τον Άγιο Γεώργιο, διακοσμούν τις αυλόπορτες με λουλούδια, ενώ είναι σύνηθες να τοποθετούν βότανα σε μια κανάτα με νερό μαζί με ένα κόκκινο πασχαλινό αυγό, με σκοπό το νερό αυτό να χρησιμοποιηθεί στη συνέχεια για να πλένουν το πρόσωπο των παιδιών το επόμενο πρωί, για λόγους ομορφιάς και υγείας.

Το κυριότερο στοιχείο είναι το οικογενειακό γλέντι και το τραπέζι, που ετοιμάζεται με μεγάλη προσοχή την ημέρα της γιορτής. Τα πιο σημαντικά στοιχεία κάθε τραπέζιού είναι το αναμμένο κερί, η εικόνα του αγίου, το «ψωμί της δόξας», «σλάβσκι κολάτς», το κόκκινο κρασί και κρέας αρνιού ή χοιρινού. Νωρίς το πρωί, ο αρχηγός της οικογένειας, συνήθως ακολουθούμενος από τα αρσενικά μέλη της, επισκέπτεται την τοπική εκκλησία για να λάβει την ευλογία της οικογένειας και την ευλογία του κρασιού και του ψωμιού της δόξας, και προσφέρει μια σεμνή συνεισφορά (π.χ. κρασί, λάδι, ψωμί ή χρήματα) στον ιερέα.

Αγγλία

Η Αγγλία έχει ως προστάτη της τον Άγιο Γεώργιο από τον 14^ο αιώνα. Χρησιμοποιεί το λάβαρό του στη σημαία της, ενώ έχει την εικόνα του ως εθνικό σύμβολο στις χρυσές λίρες. Οι κάτοικοι τιμούν τον Άγιο στις 23 Απρίλη, ημέρα που αποτελεί αργία για την Αγγλία, και γιορτάζεται ως εθνική εορτή.

Τουρκία²³

Η θαυματουργική δύναμη του Αγίου Γεωργίου εκδηλώνεται αδιακρίτως σε πιστούς κάθε δόγματος, συμπεριλαμβανομένων τόσο των χριστιανών όσο και των μουσουλμάνων. Στην Πρίγκηπο της Κωνσταντινούπολης βρίσκεται η Ιερά Μονή του Αγίου Γεωργίου του Κουδουνά. Σύμφωνα με την παράδοση, η μονή πήρε το όνομά της από την αποκάλυψη της εικόνας του Αγίου. Ένας βοσκός, καθοδηγούμενος από ένα όραμα στο οποίο εμφανίστηκε ο Άγιος, ανακάλυψε την εικόνα του κρυμμένη ανάμεσα σε κουδούνια, αποκαλύπτοντας έτσι την ιερή τοποθεσία. Κάθε χρόνο, χιλιάδες πιστοί, χριστιανοί και μουσουλμάνοι επισκέπτονται το μοναστήρι ακολουθώντας σιωπηλοί το μονοπάτι που οδηγεί σ' αυτό. Κατά την ανάβαση, οι προσκυνητές ακολουθούν ένα έθιμο: ξετυλίζουν πολύχρωμα κουβάρια και δένουν τις κλωστές στα δέντρα κατά μήκος της διαδρομής, συμβολίζοντας την επιθυμία τους να παραμείνει η ζωή τους "ανοιχτή" από εμπόδια. Παράλληλα, οι προσκυνητές δένουν υφάσματα και μαντήλια στα δέντρα, με την ελπίδα ότι ο Άγιος θα τους απαλλάξει από τις έγνοιες και τα προβλήματά τους. Αυτό το έθιμο έχει δημιουργήσει μια πολύχρωμη, νηματοειδή διακόσμηση που πλαισιώνει το μονοπάτι. Τέλος, στους

²³ Ελένη Γ. Γαβρά- Ιωάννης Σαρηγιαννίδης, «Άγιος Γεώργιος ο Κουδουνάς. Ο άγιος χριστιανών και μουσουλμάνων», *ΚΟΣΜΟΣ/COSMOS* 6 (2019), σ. 357-370.

προσκυνητές δίνονται κουδουνάκια ως ευλογία , προκειμένου να τους προστατεύει ο Άγιος Γεώργιος.

Τζούρτζεβταν ή Εντερλέζι, Βαλκάνια²⁴

Στις 6 Μαΐου κάθε χρόνο σε πολλές περιοχές των Βαλκανίων, (πχ. Σερβία, Βουλγαρία, Θράκη), γιορτάζεται η γιορτή του Αγίου Γεωργίου (Τζούρτζεβταν). Το Εντερλέζι, ή Χιδερελέζ (Hiderellez), που πήρε το όνομά του από το Χιζίρ (Hizir), το όνομα του προφήτη που προστατεύει τις θάλασσες και Ελλέζ ή Ιλίας, τον προστάτη της ξηράς, είναι μια γιορτή ξεχωριστής σημασίας για τους Ρομά, καθώς σηματοδοτεί την αρχή της άνοιξης. Με την πάροδο των χρόνων, η γιορτή αυτή ταυτίστηκε με την γιορτή του Αγίου Γεωργίου, η οποία μέχρι και σήμερα, μαζί με τον 15αύγουστο, αποτελούν τις δύο μεγαλύτερες γιορτές των τσιγγάνων. Κεντρικό έθιμο της γιορτής είναι το ψήσιμο αρνιού, το οποίο συνοδεύεται από μουσική και γλέντι. Καθότι είναι η γιορτή της άνοιξης τα σπίτια στολίζονται με λουλούδια, ενώ οι πιστοί πλένουν τα χέρια τους με νερό από τα πηγάδια των εκκλησιών.

²⁴ Πηγή:

<https://www.orthodoxianewsagency.gr/epikairoτητα/tzourtzevntan-i-imera-tou-agiou-georgiou-sta-valkania-si-mera/> (17/9/2025)

4. Κινητή εορτή και ανακομιδή λειψάνων

4.1 Κινητή εορτή²⁵

Στην Ορθόδοξη Εκκλησία, οι εορτές διακρίνονται σε *ακίνητες* και *κινητές*, αναλόγως της σχέσης τους με το ημερολογιακό έτος. Κινητές εορτές ονομάζονται εκείνες των οποίων η ημερομηνία εορτασμού δεν είναι σταθερή αλλά μεταβάλλεται κάθε χρόνο, ανάλογα με την ημερομηνία του Πάσχα, το οποίο αποτελεί τον θεμέλιο λίθο του εορτολογικού κύκλου. Η εορτή του Πάσχα είναι κινητή διότι καθορίζεται με βάση το ιουλιανό ημερολόγιο, τη σελήνη και την εαρινή ισημερία. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τους κανόνες της Α΄ Οικουμενικής Συνόδου (Νίκαια, 325 μ.Χ.), το Πάσχα εορτάζεται την πρώτη Κυριακή μετά την πανσέληνο της εαρινής ισημερίας, υπό την προϋπόθεση ότι δεν συμπίπτει με το εβραϊκό Πάσχα.²⁶

Το Πάσχα συμπίπτει με την εποχή της άνοιξης, κατά την οποία συμβαίνει η σπορά των δημητριακών, η αναγέννηση της φύσης και η καρποφορία, συνδέοντας συμβολικά την διδασκαλία του Χριστού, η οποία ως σπόρος φυτεύεται στους πιστούς για να αναγεννηθεί και να καρποφορήσει. Απολύτως ταιριαστή είναι η Ανάσταση του Κυρίου με την εποχή της άνοιξης, η οποία σηματοδοτεί νέα σοδειά στη γη, ενώ η Ανάσταση του Χριστού σηματοδοτεί την πλήρωση της Καινής Διαθήκης.

Καθώς το Πάσχα μετακινείται, επηρεάζονται και όλες οι συναφείς εορτές, πριν και μετά από αυτό, όπως η Καθαρά Δευτέρα, η Μεγάλη Εβδομάδα, η Ανάλυση του Κυρίου, η Πεντηκοστή, και η Κυριακή των Αγίων Πάντων. Αυτές συνθέτουν τον λεγόμενο κινητό εορτολογικό κύκλο, ο οποίος μπορεί να περιλαμβάνει και εορτές αφιερωμένες σε αγίους ή γεγονότα της Εκκλησίας που έχουν λειτουργική σύνδεση με το Πάσχα. Μια τέτοια περίπτωση είναι και η εορτή του Αγίου Γεωργίου του Τροπαιοφόρου. Η κανονική εορτή του Αγίου Γεωργίου του Μεγαλομάρτυρος είναι στις 23 Απριλίου κάθε έτους. Πρόκειται δηλαδή, τυπικά, για ακίνητη εορτή. Ωστόσο, στην περίπτωση που η 23η Απριλίου πέσει μέσα στη Μεγάλη Εβδομάδα ή την Κυριακή του Πάσχα, η εορτή μετατίθεται και γιορτάζεται τη Δευτέρα της Διακαινησίμου (δηλαδή την επόμενη ημέρα του Πάσχα).

Ο λόγος για τον οποίο μεταφέρεται η εορτή του Αγίου Γεωργίου είναι ότι η Μεγάλη Εβδομάδα και το Πάσχα έχουν τόσο υψηλό λειτουργικό κύρος που δεν επιτρέπεται να συμπέσει άλλη μεγάλη εορτή (όπως αυτή του Μεγαλομάρτυρος Γεωργίου) μαζί τους. Έτσι, για λόγους λειτουργικής ευταξίας, η εορτή μετακινείται τη Δευτέρα της Διακαινησίμου, όπως αυτό καθορίζεται από το Τυπικό της Ορθόδοξου Εκκλησίας.

²⁵ Βλ. Μανόλης Βαρβούνης, «Οι Εορτές του Πάσχα στην Ελληνική Λαϊκή Εθιμοταξία», Παρατηρητής της Θράκης (2020), σ. 1-21.

²⁶ Πηγή:

http://lyk-peir-anavr.att.sch.gr/Lessons/04NATURALSCI/Astronomy/General/04_Easter/Theory.htm
(24/8/2025)

4.2 Ανακομιδή²⁷

Η Ανακομιδή των λειψάνων του Αγίου Γεωργίου του Μεγαλομάρτυρος και Τροπαιοφόρου αποτελεί ιδιαίτερη εορτή της Ορθοδόξου Εκκλησίας και τελείται στις 3 Νοεμβρίου κάθε έτους. Πρόκειται για ακίνητη εορτή, η οποία είναι ξεχωριστή από την κύρια μνήμη του αγίου (23 Απριλίου) και εστιάζει όχι στο μαρτύριό του, αλλά στη μεταφορά και τιμητική ταφή των ιερών του λειψάνων.

Σύμφωνα με την παράδοση της Εκκλησίας και τις συναξαριακές μαρτυρίες, ο Άγιος Γεώργιος μαρτύρησε στη Λύδδα της Παλαιστίνης και η Ανακομιδή των λειψάνων του αναφέρεται στη μεταφορά τους από τον τόπο μαρτυρίου στον ιδιαίτερο χώρο ταφής και τιμής, όπου είχε ανεγερθεί ναός προς τιμήν του. Ο ναός αυτό οικοδομήθηκε επί Μεγάλου Κωνσταντίνου, οπότε και είχαν σταματήσει οι διωγμοί των Χριστιανών και μπορούσαν ελεύθερα να τελούν τα θρησκευτικά τους καθήκοντα.

²⁷ Πηγή: <https://www.saint.gr/2870/saint.aspx> (24/8/2025)

5. Δομή των Ακολουθιών της εορτής του Αγίου Γεωργίου του Τροπαιοφόρου και της ανακομιδής των λειψάνων.²⁸

Επισημάνσεις:

⇒ Με **έντονα γράμματα** υποδηλώνεται η κυρίως δομή των ακολουθιών.

⇒ Τα επιλεγμένα για μεταγραφή και ανάλυση τροπάρια, υποδηλώνονται με υπογραμμισμένα πορφυρά γράμματα.

⇒ Με **μπλε γράμματα** αναφέρονται οι υμνογράφοι.

5.1 Εσπερινός - Τη κγ' του αυτού μηνός Απριλίου²⁹

1. Έναρξις
2. Προοιμιακός Ψαλμός 103 (Ευλόγει η ψυχή μου τον Κύριον) και επτά ευχές του λυχνικού που λέγονται μυστικώς.
3. Μεγάλη Συναπτή - Εκφώνησις
4. Στιχολογία του Ψαλτηρίου (οι τρεις στάσεις του α' καθίσματος)
5. Μικρά Συναπτή - Εκφώνησις
6. Ψαλμοί του Λυχνικού : 140 (Κύριε εκέκραξα προς σε), 141, 129, 116.

Στους έξι τελευταίους στίχους παρεμβάλλονται τα εσπέρια στιχηρά που τελειώνουν με ένα δοξαστικό.

- Στιχηρά του Μεγαλομάρτυρος

Ἦχος δ'

²⁸ Τα λειτουργικά κείμενα έχουν συγκεντρωθεί από τον ιστότοπο «Ελληνικά Λειτουργικά Κείμενα της Ορθόδοξης Εκκλησίας», Πηγή: <https://glt.goarch.org/texts/Apr/Apr23.html> (18/9/2025)

²⁹ Μαρία, Αλεξάνδρου, «Μορφολογία και ανάλυση της Βυζαντινής και Μεταβυζαντινής μουσικής» V. Θεωρητικά, (Θεσσαλονίκη: ΑΠΘ, 2009-10), κεφ. 1.2.2., σελ. 5.

Αυτόμελον «Ὡς γενναῖον ἐν Μάρτυσιν, ἀθλοφόρε Γεώργιε»

Προσόμοια

⇒ «Ρωμαλέω φρονήματι, πεποιθῶς ἠὲ τομολήσας»

⇒ «Τῷ Σωτῆρι συνέπαθες, καὶ θανάτῳ τὸν θάνατον»

⇒ «Τῷ τῆς πίστεως θώρακι, καὶ ἀσπίδι τῆς χάριτος»

⇒ «Ὡς ἀστέρα πολύφωτον, ὥσπερ ἥλιον λάμποντα»

⇒ «Ἐν θαλάσῃ με πλέοντα, ἐν ὁδῷ με βαδίζοντα»

-Δοξαστικὸν

Ἦχος πλ. β'

⇒ «Ἀξίως τοῦ ὀνόματος, ἐπολιτεύσω στρατιῶτα Γεώργιε»

7. Εἴσοδος. Ἡ ἐπιλύχνιος εὐχαριστία : Φῶς Ἰλαρόν (ψάλλεται ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς - μόνο εἰάν εἰσοδεύουν δύο ἢ περισσότεροι - με τὴ συμμετοχὴ τοῦ λαοῦ.)

8. Προκείμενον (στίχοι Ψαλμῶν) - **Ἀναγνώσματα** (συνήθως ἀπὸ τοὺς Προφῆτες τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης).

Προφητείας Ἡσαΐου τὸ Ἀνάγνωσμα

(Κεφ. 43, 9-14)

⇒ «Τάδε λέγει Κύριος· Πάντα τὰ ἔθνη συνήχθησαν»

Σοφίας Σολομῶντος τὸ Ἀνάγνωσμα

(Κεφ. 3, 1-9)

⇒ «Δικαίων ψυχαὶ ἐν χειρὶ Θεοῦ, καὶ οὐ μὴ ἄψηται αὐτῶν βάσανος»

Σοφίας Σολομῶντος τὸ Ἀνάγνωσμα

(Κεφ. 5, 15-23 & 6, 1-3)

⇒ «Δίκαιοι εἰς τὸν αἰῶνα ζῶσι, καὶ ἐν Κυρίῳ ὁ μισθὸς αὐτῶν»

9. Μεγάλη ἐκτενής

10. Καταξίωσον, Κύριε...

11. Πληρωτικά - αιτήσεις

12. Κεφαλοκλισία

ΛΙΤΗ

Ιδιόμελα Λιτής

Ἦχος α'

Ἀνατολίου

⇒ «Ὁ λαμπρὸς ἀριστεὺς Γεώργιος, ἐν τῇ ἐνδόξῳ ἀθλήσει αὐτοῦ»

⇒ «Ἀριστείαις ἄθλων γεωργῶν τὰ κρείττονα, τοὺς πόνους τῶν καρπῶν σου»

⇒ «Τοῦ μεγάλου Βασιλέως στρατιῶτα Γεώργιε, χαῖρε καὶ εὐφραίνου·»

Ἦχος δ'

⇒ «Δεῦτε φιλομάρτυρες, ἄσματικὴν ὑμνωδίαν»

Ἀνατολίου

⇒ «Πάντα τὰ ἔθνη κροτήσατε χεῖρας, ἀλαλάζωμεν τῷ Θεῷ»

⇒ «Στέφανον δόξης ἐπὶ κεφαλῆς σου ἀνεδήσω, στεφανηφόρε Γεώργιε·»

⇒ «Ἄσμα ἁσμάτων χορεύοντες ἅμα, προσενέγκωμεν τῷ Χριστῷ»

Δόξα... Ἦχος β'

Ἰωάννου Μοναχοῦ

«Νευέτω δίκαια, ἔφησεν ὁ Σολομών, τοῖς βροτοῖς τὰ βλέφαρα·»

13. Απόστιχα: στιχηρά που ἐπονται ἀπὸ στίχους Ψαλμῶν. Τελειώνουν με δοξαστικό.

Εἰς τὸν Στίχον, Στιχηρά Προσόμοια.

Ἦχος δ' Ὁ ἐξ ὑψίστου κληθεῖς

⇒ «Ἀνευφημοῦσι λαοὶ ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις,»

Στίχ. Δίκαιος ὡς φοῖνιξ ἀνθήσει καὶ ὡσεὶ κέδρος ἢ ἐν τῷ Λιβάνῳ
πληθυνθήσεται.

⇒ «Ἐνδεδυμένος Χριστοῦ τὴν πανοπλίαν, εὐρέθης Γεώργιε,»

Στίχ. Τοῖς Ἁγίοις τοῖς ἐν τῇ γῆ αὐτοῦ ἐθαυμάστωσεν ὁ Κύριος, πάντα τὰ
θελήματα αὐτοῦ ἐν αὐτοῖς.

⇒ «Καταφρονήσας ὀργάνων πολυμόρφων, ποικίλων βασάνων»

Δοξαστικὸν

Ἦχος δ'

Τοῦ Στουδίτου

⇒ «Τὸν νοερὸν ἀδάμαντα, τῆς καρτερίας ἀδελφοί»

14. *Νυν ἀπολύεις*: ᾠδὴ Συμεῶν του Θεοδόχου (Λουκ. β' 29)

15. *Τρισάγιον*

16. *Απολυτίκιον: το κυρίως τροπάρῳ της εορτῆς* (ψάλλονται συνήθως ἀπὸ ὅλο το
ἐκκλησίασμα).

Ἦχος δ'

⇒ «Ὡς τῶν αἰχμαλώτων ἐλευθερωτῆς, καὶ τῶν πτωχῶν ὑπερασπιστῆς»

17. *Ἀπόλυσις*

5.2 Ὅρθρος - Τη κγ' του αυτού μηνός Απριλίου³⁰

1. Ἐναρξίς

2. Βασιλική ακολουθία : ψαλμοί 19,20

³⁰ Ἀλεξάνδρου, «Μορφολογία καὶ ἀνάλυση», σ. 6.

3. **Εξάψαλμος** : ψαλμοί 3, 37, 62, 87, 102, 142 και δώδεκα εωθινές ευχές που λέγονται μυστικώς.

4. **Μεγάλη συναπτή**

5. **Θεός Κύριος...** (στίχοι του ψαλμού 117) και **τα απολυτικά**

6. **Στιχολογία του Ψαλτηρίου :**

6.1 α' στιχολογία

Μετά την α' Στιχολογίαν, Κάθισμα

Ἦχος α' Τὸν τάφον σου Σωτήρ

⇒ «*Ἀνέτειλεν ἰδοῦ, τὸ τῆς χάριτος ἔαρ*»

6.2 β' στιχολογία

Μετά την β' Στιχολογίαν, Κάθισμα

Ἦχος γ' Θείας πίστεως

⇒ «*Πόθῳ ζέοντι, τῷ τοῦ Δεσπότου, πυρπολούμενος*»

6.3 Πολυέλεος

Μετά τὸν Πολυέλεον, Κάθισμα

Ἦχος δ' Κατεπλάγη Ἰωσήφ

⇒ «*Γεωργήσας ἐμμελῶς, σπόρον τῶν θείων ἐντολῶν*»

7. **Αναβαθμοί** : το α' αντίφωνο του δ' ήχου (Εκ νεότητός μου) και **τα προκείμενα** της εορτής (στίχοι ψαλμών)

8. **Ευαγγέλιο**

9. **Ο 50ος Ψαλμός**

10. **Στιχολογία των ωδών - κανόνες**

10.1 Ωδές α' - γ' με καταβασίες

Κανών α', Ὁδὴ α', τοῦ Πάσχα

Ἦχος α'

Ὁ Εἰρμὸς

⇒ «*Ἀναστάσεως ἡμέρα, λαμπρυνθῶμεν Λαοί*»

⇒ «*Καθαρθῶμεν τὰς αἰσθήσεις, καὶ ὀψόμεθα*»

⇒ «*Οὐρανοὶ μὲν ἐπαξίως εὐφραινέσθωσαν*»

Κανών α', Ώδή α', τοῦ Μεγαλομάρτυρος

Ἦχος α' Ἀναστάσεως ἡμέρα

⇒ «Υπὲρ ἥλιον ἐξήστραψεν ἡ μνήμη σου νῦν»

Θεοτοκίον

⇒ «Ὡς ἀνέκφραστος ὠραῖος, φρικαλαῖος ὁ σός»

Κανών β', Ώδή α', Ἴτερος τοῦ Μεγαλομάρτυρος

Ἦχος β' Ἐν βυθῷ κατέστρωσε

⇒ «Θερμοτάτη πίστει καὶ στοργῇ»

⇒ «Εὐγενὲς γεώργιον Θεοῦ, γέγονας Γεώργιε»

⇒ «Ῥωμαλέως καὶ καρτερικῶς, ὄρμησας αὐτόκλητος»

⇒ «Μακαρίας ἔνδοξε ζωῆς, νῦν ἐπιλαβόμενος»

Θεοτοκίον

⇒ «Οὐρανὸς ἐγένου λογικός, Λόγον»

Καταβασία

Ἦχος α'

⇒ «Ἀναστάσεως ἡμέρα, λαμπρυνθῶμεν Λαοί»

Κανών α', Ώδή γ', τοῦ Πάσχα

Ἦχος α'

⇒ «Νῦν πάντα πεπλήρωται φωτός»

⇒ «Χθὲς συνεθαπτόμην σοι Χριστέ»

Κανών α', Ώδή γ' τοῦ Μεγαλομάρτυρος

Ἦχος α' Δεῦτε πόμα πίωμεν καινὸν

⇒ «Σύνδρομος ἐξέλαμψεν ἡμῖν, ἡ πανένδοξος μνήμη»

Θεοτοκίον

⇒ «Εὐφράνθητι, τέρπνου Μαριάμ· εἰ καὶ χθὲς ὡς ῥομφαία»

Κανών β', Ώδή γ', Ἴτερος τοῦ Μεγαλομάρτυρος

Ἦχος β' Ἐξήνηθησεν ἡ ἔρημος

⇒ «Στεφάνῳ τῆς ἀθλήσεως, διαλάμπων»

⇒ «Πλουσίαις φωτιζόμενος, λαμπηδόσι»

⇒ «Ἐλπίδι στηριζόμενος, καὶ ἀγάπη»

Θεοτοκίον

⇒ «Φωτίζοντα τὰ πέρατα, Παναγία»

Καταβασία

Ἦχος α'

⇒ «Δεῦτε πόμα πίωμεν καινόν, οὐκ ἐκ πέτρας ἀγόνου»

10.2 Μικρά συναπτή

10.3 Μεσώδια καθίσματα

Ἦχος πλ. δ' Τὴν Σοφίαν καὶ Λόγον

⇒ «Εὐσεβείας τοῖς τρόποις ἀνδραγαθῶν»

Δόξα...

⇒ «Τὸν ἐπίγειον πλοῦτον τὸν ἐπὶ γῆς»

Καὶ νῦν...

10.4 Ωδὲς δ' -στ' με καταβασίεις

Κανὼν α', Ὡδὴ δ', τοῦ Πάσχα

Ἦχος α'

Ὁ Εἰρμὸς

⇒ «Ἄρσεν μὲν, ὡς διανοῖζαν»

⇒ «Ὡς ἐνιαύσιος ἀμνός, ὁ εὐλογούμενος»

⇒ «Ὁ θεοπάτωρ μὲν Δαυῖδ, πρὸ τῆς σκιάδου κιβωτοῦ»

Κανὼν α', Ὡδὴ δ', τοῦ Μεγαλομάρτυρος

Ἦχος α' Ἐπὶ τῆς θείας φυλακῆς

⇒ «Ὡς ὑπερήλασε τὴν πρὶν, Νότου βασίλισσαν σοφέ»

⇒ «Ρημάτων σου οὐκ ἐνεγκών, τοὺς ἐλεγμοὺς»

⇒ «Γνήσιε φίλε τοῦ Χριστοῦ, πρωταθλητάρχα»

Θεοτοκίον

⇒ «Ἴδοὺ καὶ τέτοκας Ἀγνή, καὶ παρθελεύεις ἐν ταυτῶ»

Κανὼν β', Ὡδὴ δ', Ἴτερος τοῦ Μεγαλομάρτυρος

Ἦχος β' Ἐλήλυθας ἐκ Παρθένου

⇒ «Ἵμνοῦμέν σου, τοὺς ἀγῶνας»

⇒ «Κατεύνασον, πειρασμῶν καὶ κινδύνων»

⇒ «Ἀνέτειλας, ὡς ἀστήρ ἑωσφόρος Γεώργιε»,

Θεοτοκίον

⇒ «*Σωτηρίαν, ούσιώδη Παρθένε γεγέννηκας*»

Καταβασία

Ἦχος α'

⇒ «*Ἐπὶ τῆς θείας φυλακῆς, ὁ θεηγόρος Ἀββακούμ*»

Κανὼν α', Ὡδὴ ε', τοῦ Πάσχα

Ἦχος α'

Ὁ Εἰρμὸς

⇒ «*Τὴν ἄμετρόν σου εὐσπλαγχνίαν*»

⇒ «*Προσέλθωμεν λαμπαδηφόροι*»

Κανὼν α', Ὡδὴ ε' τοῦ Μεγαλομάρτυρος

Ἦχος α' Ὁρθρίσωμεν ὄρθρου βαθέος

⇒ «*Ἐόρτιον κρότει σκιρτῶσα ἡ Ἐκκλησία*»

⇒ «*Δοξάζει σου τέρας τὸ ξένον θαυματοβρύτα*»

⇒ «*Αἰνέσεως ὅπως τὴν δόξαν τὴν σὴν ὑμνήσω*»

Θεοτοκίον

⇒ «*Ἐπέραγνε, πῶς ὑπὲρ λόγον γαλακτοτρόφος*»

Κανὼν β', Ὡδὴ ε', Ἴτερος τοῦ Μεγαλομάρτυρος

Ἦχος β' Ὁ φωτισμὸς

⇒ «*Μαρτυρικὴν, παρρησίαν ὡς ἔχων πρὸς τὸν Δεσπότην*»

⇒ «*Ἀγγελικαῖς, συγχορεύων ὡς Μάρτυς χοροστασίαις*»

⇒ «*Ῥῦσαι ἡμᾶς, ἀπὸ πάσης ἀνάγκης ὡς ἐλεήμων*»

Θεοτοκίον

⇒ «*Τὴν ὀφειλὴν, τῆς προμήτορος Εὔας*»

Καταβασία

Ἦχος α'

⇒ «*Ὁρθρίσωμεν ὄρθρου βαθέος*»

Κανὼν α', Ὡδὴ ς', τοῦ Πάσχα

Ἦχος α'

Ὁ Εἰρμὸς

⇒ «*Φυλάξας τὰ σήμαντρα σῶα Χριστέ*»

⇒ «Σωτέρ μου τὸ ζῶν τε καὶ ἄθυτον»

Κανὼν α', Ὡδὴ ζ' τοῦ Μεγαλομάρτυρος

Ἦχος α' Κατῆλθες ἐν τοῖς κατωτάτοις

⇒ «Ἴδου σοὶ καὶ μία τερπνὴ χελιδὼν, θεοσύλλεκτη λαέ»

⇒ «Δριμείας βασάνους δεινῶν ἐνεγκῶν»

⇒ «Εὐφραίνου καὶ σκίρτα χορὸς Ἀθλητῶν»

Θεοτοκίον

⇒ «Καὶ τίκτεις, καὶ πάλιν ἀγνεύεις ὡς πρὶν»

Κανὼν β', Ὡδὴ ζ', ἑτεροῦ τοῦ Μεγαλομάρτυρος

Ἦχος β' Ἐν ἀβύσσῳ πταισμάτων

⇒ «Ἐπεὶ φύσιν καὶ λόγον καὶ ἔννοιαν»

⇒ «Στρατιᾶς οὐρανίου συνόμιλος, μάκαρ»

⇒ «Ὀλοτρόπως Θεῷ ἀνακείμενος»

Θεοτοκίον

⇒ «Νῦν πρὸς σέ καταφεύγω Πανάχραντε»

Καταβασία

Ἦχος α'

«Κατῆλθες ἐν τοῖς κατωτάτοις τῆς γῆς»

10.5 Μικρὰ συναπτή

10.6 Κοντάκιον καὶ οἶκος

Κοντάκιον

Ἦχος δ' Ὁ ὑψωθεὶς ἐν τῷ Σταυρῷ

⇒ «Γεωργηθεὶς ὑπὸ Θεοῦ ἀνεδείχθης, τῆς εὐσεβείας γεωργὸς τιμιώτατος»

Ὁ Οἶκος

⇒ «Τὸν ὑπερὶ κόσμου τῆς ζωῆς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θέντα»

10.7 Συναξάριον

(«Τῆς ΚΓ τοῦ αὐτοῦ μηνός, Μνήμη τοῦ Ἁγίου καὶ ἐνδόξου Μεγαλομάρτυρος

Γεωργίου τοῦ Τροπαιοφόρου.»)

10.8 Ὡδὲς ζ'-θ' με καταβασίαις

Κανὼν α', Ὡδὴ ζ', τοῦ Πάσχα

Ἦχος α'

Ὁ Εἰρμὸς

- ⇒ «Γυναῖκες μετὰ μύρων θεόφρονες»
- ⇒ «Θανάτου ἐορτάζομεν νέκρωσιν»
- ⇒ «Ὡς ὄντως ἱερά καὶ πανέορτον»

Κανὼν α', Ὡδὴ ζ', τοῦ Μεγαλομάρτυρος

Ἦχος α' Ὁ παῖδας ἐκ καμίνου ῥυσάμενος

- ⇒ «Ποθῶ σου ἐξυμνεῖν τὰ θαυμάσια, καὶ πάλιν συστέλλομαι»
- ⇒ «Οὐκ ἔστιν οὐδὲ γῆ οὐδὲ θάλασσα, οὐ πόλις οὐκ ἔρημος»
- ⇒ «Θαμβεῖται σου στρατάρχα τὴν ἄθλησιν»

Θεοτοκίον

- ⇒ «Ὀλόφωτε σκηνὴ θεοδόμητε, λυχνία κατάχρυσε»

Κανὼν β', Ὡδὴ ζ', ἑτερος τοῦ Μεγαλομάρτυρος

Ἦχος β' Ἀντίθεον πρόσταγμα

- ⇒ «Τὸν σὸν ἐκμιμούμενος Μάρτυς Δεσπότην»
- ⇒ «Ὡς Μάρτυς ἀήττητος, ὡς ἀθλοφόρος»
- ⇒ «Σοφῶς ἐγεώργησας τὸν θεῖον σπóρον»

Θεοτοκίον

- ⇒ «Παρθένος διέμεινας καὶ μετὰ τόκον»

Κανὼν α', Ὡδὴ η', τοῦ Πάσχα

Ἦχος α'

Ὁ Εἰρμὸς

- ⇒ «Δεῦτε τοῦ καινοῦ τῆς ἀμπέλου γεννήματος»
- ⇒ «Ἄρον κύκλω τοὺς ὀφθαλμούς σου Σιών»
- ⇒ «Πάτερ παντοκράτορ, καὶ Λόγε, καὶ Πνεῦμα»

Κανὼν α', Ὡδὴ η', τοῦ Μεγαλομάρτυρος

Ἦχος α' Αὐτὴ ἡ κλητὴ

- ⇒ «Ὑμνοὺς ὡς εὐώδη, συλλέξαντες ἄνθη»
- ⇒ «Δεῦρο Μελουργέ, προφητόπρωτε φράσον»
- ⇒ «Ἐρχου ἐπιφάνηθι, τάχυνον φθάσον»

Θεοτοκίον

⇒ «*Ἴδε ἦν προέφης, Προφήτα Παρθένον*»

Κανὼν β', Ὡδὴ η', Ἴτερος τοῦ Μεγαλομάρτυρος

Ἦχος β' Κάμινος ποτὲ πυρὸς

⇒ «*Ῥύμην τῶν δεινῶν, παθῶν τε καὶ κινδύνων*»

⇒ «*Ὅλω τῷ φωτί, παμμάκαρ τῆς Τριάδος*»

⇒ «*Στέφει νοητῶ, ποικίλως διαπρέπων*»

Θεοτοκίον

⇒ «*Τὸν ἐκ τοῦ Πατρός, ἀχρόνως γεννηθέντα*»

Καταβασία

Ἦχος α'

«*Αὕτη ἡ κλητὴ καὶ ἁγία ἡμέρα*»

Κανὼν α', Ὡδὴ θ', τοῦ Πάσχα

Ἦχος α'

Μεγαλυνάρια

*Μεγάλυνον, ψυχὴ μου, τὸν ἐθελουσίως παθόντα καὶ ταφέντα καὶ ἐξαναστάντα
τριήμερον ἐκ τάφου.*

Φωτίζου, φωτίζου...

Μεγάλυνον, ψυχὴ μου, τὸν ἐξαναστάντα τριήμερον ἐκ τάφου Χριστὸν τὸν ζωοδότην.

Φωτίζου, φωτίζου...

*Ἄγγελος ἐξαστράπτων ταῖς γυναιξὶν ἐβόα· Παύσασθε τῶν δακρύων, ὅτι Χριστὸς
ἀνέστη.*

ὦ θείας! ὦ φίλης! ὦ γλυκυτάτης σου φωνῆς...

*Ὅτι Χριστὸς ἀνέστη τὸν θάνατον πατήσας καὶ τοὺς νεκροὺς ἐγείρας, λαοί,
ἀγαλλιᾶσθε.*

ὦ Πάσχα τὸ μέγα, καὶ ἱερώτατον Χριστέ...

Δόξα...

Μεγάλυνον, ψυχὴ μου, τῆς τρισυποστάτου καὶ ἀδιαιρέτου Θεότητος τὸ κράτος.

Συμφώνως Παρθένε, σὲ μακαρίζομεν πιστοί·

Καὶ νῦν...

*Χαῖρε, Παρθένε, χαῖρε· χαῖρε, εὐλογημένη· χαῖρε, δεδοξασμένη, σὸς γὰρ Υἱὸς ἀνέστη
τριήμερος ἐκ τάφου.*

*Εὐφραίνου, ἀγάλλου, ἢ θεία πύλη τοῦ φωτός· ...τοὺς πιστοὺς πάντας καταυγάζεις,
θεοχαρίτωτε Δέσποινα.*

Κανὼν α', Ὡδὴ θ', τοῦ Μεγαλομάρτυρος

Ἦχος α' Φωτίζου, φωτίζου

- ⇒ «*Γλυκύτετον δρόσον, ὄρη σταλάζατε*»
- ⇒ «*Αἰνοῦσι αἱ σύμπασαι, νῦν πατριαὶ τῶν ἐθνῶν*»
- ⇒ «*Ῥαβδίσματα, ζέσεις, καὶ τῶν βουνεύρων τοὺς δαρμούςς*»
- ⇒ «*Δημήτριε Μάρτυς, σὺν Γεωργίῳ τῷ κλεινῷ*»

Θεοτοκίον

- ⇒ «*Ἡ δόξα τὸ κάλλος, ἢ ὠραιότης τῶν πιστῶν*»

Κανὼν β', Ὡδὴ θ', Ἴτερος τοῦ Μεγαλομάρτυρος

Ἦχος β' Ανάρχου Γεννήτορος

- ⇒ «*Ἀπαύστως τὸν Κύριον, ὑπὲρ ἡμῶν δυσώπησον*»
- ⇒ «*Τῶν ἄθλων τὰ ἔπαθλα, πλουσίως σοι δεδώρηται*»
- ⇒ «*Ἡ γῆ σε κατέκρυψε, καὶ οὐρανὸς ἐδέξατο*»

Θεοτοκίον

- ⇒ «*Σκηνὴ προετύπου σε, τοῦ Μαρτυρίου Πάναγνε*»

Καταβασία

Ἦχος α'

- «*Ὁ ἄγγελος ἐβόα τῇ κεχαριτωμένῃ*»
- «*Φωτίζου, φωτίζου ἢ νέα Ἱερουσαλήμ*»

11. Εξαποστειλάριον

Ἦχος β' Τοῖς Μαθηταῖς συνέλθωμεν

- «*Ἔαρ ἡμῖν ἐξέλαμψεν, ἢ λαμπρὰ τοῦ Δεσπότου*»

12. Αἶνοι : ψαλμοὶ 148-150, με τα στιχηρά τους, τελειώνοντας με δοξαστικό

Στιχηρά τοῦ Μεγαλομάρτυρος

Ἦχος β' Ὅτε, ἐκ τοῦ ξύλου σε νεκρὸν

- ⇒ «Δεῦτε, τὴν πανέορτον φαιδρὰν, ἔνδοξον Ἀνάστασιν πάντες»
- ⇒ «Ὅλον, προσενήνοχας σαυτὸν, τῷ σοὶ δεδωκότι παμμάκαρ»
- ⇒ «Σπόρον, γεωργήσας ἐμμελῶς, τὸν καταβληθέντα τοῦ λόγου»
- ⇒ «Μάρτυς, ἀθλοφόρε τοῦ Χριστοῦ, τοὺς ἐν διαφόροις ἀνάγκαις»

Δοξαστικὸν

Ἦχος πλ. α'

Θεοφάνους

- ⇒ «Ἀνέτειλε τὸ ἔαρ, δεῦτε εὐωγηθῶμεν.»

Θεοτοκίον

Ἦχος πλ. α'

- ⇒ «Ἀναστάσεως ἡμέρα, καὶ λαμπρυνθῶμεν»

13. Μεγάλη Δοξολογία (Δόξα Σοι, τω δείξαντι το φως)

14. Απολυτίκιον

15. Εκτενής - Πληρωτικά, αιτήσεις

16. Κεφαλοκλισία

17. Απόλυσις

5.3 Εσπερινός - Τη γ' του αυτού μηνός Νοεμβρίου³¹

1. Ἐναρξίς

2. Προοιμιακός Ψαλμός 103 (Ευλόγει η ψυχή μου τον Κύριον) και επτά ευχές του λυχνικού που λέγονται μυστικώς.

³¹ Πηγή: <https://glt.goarch.org/texts/Nov/Nov03.html> (11/9/2025).

3. Μεγάλη Συναπτή - Εκφώνησις

4. Στιχολογία του Ψαλτηρίου (οι τρεις στάσεις του α' καθίσματος)

5. Μικρά Συναπτή - Εκφώνησις

6. Ψαλμοί του Λυχνικού : 140 (Κύριε εκέκραξα προς σε), 141, 129, 116.

Στους έξι τελευταίους στίχους παρεμβάλλονται τα εσπέρια στιχηρά που τελειώνουν με ένα δοξαστικό.

- Στιχηρά τῶν Μαρτύρων

Ἦχος πλ. α' Χαίροις ἀσκητικῶν ἀληθῶς

⇒ «Χαίροις ἢ τῆς Τριάδος τριάς, τῶν ἀρετῶν»

⇒ «Χαίροις, Ἀκεψιμᾶ ἱερέ, Ἀειθαλᾶ καὶ Ἰωσήφ»

⇒ «Πᾶσαν ἐπιφορὰν τῶν δεινῶν, ἀνδρειοτάτω»

- Στιχηρά τοῦ Μεγαλομάρτυρος

Ἦχος πλ. α' Χαίροις ἀσκητικῶν ἀληθῶς

⇒ «Χαίρων αὐτοκινήτοις ὀρμαῖς»

⇒ «Ἴθι τοῖς εὐφημοῦσιν ἡμῖν»

⇒ «Μέγα καὶ θαυμαστὸν ἀληθῶς»

- Δοξαστικὸν

Ἦχος πλ. β'

⇒ «Ἀξίως τοῦ ὀνόματος, ἐπολιτεύσω»

- Θεοτοκίον

Ἦχος πλ. β'

⇒ «Θεοτόκε, σὺ εἶ ἢ ἄμπελος ἢ ἀληθινή»

- Σταυροθεοτοκίον

Ἦχος πλ. β' Τριήμερος ἀνέστης

⇒ «Ὁρῶσά σε σταυρούμενον, Χριστὲ»

7. **Εἴσοδος.** Η επιλύχνιος ευχαριστία : Φως ἱλαρόν (ψάλλεται από τους ιερείς - μόνο εάν εισοδεύουν δύο ή περισσότεροι - με τη συμμετοχή του λαού.)
8. **Προκείμενον** (στίχοι Ψαλμών) - **Αναγνώσματα** (συνήθως από τους Προφήτες της Παλαιάς Διαθήκης).
9. **Μεγάλη εκτενής**
10. **Καταξίωσον, Κύριε...**
11. **Πληρωτικά - αιτήσεις**
12. **Κεφαλοκλισία**
13. **Απόστιχα: στιχηρά που έπονται από στίχους Ψαλμών. Τελειώνουν με δοξαστικό.**

- Εἰς τὸν Στίχον, Στιχηρὰ Προσόμοια, τοῦ Ἁγίου Γεωργίου.

Ἦχος δ' Ὡς γενναῖον ἐν Μάρτυσι

⇒ «Ἀθλοφόρε Γεώργιε, τῶν Ἀγγέλων συνόμιλε»

Στίχ. Θαυμαστὸς ὁ Θεὸς ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ αὐτὸς δώσει δύναμιν καὶ κραταίωσιν τῷ λαῷ αὐτοῦ εὐλογητὸς ὁ Θεός.

⇒ «Ἐν θαλάσῃ με πλέοντα, ἐν ὁδῷ με βαδίζοντα»

Στίχ. Τοῖς Ἁγίοις τοῖς ἐν τῇ γῇ αὐτοῦ ἐθαυμάστωμεν ὁ Κύριος πάντα τὰ θέλημα αὐτοῦ ἐν αὐτοῖς.

⇒ «Τῷ τῆς πίστεως θώρακι, καὶ ἀσπίδι τῆς χάριτος»

- Δοξαστικὸν, Τῶν Μαρτύρων

Ἦχος πλ. β'

Ἐφραίμ Καρίας

⇒ «Προοίμιον τυπικῶς, τῆς τρισσοφεγγοῦς»

- Θεοτοκίον

⇒ «Θεὸν ἐκ σοῦ σαρκωθέντα ἔγνωμεν»

- Σταυροθεοτοκίον

Ἦχος πλ. β' Τριήμερος ἀνέστης Χριστὲ

⇒ «Ἡ Πάναγνος ὡς εἶδέ σε, ἐπὶ Σταυροῦ κρεμᾶμενον»

14. Νυν απολύεις: ὠδή Συμεῶν του Θεοδόχου (Λουκ. β' 29)

15. Τρισάγιον

16. Απολυτικά: τα κυρίως τροπάρια της εορτής (ψάλλονται συνήθως από ὄλο το εκκλησίασμα).

- Ἀπολυτίκιον τῶν Μαρτύρων

Ἦχος δ' Ταχὺ προκατάλαβε

⇒ «Οἱ Μάρτυρές σου, Κύριε, ἐν τῇ ἀθλήσει»

- Ἀπολυτίκιον τοῦ Ἁγίου Γεωργίου

Ἦχος δ'

⇒ «Ὡς τῶν αἰχμαλώτων ἐλευθερωτῆς, καὶ τῶν πτωχῶν ὑπερασπιστῆς»

17. Απόλυσις

5.4 Ὁρθρος - Τη γ' του αυτού μηνός Νοεμβρίου³²

1. Ἐναρξίς

2. Βασιλική ακολουθία : ψαλμοί 19,20

3. Εξάψαλμος : ψαλμοί 3, 37, 62, 87, 102, 142 και δώδεκα εωθινές ευχές που λέγονται μυστικῶς.

4. Μεγάλη συναπτή

³² Αλεξάνδρου, «Μορφολογία και ανάλυση», σελ.6.

5. **Θεός Κύριος...** (στίχοι του ψαλμού 117) και **τα απολυτικά**

6. **Στιχολογία του Ψαλτηρίου :**

6.1 α' στιχολογία

Μετά την α' Στιχολογίαν, Κάθισμα

Ἦχος α' Τὸν τάφον σου Σωτήρ

⇒ «*Ἀνέτειλεν ἰδοῦ, τὸ τῆς χάριτος ἔαρ,...*»

6.2 β' στιχολογία

Μετά την β' Στιχολογίαν, Κάθισμα

Ἦχος γ' Θείας πίστεως

⇒ «*Πόθῳ ζέοντι, τῷ τοῦ Δεσπότου, πυρπολούμενος*»

6.3 Πολυέλεος

Μετά τὸν Πολυέλεον, Κάθισμα

Ἦχος δ' Κατεπλάγη Ἰωσήφ

⇒ «*Γεωργήσας ἐμμελῶς, σπόρον τῶν θείων ἐντολῶν*»

7. **Αναβαθμοί :** το α' αντίφωνο του δ' ήχου (Εκ νεότητός μου) και **τα προκείμενα**

της εορτής (στίχοι ψαλμών)

8. **Ευαγγέλιο**

9. **Ο 50ος Ψαλμός**

10. **Στιχολογία των ωδών - κανόνες**

10.1 Ωδές α'-γ'

Ὁ Κανὼν τῶν Μαρτύρων, οὗ ἡ Ἀκροστιχίς:

Ἄνθη τὰ τερπνὰ Μαρτύρων ἐπαινέσω.

Ἰωσήφ.

Ὡδὴ α'

Ἦχος α'

Ὁ Εἰρμὸς

«*Σοῦ ἡ τροπαιοῦχος δεξιὰ*».

⇒ «*Ἀἴγλη τρισηλίου ἀστραπῆς*»

⇒ «*Νόμοις τοῦ Δεσπότου καὶ Θεοῦ*»

⇒ «*Θύματα προσήχθητε Χριστῶ*»

Θεοτοκίον

⇒ «*Ἡ τὸν ἀπερίληπτον Θεόν*»

Ὁ Κανὼν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, οὔ ἢ Ἀκροστιχίς:

Τὸν σεπτὸν ἐν Μάρτυσιν ὕμνῳ προφρόνως.

Ὠδὴ α'

Ἦχος δ'

Ὁ Εἰρμὸς

«*Τῷ ὀδηγήσαντι πάλαι, τὸν Ἰσραὴλ φεύγοντα.*»

⇒ «*Τὸ δυσχερὲς τοῦ νοός μου*»

⇒ «*Ὁ ἐν ἀμφοῖν ὑψιβάμων*»

⇒ «*Νόμοις ἐπαίνων οὐδόλως*»

Θεοτοκίον

⇒ «*Σωτήρα πάντων τεκοῦσα, τὴν τῆς ζωῆς*»

Κανὼν α', Ὠδὴ γ', τῶν Μαρτύρων

Ἦχος α'

Ὁ Εἰρμὸς

«*Ὁ μόνος εἰδὼς τῆς τῶν βροτῶν.*»

⇒ «*Τὰ πάθη ἀσκήσεως πυρί*»

⇒ «*Ἀδίκως στρεβλούμενος Σοφέ*»

⇒ «*Τὸν νῶτον καὶ τὰ στέρνα ἀφειδῶς*»

Θεοτοκίον

⇒ «*Ἐκ σοῦ ἀνατέταλκεν ἡμῖν*»

Κανὼν β', Ὠδὴ γ', τοῦ Ἁγίου Γεωργίου

Ἦχος δ'

Ὁ στερεῶν βροντὴν

⇒ «*Ἐπιπαφλάζον πῦρ τὸ τῆς ἀπάτης*»

⇒ «*Πῦρ τὸ τοῦ Λόγου ὅπερ ἦλθε Μάκαρ*»

⇒ «*Τὰ τῶν βασάνων εἶδη σου δεικνύων*»

Θεοτοκίον

«*Ὅρος σε μέγα βλέπων ὁ Προφήτης*»

Ὁ Εἰρμὸς

«*Ὁ στερεῶν βροντὴν καὶ κτίζων πνεῦμα.*»

10.2 Μικρά συναπτή

10.3 Μεσώδια καθίσματα

Ἦχος πλ. δ' Τὴν Σοφίαν καὶ Λόγον

⇒ «*Ἰωσήφ ὁ γενναῖος ἀγωνιστής*»

Δόξα...

⇒ «*Τοῦ Σταυροῦ τῷ σημείῳ καθοπλισθεῖς*»

Καὶ νῦν...

⇒ «*Χαριστήριον αἶνον χρεωστικῶς*»

Ἦ Σταυροθεοτοκίον

⇒ «*Τὸν Ἄμνὸν καὶ Ποιμένα καὶ Λυτρωτὴν*»

10.4 Ωδὲς δ' -στ'

Κανὼν α', Ὡδὴ δ', τῶν Μαρτύρων

Ἦχος α'

Ὁ Εἰρμὸς

«Ὅρος σε τῇ χάριτι».

⇒ «*Ρήμασι Σοφῆ Ἀκεψιμᾶ*»

⇒ «*Πυρὶ σε πυρὸς οἱ λατρευταὶ κατηνάγκαζον*»

⇒ «*Ναμάτων τῶν θεῶν πεπλησμένος τοῦ Πνεύματος*»

Θεοτοκίον

⇒ «*Ἁγίων Μαρτύρων ἱερὸν ἐγκαλλώπισμα*»

Κανὼν β', Ὡδὴ δ', τοῦ Ἁγίου Γεωργίου

Ἦχος δ' Εἰσακήκοα ὁ Θεὸς

⇒ «*Νέμοις πᾶσι τοῖς ὑμνηταῖς*»

⇒ «*Ἔχων ἄμαχον τὴν ἰσχύν*»

⇒ «*Νὺξ με πάντοθεν πειρασμῶν*»

Θεοτοκίον

⇒ «*Μόνη ἔσχες ἐν τῇ γαστρὶ*»

Κανὼν α', Ὡδὴ ε', τῶν Μαρτύρων

Ἦχος α'

Ὁ Εἰρμὸς

«Ὁ φωτίσας τῇ ἐλλάμψει»

- ⇒ «*Μακάριοι ἀπεφάνθητε, Λόγον μακάριον*»
- ⇒ «*Ἀπόρθητοι ἀνεδείχθητε, πύργοι τῆς πίστεως*»
- ⇒ «*Ρηγνύμενα ταῖς πληγαῖς, τῶν Μαρτύρων*»

Θεοτοκίον

- ⇒ «*Τηρήσας σε ὡς πρὸ τόκου, παρθένον*»

Κανὼν β', Ὡδὴ ε', τοῦ Ἁγίου Γεωργίου

Ἦχος δ' Ἀνάτειλόν μοι Κύριε

- ⇒ «*Ἀτίθασον παράταξιν, δαιμόνων τροπωσάμενος*»
- ⇒ «*Ρώμη τοῦ Παντοκράτορος, ῥωννύμενος Γεώργιε*»
- ⇒ «*Τὶ με θωπεΐαις ἔλεγες, τῷ κακεργάτῃ Ἄγιε*»

Θεοτοκίον

- ⇒ «*Ἐψαύχενας κατάβαλε, αἰρετικοὺς Πανάμωμε*»

Κανὼν α', Ὡδὴ ς', τῶν Μαρτύρων

Ἦχος α'

Ὁ Εἰρμός

- «*Ἐκύκλωσεν ἡμᾶς ἐσχάτη ἄβυσσος*».
- ⇒ «*Ἐψούμενα σφοδρῶς βασάνων*»
- ⇒ «*Ῥανίσιν ἱερῶν αἱμάτων Ἄγιοι*»
- ⇒ «*Ὡραῖοι καλλοναῖς ἄθλων γεγόνατε*»

Θεοτοκίον

- ⇒ «*Νενέκρωται ἐχθρὸς τῷ ζωηφόρῳ σου*»

Κανὼν β', Ὡδὴ ς', τοῦ Ἁγίου Γεωργίου

Ἦχος δ' Ζάλη με λογισμῶν

- ⇒ «*Σῶμά σου παραδοὺς ταῖς τιμωρίαις*»
- ⇒ «*Ἦλεων τὸν Δεσπότην, ταῖς εὐχαῖς σου*»
- ⇒ «*Νόες σου κατεπλάγησαν ὀρῶντες*»

Θεοτοκίον

- ⇒ «*Ἐφαναξ ἰστοουργία τῇ ἀρρήτῳ ἀλουργίδα Πάναγνε*»

10.5 Μικρά συναπτή

10.6 Κοντάκιον και οίκος

Κοντάκιον

Ἦχος πλ. δ' Τῆ ὑπερμάχῳ

⇒ «*Τῆ ὑπερμάχῳ και ταχεῖα ἀντιλήψει σου*»

Ὁ Οἶκος

⇒ «*Πάσης συνέσεως και σοφίας ὑπέρκειται ὁ λόγος*»

10.7 Συναξάριον

(«*Τῆ Γ' τοῦ αὐτοῦ μηνός, Μνήμη τῶν Ἁγίων Μαρτύρων Ἀκεψιμᾶ, Ἰωσήφ, και Ἀειθαλᾶ.*»)

10.8 Ωδές ζ'-θ'

Κανὼν α', Ὡδὴ ζ', τῶν Μαρτύρων

Ἦχος α'

Ὁ Εἰρμὸς

«*Σὲ νοητὴν, Θεοτόκε κάμινον*».

⇒ «*Ἐκ Περσικῆς, χώρας ἀναλάψαντες*»

⇒ «*Πόνους πολλοῖς, ζωὴν ἐκλήρωσασθε*»

⇒ «*Ἀκεψιμᾶν, νῦν τὸν ἱερώτατον*»

Θεοτοκίον

⇒ «*Ἱεραρχῶν, θεῖον ἐγκαλλώπισμα*»

Κανὼν β', Ὡδὴ ζ', τοῦ Ἁγίου Γεωργίου

Ἦχος δ' Ὁ διασώσας ἐν πυρὶ

⇒ «*Μόνα ποθῶν τὰ νοητα*»

⇒ «*Νοῦν ἡγεμόνα τῶν παθῶν*»

⇒ «*Ὡ τοῦ θερμοῦ σου, πρὸς Θεὸν*»

Θεοτοκίον

⇒ «*Παρθένε Μήτηρ τοῦ Θεοῦ, θραῦσον τῶν βαρβάρων*»

Κανὼν α', Ὡδὴ η', τῶν Μαρτύρων

Ἦχος α'

Ὁ Εἰρμὸς

«Ἐν καμίνῳ Παῖδες Ἰσραήλ».

⇒ «*Νομισθέντες ἔναντι ἐχθρῶν*»

⇒ «*Ἐν γυμνώσει σώματος ὑμεῖς*»

⇒ «*Συντριβέντες λίθοις ὡς ποτε*»

Τριαδικόν

⇒ «*Ὡς Μονάδα φύσει μὲν ἀπλήν*»

Θεοτοκίον

⇒ «*Ἰακῶβ σε κλίμακα ποτέ*»

Κανὼν β', Ὡδὴ η', τοῦ Ἁγίου Γεωργίου

Ἦχος δ' Γῆ καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῇ

⇒ «*Ράβδω λόγων σου ἱερῶν*»

⇒ «*Ὄμμα τείναντ' εἰς οὐρανόν*»

⇒ «*Φοβερὰν σου τὴν προσβολήν*»

Θεοτοκίον

⇒ «*Ρύμην ἄστατον καὶ φθοράν*»

Κανὼν α', Ὡδὴ θ', τῶν Μαρτύρων

Ἦχος α'

Ὁ Εἰρμὸς

«Τύπον τῆς ἀγνῆς λοχείας σου».

⇒ «*Ὡσπερ ἄνοδοι καὶ κλίμακες*»

⇒ «*Στῶμεν εὐσεβῶς γεραίροντες*»

⇒ «*Ἦδη πρὸς Θεὸν σκηνώσαντες*»

Θεοτοκίον

⇒ «*Φράσαι τὸ φρικτὸν μυστήριον*»

Κανὼν β', Ὡδὴ θ', τοῦ Ἁγίου Γεωργίου

Ἦχος δ' Ὁ τόκος σου ἄφθορος

⇒ «*Ὅρει μαρτυρίου προσεπέβης*»

⇒ «*Νέμεις λύσιν τῶν ἀμπλακημάτων*»

⇒ «*Ὡς πόλον πολεύων Ἀθλοφόρε*»

Θεοτοκίον

⇒ «Σύμμορφος Υἱὸς ἐξ ἀγεννήτου»

11. Εξαποστειλάριον

Ἦχος β' Τοῖς Μαθηταῖς συνέλθωμεν

⇒ «*Ἀκεφιμᾶς ὁ ἔνδοξος, Ἰωσήφ ὁ γενναῖος, Ἀειθαλᾶς ὁ πάνσοφος*»

Ἦχος γ' Ἐν πνεύματι τῷ Ἱερῷ

⇒ «*Τοῖς ρεῖθροις τῶν αἱμάτων σου, τῆς ἀπάτης τὴν φλόγα*»

12. Αἶνοι : ψαλμοὶ 148-150, με τα στιχηρά τους, τελειώνοντας με δοξαστικό

Στιχηρὰ Προσόμοια τοῦ Ἁγίου Γεωργίου

Ἦχος δ' Ὡς γενναῖον

⇒ «*Τοῦ Χριστοῦ τὸ γεώργιον*»

⇒ «*Ὡς ἀστέρα πολύφωτον*»

⇒ «*Ἐν θαλάσση με πλέοντα*»

Δοξαστικὸν

Ἦχος δ'

⇒ «*Τὸν νοερὸν ἀδάμαντα τῆς καρτερίας ἀδελφοί*»

Θεοτοκίον

Ἦχος δ' Ἐδωκας σημείωσιν

⇒ «*Ζόφος φοβερώτατος, ὁ τοῦ θανάτου*»

13. Μεγάλη δοξολογία (Δόξα Σοι, τω δείξαντι το φως)

14. Απολυτίκιον

15. Εκτενής - Πληρωτικά, αιτήσεις

16. Κεφαλοκλισία

17. Απόλυσις

6. Υμνογραφικά και μελοποιητικά

6.1 Βίος Αγίου Θεοφάνους του Γραπτού³³

Ο Άγιος Θεοφάνης ο Γραπτός, έζησε κατά την περίοδο της εικονομαχίας (726-842 μ.Χ). Γεννήθηκε το 775 πιθανότατα στην Παλαιστίνη και υπήρξε - όπως και ο αδερφός του, ο Θεόδωρος Γραπτός -, γνώστης των ιερών γραφών και της Θεολογίας αλλά και της αρχαίας ελληνικής γραμματείας, ποίησης και μουσικής.

Από μαθητής στη Μονή του Αγίου Σάββα, με διδάσκαλο τον Μιχαήλ Σύγκελλο, μετέβη στη Μονή των Σπουδαίων, κοντά στο ναό της Αναστάσεως, όπου ο Πατριάρχης Θωμάς τον χειροτόνησε ιερέα μαζί με τον αδερφό του και έστειλε τους τρεις σε Κωνσταντινούπολη και Ρώμη. Αφού εν τέλει εγκαταστάθηκαν στη Μονή της Χώρας, κατηγορήθηκαν ως εικονόφιλοι. φυλακίστηκαν και υπέστησαν άγριους βασανισμούς από τον αυτοκράτορα Λέοντα Ε΄ τον Αρμένιο (813-820 μ.Χ).

Με την άνοδο στην εξουσία του νέου αυτοκράτορα Θεόφιλου (829-842 μ.Χ), ξεκινά μια νέα περίοδος εικονομαχικής έξαρσης και τα δύο αδέρφια Θεοφάνης και Θεόδωρος εξορίζονται στη νήσο Αφουσία (νήσος της Προποντίδας) το 834 μ.Χ. Η άρνησή τους να συμμορφωθούν με τις προσταγές του νέου αυτοκράτορα τους οδήγησε και πάλι στα βασανιστήρια, όπου με διαταγή του Θεόφιλου γράφτηκαν στο μέτωπο των δύο αδερφών 12 ιαμβικοί στίχοι για στιγματισμό. Αυτός είναι και ο λόγος για τον οποίο τα δύο αδέρφια ονομάστηκαν Γραπτοί.³⁴

Ακολούθησε νέα εξορία στην Απάμεια της Βιθυνίας, όπου υπέκυψε εξουθενωμένος από τα βασανιστήρια και τις κακουχίες, ο αδερφός του Θεόδωρος. Το 842 ο νέος αυτοκράτορας Μιχαήλ Γ΄ αναστήλωσε οριστικά τις εικόνες, επανέφερε από την εξορία και έβγαλε από τις φυλακές τους διωγμένους εικονόφιλους. Ο Θεοφάνης ανακλήθηκε από την εξορία και ο Πατριάρχης Μεθόδιος το 842 τον χειροτόνησε Μητροπολίτη Νικαίας, όπου πέρασε το υπόλοιπο της ζωής του.

Ως μελουργός και υμνογράφος συνέγραψε αρκετούς Κανόνες, όπως της Κυριακής της Ορθοδοξίας, του Σταυρού, του Σαββάτου του Λαζάρου, της Κυριακής των Μυροφόρων, της Τετάρτης της Μεσοπεντηκοστής και του Ψυχοσαββατου της Πεντηκοστής. Στην Παρακλητική υπάρχουν οκτώ Κανόνες του στους Αποστόλους, ένας σε κάθε ήχο, οκτώ Κανόνες στους κεκοιμημένους και οκτώ στους Αγγέλους. Τέλος, συνέθεσε το ποιητικό κείμενο σε πολλά Στιχηρά και Ιδιόμελα, όπως αυτά, των Θεοφανείων, τα δοξαστικά των Αίνων του Ευαγγελισμού, του Αγίου Δημητρίου και του Αγίου Γεωργίου. Στην ακολουθία

³³ Η παρούσα ενότητα βασίζεται στην εξής βιβλιογραφία:

1. <https://www.pemptousia.gr/2024/10/agios-theofanis-o-graptos-o-megalos-omologitis-tis-orthodoxias-mas/> (13/8/2025) και
2. Αλεξάνδρα Ζερβουδάκη, *Θεοφάνης ο Γραπτός: βίος και έργο*, Διδακτορική διατριβή (Ρέθυμνο: Πανεπιστήμιο Κρήτης, 2002), σ. 56-59.

³⁴ Ζερβουδάκη, *Θεοφάνης ο Γραπτός*, σ. 67-68.

του Αγίου Γεωργίου, ο Θεοφάνης συνέθεσε τον δεύτερο Κανόνα του Αγίου, όπως επίσης και το δοξαστικό των Αίνων «Ἄντειλε τὸ ἕαρ».³⁵

6.2 Βιογραφίες μελουργών

6.2.1 Πέτρος Πελοποννήσιος³⁶

Ο Πέτρος Πελοποννήσιος ή Πέτρος Λαμπαδάριος, γεννήθηκε στη Λακωνία περίπου το 1735 και απεβίωσε το 1778 κατά την επιδημία πανώλης που έπληξε την Κωνσταντινούπολη εκείνο τον καιρό. Υπήρξε κορυφαία φυσιογνωμία της εκκλησιαστικής μουσικής του 18ου αιώνα. Υπηρέτησε αρχικά ως Δομέστικος (1764–1770) και κατόπιν ως Λαμπαδάριος (1770–1777) στη Μεγάλη του Χριστού Εκκλησία, ενώ η σημαντικότερη ιδιότητά του ήταν εκείνη του συνθέτη.

Μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα δημιούργησε ένα εξαιρετικά πλούσιο και σημαντικό έργο. Μελοποίησε με το νέο και συντομότερο τρόπο σχεδόν όλα τα παλαιά μουσικά βιβλία (Αναστασιματάριον, Ειρμολόγιον, Δοξαστάριον), τα οποία διαδόθηκαν και καθιερώθηκαν ευρύτατα, μεταγράφηκαν στο νεότερο μουσικό σύστημα (νέα μέθοδο) και τυπώθηκαν στις αρχές του 19ου αιώνα, παραμένοντας σε χρήση μέχρι σήμερα. Επίσης καλλιέργησε με ιδιαίτερη έμφαση το παπαδικό μέλος, μελοποιώντας για πρώτη φορά πλήθος σύντομων ύμνων (Αντίφωνα, Μεγαλυνάρια, Τυπικά, Τριαδικά κ.ά.).

Ανάμεσα στα έργα του ξεχωρίζουν οι Δοξολογίες (σύντομες και αργοσύντομες), τα Κοινωνικά Κυριακών και εορτών, οι δύο στάσεις Χερουβικών (μακρές και σύντομες), τα Πασαπνοάρια, οι πολυέλεοι, τα Ιδιόμελα των Κυριακών της Μεγάλης Τεσσαρακοστής, καθώς και Καλοφωνικοί ειρμοί.

Παράλληλα, ο Πέτρος συνέβαλε αποφασιστικά στην απλοποίηση της βυζαντινής σημειογραφίας, συνεχίζοντας το έργο προγενέστερών του και θέτοντας τη βάση για τις μεταγενέστερες μεταρρυθμίσεις. Στο πλαίσιο αυτό, κατέγραψε τόσο δικά του μέλη όσο και παλαιότερα, σώζοντας έτσι μεγάλο μέρος της εκκλησιαστικής μουσικής παράδοσης.

Μία ακόμη σημαντική πτυχή της δράσης του ήταν η ενασχόλησή του με την εξωτερική (κοσμική) μουσική. Του αποδίδεται Ανθολογία ασμάτων με μακάμια και πεστέδες. Ο Πέτρος Πελοποννήσιος, με το πλούσιο, καινοτόμο έργο του, το μουσικό του ταλέντο και την αδιάκοπη δραστηριότητά του, θεωρείται η μεγαλύτερη τομή στην ιστορία της εκκλησιαστικής μουσικής μετά την Άλωση, ασκώντας επιρροή ως τις μέρες μας.

³⁵ Γεώργιος Κωνσταντινίδης, *Η εορτή του Αγίου Γεωργίου στη βυζαντινή μελοποιία*, Διπλωματική εργασία (Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, 2016), σ. 37.

³⁶ Πηγή: <https://e-kere.gr/βιογραφικά/ΠΕΤΡΟΣ-ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΟΣ> (15/9/2025).

6.2.2 Ιάκωβος Πρωτοψάλτης³⁷

Ο Ιάκωβος Πρωτοψάλτης, γεννήθηκε περίπου το 1740 και υπήρξε μια κορυφαία μορφή της εκκλησιαστικής μουσικής του 18ου αιώνα. Υπηρέτησε στη Μεγάλη του Χριστού Εκκλησία ως Δομέστικος (1764), Λαμπαδάριος (1784) και Πρωτοψάλτης (1789–1800). Διακρίθηκε ιδιαίτερα στη μελοποιία, αλλά και ως ψάλτης, δάσκαλος και συνθέτης. Μέσα στο ανανεωτικό κλίμα της δεύτερης μεγάλης ακμής της εκκλησιαστικής μουσικής (1770–1820), ο Ιάκωβος κράτησε ισχυρούς δεσμούς με την παράδοση, καταφέροντας "να περιλάβει όλες τας παλαιότερας θέσεις του Στιχηραρίου, χωρίς να αφήσει ούτε των νεωτέρων τας τετριμμένας"³⁸

Κορυφαίο έργο του είναι η νέα μελοποίηση του Δοξασταρίου (1794/95), όπου επιδίωξε να συγκεντρώσει παλαιότερες και νεότερες μελωδικές θέσεις. Στο έργο αυτό πρόσθεσε Κεκραγάρια, Δογματικά Θεοτοκία, Πασαπνοάρια και τα Εωθινά, σε συντετμημένη και καλλωπισμένη μορφή. Το Δοξαστάριο σημείωσε τεράστια διάδοση, εκδόθηκε το 1836 και θεωρείται ένα από τα σημαντικότερα μουσικά γεγονότα του 18ου αιώνα. Μεταγράφηκε στη Νέα Μέθοδο από τον Χουρμούζιο Χαρτοφύλακα το 1816 και έχει ηχογραφηθεί από τον πατέρα Διονύσιο Φιρφιρή για τη σειρά *Μνημεία Εκκλησιαστικής Μουσικής*.

Πέρα από το Δοξαστάριο, ο Ιάκωβος συνέθεσε Δοξολογίες, Μαθήματα, Καλοφωνικούς Ειμούς, Χερουβικά και άλλα εκκλησιαστικά μέλη, καλλιεργώντας κυρίως το παπαδικό μέλος. Παράλληλα, έγραψε και άσματα εξωτερικής μουσικής. Το έργο του, σχεδόν εξ ολοκλήρου σε αργοσύντομο μέλος, διακρίνεται για το κατασκευτικό και εκκλησιαστικό του ύφος, που παραμένει ζωντανό στην πατριαρχική παράδοση μέχρι σήμερα.

6.2.3 Κωνσταντίνος Βυζάντιος Πρωτοψάλτης³⁹

Ένας από τους σημαντικότερους εκκλησιαστικούς μουσικούς του 19ου αιώνα υπήρξε ο Κωνσταντίνος Πρωτοψάλτης. Γεννήθηκε το 1777 μ.Χ. και μαθήτευσε δίπλα στον Γεώργιο Κρητικό. Αργότερα, διετέλεσε πρωτοψάλτης της Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας από το 1821 μέχρι το 1855.

Το πρώτο από τα έργα του ήταν ο καλλωπισμός και η έκδοση του αργού Αναστασιματαρίου του Πέτρου Πελοποννησίου (Κων/πολη 1839, ως γ' έκδοση, επιμελητής ο Θεόδωρος Φωκαεύς). Περιέχει "τα Αναστάσιμα του Εσπερινού, Όρθρου, και Λειτουργίας, μετά των αναστασίμων Κανόνων, αργών Καταβασιών, Τιμιωτέρων, Κατανυκτικών, Μαρτυρικών, και Νεκρωσίμων, μετά των ένδεκα Εωθινών εν τω τέλει", όπως αναφέρεται στον τίτλο. Το δεύτερο και σημαντικότερο ήταν η μελοποίηση και η έκδοση του Δοξασταρίου (Κων/πολη 1841, τόμ. Α' Δοξαστικά Ενιαντού, τόμ. Β' Δοξαστικά Τριωδίου και Πεντηκοσταρίου, β' έκδοση 1863) με την διευκρινιστική

³⁷ Πηγή: <https://e-kere.gr/βιογραφικά/ΙΑΚΩΒΟΣ-ΠΡΩΤΟΨΑΛΤΗΣ> (6/9/2025).

³⁸ Χρύσανθος, *Θεωρητικόν Μέγα της Μουσικής*, (Τεργέστη 1832), σ. LIII.

³⁹ Πηγή: <https://e-kere.gr/βιογραφικά/ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ-ΠΡΩΤΟΨΑΛΤΗΣ> (6/9/2025).

προσημείωση στον τίτλο: "μελοποιηθέν παρά Κωνσταντίνου πρωτοψάλτου [...] εξηγηθέν δε παραλλάκτως εις την Νέαν της μουσικής Μέθοδον παρά πρώτου Δομεστίκου Στεφάνου".

Ο Κωνσταντίνος κατάφερε επίσης να μελοποιήσει πολλά από τα Παπαδικά μέλη, τα οποία βρίσκονται, σχεδόν όλα, δημοσιευμένα στο δικό του έργο «Ταμείον Ανθολογίας». Από αυτά ξεχωρίζουν τα Χερουβικά των Κυριακών κατ' ήχον, τα Κοινωνικά των Κυριακών, καθώς και τα πολυάριθμα Κοινωνικά του Ενιαυτού σε όλους τους ήχους.

Το έργο του συμπληρώνουν οι "συντμήσεις" παλαιότερων μελών, όπως τα Ανοιξαντάρια και το « Άνωθεν οι προφήται» του Κουκουζέλη, το «Θεοτόκε Παρθένε» του Μπερεκέτη, και το δίχορο «Ίνα κράζω σοι» από το Κοντάκιο του Ακαθίστου, ενώ δεν πρέπει να παραλειφθεί το "Τυπικόν Εκκλησιαστικόν κατά το ύφος της του Χριστού Μεγάλης Εκκλησίας" του ίδιου (Κων/πολη 1838), καθώς έχει άμεση σχέση με την ιδιότητά του ως ψάλτης, και ειδικότερα τη μακρόχρονη θητεία του στον Πατριαρχικό ναό.

Απεβίωσε σε ηλικία 85 ετών, στις 30 Ιουλίου του 1862 και ενταφιάστηκε έξω από τη Μονή του Αγίου Γεωργίου του Κρημνού στη Χάλκη. Όντας οπαδός και συνεχιστής της Παλαιάς μεθόδου, στην οποία εξακολουθούσε να συνθέτει και να ψάλλει ως το τέλος της ζωής του, συγκαταλέγεται στους μεγάλους εκκλησιαστικούς μουσικούς και ψάλτες, ξεχωρίζοντας για το εκκλησιαστικό του ύφος και επαληθεύοντας την συμβολή της ψαλτικής προφορικής παράδοσης στη διαμόρφωση του αυθεντικού τύπου των ιστορικών εκκλησιαστικών μελών.

6.2.4 Στέφανος Μιχαήλ Λαμπαδάριος ⁴⁰

Επάξιος διάδοχος του Κωνσταντίνου Πρωτοψάλτη ήταν ο Στέφανος Α, ο Λαμπαδάριος, με καταγωγή από την περιοχή των Ταταούλων του Βυζαντίου. Δάσκαλός του υπήρξε ο Χουρμούζιος ο Χαρτοφύλαξ⁴¹ (περ. 1770 - 1840), ο οποίος αποτελεί θεματοφύλακα της Νέας Μεθόδου. Ο Στέφανος διακρίθηκε και αυτός για το μουσικό του ύφος, ενώ η συμβολή του στην εκκλησιαστική μουσική ήταν ιδιαίτερος σημαντική. Άριστος ψάλτης και μελοποιός, συνέβαλε στη διάσωση της μουσικής παράδοσης, μεταφέροντας τα μελοποιημένα έργα του Κωνσταντίνου Πρωτοψάλτη στη σύγχρονη τότε παρασημαντική.

Το εκδοτικό του έργο ήταν πλούσιο. Το 1840 εξέδωσε τη «Μούσα», ένα έργο στο οποίο ερμηνεύει τα συστήματα των κλάδων της αραβοπερσικής μουσικής. Το 1850 από κοινού με τον Ιωάννη τον Λαμπαδάριο (μετέπειτα Πρωτοψάλτη), δημοσίευσε την «Πανδέκτη», μια τετράτομη συλλογή ποιημάτων διαφόρων αρχαίων ποιητών. Εξέδωσε, επίσης, την «Κυψέλη», μια συλλογή με ιδιόμελα, απολυτικά και άλλα ειρμολογικά άσματα, καθώς επίσης και μία επιτομή Ανθολογίας (1862), η οποία περιείχε τόσο δικά του έργα, όσο και μελοποιήματα άλλων συνθετών.

Ο Στέφανος Α προετοίμασε ένα Θεωρητικό σύγγραμμα, το οποίο, αν και δεν κατάφερε να ολοκληρώσει ο ίδιος λόγω του θανάτου του το 1864, ολοκληρώθηκε από τον τον

⁴⁰ Πηγή: <https://www.ec-patr.net/psaltes/stefanosm.htm> (6/9/2025).

⁴¹ Πηγή: https://www.myriobiblos.gr/texts/greek/papadopoulos_music_per6_3.html (7/9/2025).

μουσικοδιδάσκαλο Παναγιώτη Κηλτζανίδη τον Προυσαέα, ο οποίος πρόσθεσε και μια πραγματεία με τίτλο «Περί ορθογραφίας». Τελικά, υπό την επίβλεψη του Κηλτζανίδη, εκδόθηκε το Ειρμολόγιον του Στεφάνου, από τον γαμπρό του, Δημήτριο Ιωάννου Πρωτοψάλτη.

6.2.5 Πέτρος Φιλανθίδης⁴²

Ο Πέτρος Φιλανθίδης έζησε περίπου το 1845 μέχρι το 1920. Γενέτειρά του είναι είτε η Πάνορμος είτε η Αρτάκη, πόλεις στις οποίες πέρασε το μεγαλύτερο μέρος της ζωής του. Μαθήτευσε δίπλα σε σπουδαίους δασκάλους όπως ο Πρωτοψάλτης της Μεγάλης Εκκλησίας Γεώργιος Ραιδεστηνός Β΄, ο Ιωάννης Βυζάντιος και Ιωάννης Καββάδας ο Χίος. Στην Αρτάκη ο Φιλανθίδης διορίστηκε ως διδάσκαλος στο Αρρεναγωγείο της πόλης, γεγονός που ίσως συνδέεται με τον τίτλο του «Πρωτοψάλτη της Αγιοτάτης Μητροπόλεως Κυζίκου».

Το 1871 εγκαθίσταται στην Πάνορμο, εκτελώντας καθήκοντα πρωτοψάλτη και δημοδιδασκάλου.

Η ενασχόληση του Φιλανθίδη με τη συγγραφή και τις εκδόσεις κλιμακώθηκε τα επόμενα χρόνια. Συνέγραψε άρθρα για την εφημερίδα «Φόρμιγγα» και ανακοίνωσε επανειλημμένα την πρόθεσή του να εκδώσει μια συλλογή δημοτικών τραγουδιών, κάτι που τελικά δεν ολοκλήρωσε. Ωστόσο, το σημαντικότερο εκδοτικό του έργο υπήρξε το δίτομο Δοξαστάριο, το οποίο είναι ευρύτερα γνωστό ως «Αθωνιάδα». Σώζεται μόνο ένα μικρό μέρος των έργων που μελοποίησε ο ίδιος, κυρίως λειτουργικοί ύμνοι και το Δοξαστάριον.

Ο Φιλανθίδης καινοτομεί στην μελοποιία του στιχηραρικού γένους. Δημιουργεί ένα νέο αργοσύντομο στιχηραρικό μέλος, κάτι ανάμεσα στο αργό του Ιακώβου Πρωτοψάλτη και το σύντομο του Πέτρου Λαμπαδαρίου, συνδυάζοντας και τα δύο.

Ο Πέτρος Φιλανθίδης ήταν μια σημαντική προσωπικότητα, λόγιος και πρωτοπόρος μελοποιός, δάσκαλος και ψάλτης. Παρά τον καινοτόμο χαρακτήρα των συνθέσεών του, προσπάθησε να διαφυλάξει την ψαλτική παράδοση, για την οποία παρότρυνε και τους άλλους να προστατεύουν.

6.2.6 Κωνσταντίνος Πρίγγος⁴³

Ο Κωνσταντίνος Πρίγγος (1892-1964) υπήρξε μία από τις σπουδαιότερες μορφές της εκκλησιαστικής μουσικής του 20ού αιώνα. Γεννήθηκε στην Κωνσταντινούπολη και μαθήτευσε δίπλα στον προκάτοχό του, Ιάκωβο Ναυπλιώτη. Διέπρεψε ως ψάλτης σε διάφορους ναούς της Πόλης και για οκτώ χρόνια (1925-1933) στην Ελλάδα. Η φήμη του καθιερώθηκε κυρίως κατά τη θητεία του στον Πατριαρχικό ναό, όπου υπηρέτησε

⁴² Γρηγόριος Αναστασίου, «Ο πρωτοψάλτης Κυζίκου Πέτρος Φιλανθίδης (1845 περ- 1920)», *Ανατολής το Περίηχημα* 1, (2014).

⁴³ Πηγή: <https://www.e-kere.gr/βιογραφικά/ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ-ΠΡΙΓΓΟΣ> (7/9/2025).

διαδοχικά ως Β' δομέστικος, Άρχων λαμπαδάριος και, τέλος, Άρχων πρωτοψάλτης (1939-1959).

Εκτός από χαρισματικός ερμηνευτής, ήταν και σημαντικός συνθέτης. Το έργο του περιλαμβάνει την "Αγία και Μεγάλη Εβδομάδα" (1952), γνωστή ως "Πατριαρχική Φόρμιγξ", στην οποία κατέγραψε το παραδοσιακό ύφος της Πατριαρχικής ψαλτικής, όπως το παρέλαβε από τον δάσκαλό του Ιάκωβο Ναυπλιώτη. Επιπλέον, δημοσίευσε τη δίτομη "Λειτουργία" (1973), που περιέχει μελοποιήσεις για τη Θεία Λειτουργία και συνέθεσε τα "Δοξαστάριο" και "Αναστασιματάριο", τα οποία καταγράφηκαν από μαθητές του.

Ο Πρίγγος θεωρείται ο γνησιότερος εκφραστής του πατριαρχικού ύφους. Με την ιδιαίτερη ερμηνεία του, την υψιφωνία και την πνευματικότητα, επηρέασε βαθιά την εκκλησιαστική ψαλμωδία και η επιρροή του παραμένει ισχυρή στους ψάλτες τόσο της Κωνσταντινούπολης, όσο και της Ελλάδας.

6.2.7 Αθανάσιος Καραμάνης⁴⁴

Ο Αθανάσιος Καραμάνης γεννήθηκε στην Κρηνίδα ή Βιτάστα Σερρών το 1911. Από την ηλικία των 16 ετών ψάλλει σε διάφορους ναούς των Σερρών, της Δράμας, της Βέροιας, της Θεσσαλονίκης και του Πύργου, μέχρι που το 1952 ανέλαβε Πρωτοψάλτης και χοράρχης του Μητροπολιτικού Ναού του Αγίου Γρηγορίου του Παλαμά στην Θεσσαλονίκη. Υπήρξε μαθητής πολλών δασκάλων ψαλτικής, ωστόσο, έμαθε το «πατριαρχικό» ύφος από Κωνσταντινουπολίτες ψάλτες και κυρίως από τον Κωνσταντίνο Πρίγγο, τον οποίο παρακολουθούσε συχνά. Διετέλεσε και ο ίδιος δάσκαλος ιδρύοντας μαζί με τον Χρύσανθο Θεοδοσόπουλο, τον Αβραάμ Ευθυμιάδη και τον Χαρίλαο Ταλιαδώρο το φροντιστήριο «Άγιος Δημήτριος» στη Θεσσαλονίκη.

Το 1955, ο Αθανάσιος Καραμάνης ξεκίνησε ένα φιλόδοξο μουσικό εκδοτικό έργο, με στόχο να καταγράψει με λεπτομέρεια την εν χρήση εκκλησιαστική υμνογραφία. Σε αντίθεση με παλαιότερες εκδόσεις, ο Καραμάνης αποτύπωσε μεθοδικά τις παραδοσιακές ερμηνείες, τους μελωδικούς στολισμούς και τις παραλλαγές που είχε διδαχθεί και εκτελούσαν οι έμπειροι ψάλτες της εποχής του.

Έτσι, μέσα σε δέκα χρόνια, δημιούργησε δύο σειρές: την «Νέα Μουσική Συλλογή», η οποία εκτείνεται σε τέσσερις τόμους και περιλαμβάνει ύμνους από το Τριώδιο, το Πεντηκοστάριο, τη Μεγάλη Εβδομάδα και τα Μηναία. Η δεύτερη σειρά, η «Νέα Μουσική Κυψέλη» αποτελούμενη από τρεις τόμους περιλαμβάνει μαθήματα από τον Όρθρο, τη Λειτουργία και τον Εσπερινό.

Μέσα στα έργα αυτά, ο Καραμάνης συμπεριέλαβε τις δικές του μουσικές διασκευές (όπως το γνωστό «Φως Ιλαρόν» του Σακελλαρίδη), καταγραφές προσωπικών του εκτελέσεων, αλλά και πλήθος νέων μελοποιήσεων (δοξολογίες, χερουβικά, λειτουργικά κ.ά.). Με αυτό το έργο, άφησε το προσωπικό του στίγμα στην εκκλησιαστική μουσική του 20ού αιώνα, επηρεάζοντας ακόμη και τους ψάλτες της Κωνσταντινούπολης, οι οποίοι ψάλλουν από τα βιβλία του.

⁴⁴ Πηγή: <https://omsie.gr/omsie-ds/athanasios-karamanis/> (7/9/2025).

Τέλος, εξέδωσε περίπου 40 κασέτες και 10 δίσκους μακράς διάρκειας με εκκλησιαστική μουσική, όπως ύμνους Λειτουργίας, Καταβασίες, Δοξολογίες και πολλά άλλα μαθήματα, καθώς επίσης και μία κασέτα με δημοτικά τραγούδια της Μακεδονίας.

Η συμβολή του Α. Καραμάνη αναγνωρίστηκε ευρέως κατά τη διάρκεια της ζωής του, καθώς, πέρα από την εκτίμηση και τον θαυμασμό του κόσμου, έλαβε πολυάριθμες τιμές, όπως το οφφίκιο του Άρχοντος Πρωτοψάλτου της Αρχιεπισκοπής Κωνσταντινουπόλεως από το Οικουμενικό Πατριαρχείο (1981).

6.2.8 Κωνσταντίνος Παπαγιάννης πρωτοπρεσβύτερος⁴⁵

Ο Πρωτοπρεσβύτερος Κωνσταντίνος Παπαγιάννης γεννήθηκε στη Θεσσαλονίκη το 1929, Σπούδασε Θεολογία και αργότερα εργάστηκε ως καθηγητής σε γυμνάσιο αρρένων για 5 χρόνια. Ως κληρικός δίδαξε στην Ανωτέρα Εκκλησιαστική Σχολή της Θεσσαλονίκης, ενώ το 1959 χειροτονήθηκε διάκονος και πρεσβύτερος, υπηρετώντας στον ίδιο ναό για 55 έτη. Η ποιμαντική του δράση επικεντρώνεται κυρίως στην ενορία των Αγίων Αποστόλων, αλλά και όπου αλλού τον κάλεσαν. Αφιερώθηκε στην κριτική αναθεώρηση πολλών λειτουργικών βιβλίων (Μεγάλη Εβδομάδα, Ιερατικό, Εγκόλπιο Αναγνώστου και Ψάλτου, Τριώδιο, Σύστημα Τυπικού), μετά από ανάθεση της Αποστολικής Διακονίας της Εκκλησίας της Ελλάδας.

Ο πρωτοπρεσβύτερος Κωνσταντίνος Παπαγιάννης, μέσα από το πλούσιο συγγραφικό, αλλά κυρίως ομιλητικό του έργο συνέβαλε σημαντικά στην ανατροπή του γενικότερου κλίματος απογοήτευσης κατά την μεταπολεμική περίοδο. Το αίσθημα της απόγνωσης, η απομάκρυνση από την πίστη, η αλλοίωση των ηθών ήταν μόνο μερικά από τα προβλήματα που έθετε στις ομιλίες του, ενώ σημαντική ήταν και η κατήχηση του πάνω στα θέματα θρησκευτικής και ηθικής ζωής.

Πλούσιο επίσης είναι και το μουσικό του έργο με μία μεγάλη συλλογή από βιβλία όπως το Μουσικό Μηνολόγιο, ή Μουσική Παρακλητική, το Μουσικόν Πεντηκοστάριον, το Μουσικόν Τριώδιον και άλλα.

⁴⁵ Βλ. Αντώνιος Παπαγιάννης, *Το ομιλητικό έργο του Πρωτοπρεσβυτέρου Κωνσταντίνου Παπαγιάννη*, Διδακτορική διατριβή (Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, 2020), σ. 265-269.

ΜΕΡΟΣ Β΄

7. Μεθοδολογία μεταγραφών και αναλύσεων

7.1 Προλεγόμενα

Στο δεύτερο μέρος της παρούσας εργασίας θα ασχοληθούμε με τη μεταγραφή και ανάλυση του Δοξαστικού των Αίνων της εορτής του Αγίου Γεωργίου «Ἀνέτειλε τὸ ἔαρ», οκτώ διαφορετικών μελοποιιών, όπως επίσης και κάποιων επιλεγμένων τροπαρίων της ανακομιδής των λειψάνων του Αγίου Γεωργίου.

7.2 Μεταγραφή

Μεταγραφή του μέλους είναι η απόδοση της βυζαντινής παρασημαντικής σημειογραφίας σε σύγχρονη σημειογραφία της δυτικοευρωπαϊκής μουσικής. Υπάρχουν διάφοροι λόγοι για τους οποίους γίνεται η μεταγραφή στο σύστημα της ευρωπαϊκής σημειογραφίας. Πρώτον, η ευρωπαϊκή σημειογραφία, είναι σχηματική και μπορεί να παρουσιάσει την κίνηση του μέλους πιο ξεκάθαρα. Δεύτερον, είναι ευκολότερο να διακρίνουμε τις παραλλαγές, τα ρυθμικά μοτίβα και μελωδικές φράσεις (θέσεις) και να συγκεντρώσουμε δεδομένα μορφολογικής ανάλυσης. Τρίτον, για να έχει η ανάλυση ερευνητική χρησιμότητα στη μουσικολογική μελέτη, η μεταγραφή στο πεντάγραμμο διευκολύνει τη μελέτη της και από άτομα που δεν είναι εξοικειωμένα με τη βυζαντινή σημειογραφία.

Η απόδοση των μικροδιαστημάτων της βυζαντινής μουσικής στην ευρωπαϊκή γίνεται με ένα διευρυμένο σύστημα αλλοιώσεων, σύμφωνα με τον παρακάτω πίνακα.

| Μεταρρυθμισμένη Βυζαντινή σημειογραφία: Έλξεις | | Τμήματα | Διευρυμένη Δυτική σημειογραφία: Αλλοιώσεις | |
|---|---------|---------|--|---------|
| Υφέσεις | Διέσεις | | Υφέσεις | Διέσεις |
| ρ | σ | 2 | d | ♯ |
| ρσ | στ | 4 | b | ♯♯ |
| ρσσ | στσ | 6 | b | ♯♯♯ |
| ρσσσ | στσσ | 8 | ♯b | ♯♯♯♯ |
| (ρσσσσ) | στσσσ | 10 | ♯b | ♯♯♯♯) |

Πίνακας 1: Έλξεις στο Νέο Σύστημα και αντίστοιχες αλλοιώσεις για τη μεταγραφή στο πεντάγραμμο.⁴⁶

⁴⁶ Μαρία Αλεξάνδρου, *Εξηγήσεις και μεταγραφές της βυζαντινής μουσικής*, (Θεσσαλονίκη: University Studio

Οι παραπάνω αλλοιώσεις χρησιμοποιούνται μέσα στη μεταγραφή ως σημεία αλλοίωσης και ως έλξεις, αλλά και στην αρχή κάθε μουσικοποιητικής φράσης ως «οπλισμός» για τον κάθε ήχο.

Οι μαρτυρίες είναι τα σύμβολα που μπαίνουν στην αρχή στο τέλος και κατά τη διάρκεια μιας φράσης, ή ενός κομματιού. Σηματοδοτούν συνήθως μια κατάληξη και λειτουργούν ως υπενθύμιση του φθόγγου αλλά επίσης ως υπόδειξη του εκάστοτε ήχου, ή γένους.

| ΓΕΝΗ | ΗΧΟΙ | ΦΘΟΓΓΟΙ | | | | | | | | | | | | | ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ | | |
|--------------------------------------|--|---------|--------|--------|--------|--------|--------|--------|--------|--------|----------|----------|----------|----------|--------------|----------|---|
| | | δι | κε | ζω | νη | πα | βου | γα | δι | κε | ζω' | νη' | πα' | βου' | | γα' | δι' |
| Διατονικό, (χρόα μαλακή) | α', πλ. α', δ', πλ. δ' 12-10-8 | δ Δ | κ κ | ζ ζ | ν ν | π π | β β | γ γ | δ δ | κ κ | ζ' ζ' | ν' ν' | π' π' | β' β' | γ' γ' | δ' δ' | Τα τέσσερα μαρτυρικά κ = α - πρώτος ζ = λήγματος ν = να - τρεις δ = τρεις επαναλαμβάνονται σε διάστημα πέμπτης (τετραφωνίας)/οκτάβας (επταφωνίας). Το χαμηλό ζω έχει ως μαρτυρικό τη βραχυ- γραφία του βαρέος: ζ |
| Χρωμα- τικό | Χρόα μαλακή 8-16-6 κηρός 8-14-8 Επικρά | β β | κ κ | ζ ζ | ν ν | π π | β β | γ γ | δ δ | κ κ | ζ' ζ' | ν' ν' | π' π' | β' β' | γ' γ' | δ' δ' | Τα δύο μαρτυρικά β = β με 2 αποστά- σεις κ = κ με 2 αποστά- σεις εναλλάσσονται σε διάστημα τρίτης (διφωνίας) |
| | Χρόα σκληρή 6-12-6 κηρός 6-20-4 Επικρά | β β | κ κ | ζ ζ | ν ν | π π | β β | γ γ | δ δ | κ κ | ζ' ζ' | ν' ν' | π' π' | β' β' | γ' γ' | δ' δ' | Τα δύο μαρτυρικά β = νησιν εναλλάσσονται σε διάστημα τρίτης (διφωνίας) |
| Εναρμόνιο (ή σκληρό διατονικό) | γ', βαρύς όταν βαδίζουν κατά τριφωνία 12-12-6 | ζ Δ | δ κ | ζ α | ν ζ | π β | β α | γ ζ | δ α | κ α | ζ' ζ' | ν' ν' | π' α | β' ζ | γ' δ | δ' α | Τα τρία μαρτυρικά ζ = να δ = τρεις α = α - τρεις επαναλαμβάνονται σε διάστημα τετάρτης (τριφωνίας) |

Πίνακας 2 : Μαρτυρίες φθόγγων⁴⁷

Κατά τη μελέτη του μέλους παρατηρούμε -πέρα από τα σημάδια αλλοίωσης-, κάποια σύμβολα μεταβολής, τις φθορές και τις χρώες. Τα σύμβολα αυτά δίνουν τη δυνατότητα στον μελοποιό να μεταβάλλει περιστασιακά τον ήχο, ή το γένος. Ο παρακάτω πίνακας δείχνει αναλυτικά τις φθορές που αντιστοιχούν στον κάθε ήχο.

Press, 2010), σ. 62.

⁴⁷ Μαρία Αλεξάνδρου, *Παλαιογραφία Βυζαντινής Μουσικής*, Παράρτημα 3. Βοηθήματα για τη μεταγραφή από τη Νέα Μέθοδο στο πεντάγραμμο, (Θεσσαλονίκη, 2019), σ. 14

| ΓΕΝΗ | ΗΧΟΙ | ΦΘΟΓΓΟΙ | | | | | | | | | | ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ | | |
|--------------------------------------|---|-----------------|--------|----------------------------|---------------------------------|------------------------------|----|---------------|---|------------------------|-----|--------------|--|--|
| | | Ζω | Νη | Πα | Βου | Γα | Δι | Κε | Ζω' | Νη' | Πα' | | Βου' | |
| Διατονικό, (χρόα μαλακή) | α', πλ. α', δ', πλ. δ', βαρύς διατονικός | Ξ | Ϛ | ϙ | Ξ | ϙ | ϙ | ϙ | ϙ | ϙ | ϙ | | | Οι διατονικές φθορές μπορούν να επαναφέρουν γενικά το διατονικό γένος μετά από μεταβολή σε χρωματικό ή εναρμόνιο γένος, ή, πιο ειδικά, να δείχνουν μεταβολή στο συγκεκριμένο διατονικό ήχο στο οποίο ανήκουν. |
| | | βαρύς απλούς | πλ. δ' | α', πλ. α', δ' στιχ. | Λ έ γ ε τ ο ς | γ', βαρύς εκ του Γα | δ' | α' τετράφ. | λέγετος, βαρύς τετράφ. και επτάφ. | πλ. δ' (επτά φ.) | | | | |
| Χρω- μα- τι- κό | Χρόα μαλακή | β' | ϙ | ϙ | ϙ | ϙ | ϙ | ϙ | ϙ | ϙ | ϙ | ϙ | Οι φθορές εναλλάσσονται σε διάστημα τρίτης (διφωνίας) | |
| | Χρόα σκληρή | πλ. β' | | ϙ | ϙ | ϙ | ϙ | ϙ | ϙ | ϙ | ϙ | ϙ | | |
| Εναρμόνιο (ή σκληρό διατονικό) | γ', βαρύς όταν βαδίζουν κατά τριφωνία | | | | | ϙ | | | | ϙ | | | | |

Άλλα σύμβολα:

- ⚭ διαρκής δίεση: τοποθετείται στο φθόγγο Γα και ζητεί το Βου με δίεση (6 μόρια)
- ♀ διαρκής ύφεση: τοποθετείται στο φθόγγο Κε και ζητεί το Ζω με ύφεση (6 μόρια): βλ. περιγραφή του γ' ήχου
- ⚭ κλιτόν } χρώες
- ⚭ ζυγός }
- ⚭ σπάθη }

Πίνακας 3. Σύμβολα μεταβολής : φθορές και χρώες⁴⁸

Η μεταβολή του ήχου σε ένα μέλος είναι η αλλαγή κλίμακας, ή μέρους αυτής. Επιτυγχάνεται μέσω της χρήσης των φθορών και χρώων. Υπάρχουν τέσσερα είδη μεταβολών:

- Μεταβολή κατά ήχο: αλλαγή από τον έναν ήχο, στον άλλον (π.χ. ήχος α' → ήχο β').
- Μεταβολή κατά γένος: αλλαγή του γένους, (π.χ. από διατονικό σε χρωματικό)
- Μεταβολή κατά σύστημα: αλλαγή συστήματος (π.χ. σύστημα επταφωνίας, προς σύστημα τροχού).
- Μεταβολή κατά τόνο: αλλιώς μετάθεση, είναι το λεγόμενο *transporto* στην ευρωπαϊκή μουσική. Συμβαίνει όταν μια φθορά του ίδιου γένους τίθεται σε φθόγγο στον οποίο δεν ανήκει. Ο ψάλτης σε αυτό το σημείο κάνει “ψευδοπαραλλαγή”, δηλαδή μετονομάζει το συγκεκριμένο φθόγγο και τους επόμενους σύμφωνα με την ένδειξη της φθοράς, επιτυγχάνοντας έτσι την σωστή απόδοση των διαστημάτων.

Στην περίπτωση που πραγματοποιείται μεταβολή κατά τόνο και κατά γένος, τότε η έχουμε παραχορδή.⁴⁹

⁴⁸ Αλεξάνδρου, *Παλαιογραφία Βυζαντινής Μουσικής*, σ. 15.

⁴⁹ Μαρία Αλεξάνδρου, *Ιστορία και Μορφολογία της Βυζαντινής και Μεταβυζαντινής Μουσικής*, Βοηθήματα για τις μεταγραφές IV, σελ. 1050-1054.

Ο τρόπος μεταγραφής που χρησιμοποιείται στην παρούσα εργασία είναι αυτός της «σχηματικής μεταγραφής»⁵⁰, όπου μεταφέρονται στο πεντάγραμμο μόνο τα τονικά ύψη και η διάρκεια των φθόγγων, μη λαμβάνοντας υπ όψιν άλλες παραμέτρους (προφορική παράδοση, διαφορές ανα εκτέλεση, ανά ψάλτη, ανά περιοχή).

Κάθε πεντάγραμμο στη μεταγραφή δείχνει και ένα κώλον (με γράμματα της λατινικής αλφαβήτου, ξεκινώντας από την αρχή), το οποίο είναι η μικρότερη αυτοτελής μουσικοποιητική φράση. Πάνω στην παρτιτούρα επίσης επισημαίνονται και επαναλαμβανόμενες μουσικές φράσεις - θέσεις (με γράμματα της λατινικής αλφαβήτου, ξεκινώντας από το τέλος). Παρουσιάζονται επίσης και άλλα δεδομένα της ανάλυσης, όπως τα σημεία κορύφωσης, οι παραλλαγές φράσης και η ένδειξη μουσικορητορικών σχημάτων όπως η “μίμηση προς τα νοούμενα”.

7.3 Πολυπρισματική ανάλυση⁵¹

Προχωρώντας στην ανάλυση, παρουσιάζεται το κομμάτι μέσα από διαφορετικά πρίσματα αποτυπωμένα στον ίδιο πίνακα. Τα περιεχόμενα του πίνακα είναι τα εξής:

→Περίληψη περιεχομένου

→Δομική και μετρική ανάλυση

→Τροπική και μουσικοσυντακτική ανάλυση

Πιο συγκεκριμένα, στην **περίληψη περιεχομένου**, γίνεται απόδοση του ποιητικού κειμένου στη νεοελληνική γλώσσα, για καλύτερη κατανόηση.

Έπειτα, προβάλλεται το υμνογραφικό κείμενο, με τη **δομική και μετρική ανάλυση**, προχωρώντας στο χωρισμό του κειμένου με βάση φιλολογικά και μουσικολογικά κριτήρια σε **A) περιόδους** (I, II, III, IV....) που αποτελούνται συνήθως από δύο ή τρεις στίχους, **B) στίχους** (A,B,Γ....) αποτελούμενους από δύο ή τρία κώλα και περιέχει μέχρι και 20 συλλαβές. Το πρώτο κώλον του κάθε στίχου συνήθως τερματίζει με ατελή κατάληξη, ενώ το τελευταίο με τελική. **Γ) κώλα** (1, 2, 3,...) και αυτά με τη σειρά τους μπορούν να χωριστούν σε Κόμματα (που τερματίζουν με ατελείς καταλήξεις, χωρίς όμως να έχει ολοκληρωθεί το νόημα του κειμένου), που συμβολίζονται με μία κάθετη γραμμή ανάμεσα τους (|) αν σταματάει το μέλος, ή με ένα βελάκι (→) αν το μέλος συνεχίζει (leading-on-cadence).

Στη μετρική ανάλυση παρουσιάζονται **A) ο αριθμός συλλαβών** στο κάθε κώλον και **B) οι χρόνοι πρώτοι** που αντιστοιχούν σε κάθε κώλον.

Στην περίπτωση που στο ποιητικό κείμενο εμφανίζονται αναγραμματισμοί ή ψευδοσυλλαβές, το πρωτότυπο κείμενο γράφεται με κανονικά γράμματα και οι επιπλέον

⁵⁰ Αλεξάνδρου, Εξηγήσεις και μεταγραφές, 21-22.

⁵¹ Βλ. Μαρία Αλεξάνδρου, «Απόπειρες ανάλυσης της βυζαντινής μουσικής», *Μελοργία* 1, (Θεσσαλονίκη, 2008), σ. 228-232.

προσθήκες μπαίνουν ανάμεσα σε παύλες, με *πλάγια γράμματα* (π.χ. -ve-). Οι συλλαβές που αντιστοιχούν σε αναγραμματισμούς ή οι ψευδοσυλλαβές, μπαίνουν επίσης σε παρένθεση στον επιμέρους πίνακα της μετρικής ανάλυσης στη στήλη «αριθμός συλλαβών».

Τέλος, **στην τροπική και μουσικοσυντακτική ανάλυση**, αναγράφεται **A) ο ήχος** του εκάστοτε τροπαρίου και οι μεταβολές του, **B) οι κατάληξεις** στο κάθε κώλον (το είδος της κατάληξης και η μαρτυρία ή ο φθόγγος της κατάληξης) **Γ) οι μουσικές γραμμές και οι χαρακτηριστικές θέσεις** (συμβολίζονται με μικρά γράμματα του λατινικού αλφαβήτου) και **Δ) τα μελωδικά τόξα**, τα οποία δείχνουν μια σχηματική απεικόνιση της μελωδίας.

8. Μεταγραφή και ανάλυση του Δοξαστικού «Ἀνέτειλε τὸ ἕαρ»⁵²

⁵² Τα μουσικά λειτουργικά βιβλία που χρησιμοποιήθηκαν στο παρόν κεφάλαιο είναι τα εξής:







1. Πέτρος Πελοποννήσιος, *Δοξαστάριον*, επιμ. Παναγιώτης Κηλιτζανίδης, (Θεσσαλονίκη: Ρηγόπουλος, 1977), σ. 571-573.
2. Ιάκωβος Πρωτοψάλτης, *Δοξαστάριον*, επιμ. Χουρμούζιος Χαρτοφύλαξ (Γαλατάς: Τυπογραφία Κάστρου, 1836), σελ. 8-12.
3. Κωνσταντίνου Πρωτοψάλτη, *Δοξαστάριον* (Κωνσταντινούπολη: Πατριαρχική Τυπογραφία, 1841), σ. 333-335.
4. Στέφανος Λαμπαδάριος, *Μουσική Κυψέλη*, Τόμος Α' (Νεάπολις Κρήτης: Μιχ. Πολυχρονάκης, 1882), σ. 344-345.
5. Πέτρος Φιλανθίδης, *Η Αθωνιάς*, Τόμος Α' (Θεσσαλονίκη: Ρηγόπουλος, 1995), σ. 343-346.
6. Κωνσταντίνος Πρίγγος, «Η Πατριαρχική Φόρμιγξ», *Μουσική Κυψέλη*, Τόμος Α' (Αθήνα, 1969), σ. 96-96.
7. Αθανάσιος Καραμάνης, *Νέα Μουσική Κυψέλη*, Τόμος Γ' (Θεσσαλονίκη, 1965), σ. 185-187.
8. Κωνσταντίνου Λάμπρου, *Δοξαστάριον*, σ. 397-399. (από χορηγία του ίδιου. Δεν έχει εκδοθεί)

8.1 «*Ἄνετειλε τὸ ἔαρ*», ἦχος πλ. α', Πέτρος Πελοποννήσιος

8.1.2 Πίνακας πολυπρισματικής ανάλυσης «Ἀνέτειλε τὸ ἕαρ»,

Πέτρου Πελοποννήσιου

| Περίληψη περιεχομένου | Δομική και μετρική ανάλυση | | | | | | Τροπική και μουσικοσυντακτική ανάλυση | | | | |
|---|------------------------------|--|------|---|------------------|--------------------------------|---------------------------------------|----------------|-----------|---|---------------|
| | Περίοδοι | Στίχοι | Κώλα | Ποιητικό κείμενο | Αριθμός συλλαβών | Χρ. πρ | ἦχος λ π ῥ | Καταλήξεις | | Μουσικές Γραμμές και χαρακτηριστικές θέσεις | Μελωδικά τόξα |
| | | | | | | | | Μαρτυρήφθόγγος | Είδος | | |
| Ἐφτασε ἡ ἀνοίξη καὶ ἡ Ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ. Ἀς γιορτάσουμε. | I | A | 1 | Ἀνέτειλε τὸ ἕαρ, | 7 | 16 | πλ. α' τρίφων. | χ ῥ | ατ. | a w z | |
| | | | 2 | δεῦτε εὐωχηθῶμεν, | 6 | 25 | | χ ῥ | ατ. | b | |
| | | B | 3 | ἐξέλα-εξέλα-μψεν | 4(+3) | 27 | | χ ῥ | ατ. | c x x | |
| | | | 4 | ἡ Ἀνάστασις Χριστοῦ, → δεῦτε εὐφρανθῶμεν | 7 | 27 | | Δι→ π ρ | εντε λ | d y e | |
| | | | 5 | | | | | | | | |
| Ὅσοι ἀγαπάτε τὶς γιορτές, ἐλάτε νὰ τιμήσουμε τὴ μνήμη τοῦ Ἀθλοφόρου | II | Γ | 6 | ἡ τοῦ Ἀθλοφόρου μνήμη, | 8 | 16 | χ ῥ | ατ. | f w z | | |
| | | | 7 | τοὺς πιστοὺς φαῖδρύνουσα ἀνεδείχθη· | 11 | 22 | π ρ | εντε λ | g y | | |
| | | Δ | 8 | διὸ φιλέορτοι, δεῦτε | 8 | 17 | χ ῥ | ατ. | h w z | | |
| | | | 9 | μυστικῶς αὐτὴν πανηγυρίσωμεν· | 11 | 22 | π ρ | εντε λ | i w y | | |
| | | | III | E | 10 | οὗτος γὰρ ὡς καλὸς στρατιώτης, | 10 | 15 | χ ῥ | ατ. | j z |
| 11 | ἠνδρίσατο κατὰ τῶν τυράννων, | 10 | | | 24 | χ ῥ | ατ. | k y | | | |
| Σ Τ | 12 | καὶ τούτους κατήσχυε, | | 7 | 12 | Δ δλ | ατ. | l | | | |
| Z | 13 | μιμητῆς γενόμενος τοῦ πάθους | 10 | 16 | Δ δλ | ατ. | m | | | | |
| | 14 | τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, | 6 | 14 | π ρ | εντε λ | n y' | | | | |
| H | 15 | οὐκ ἠλέησε τὸ σκεῦος τὸ πῆλινον τὸ ἑαυτοῦ, | 16 | 29 | χ ῥ | ατ. | o | | | | |
| Θ | 16 | ἀλλὰ γυμνὸν ἀνεχάλκευσεν ἐν βασάνοις | 13 | 20 | πλ. α πεντάφωνος | χ ῥ | ατ. | p z | | | |
| I | 17 | αὐτὸ προσαμειβόμενος, | 8 | 19 | πλ. α' τρίφων | π ρ | εντε λ | q y | | | |

| | | | | | | | | | | | | | | | | | | | |
|---|------------|--------------------------------|---|-------------------------|---|----|---|------------------------|-----|---------------------|---|------------------------|-----|-----------------|---|----------------------|------------|----------|---|
| Από αυτόν ζητάμε βοήθεια, να ικετεύσει για τη σωτηρία των ψυχών μας | IV | I A | 18 | αὐτῶ βοήσω -βοήσω- μεν· | 6(+3) | 31 | <table border="1"> <tr> <td>χ $\dot{\eta}$</td> <td>ατ.</td> <td>c x' x z'</td> <td></td> </tr> <tr> <td>χ $\dot{\eta}$</td> <td>ατ.</td> <td>r w y</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Δ δ</td> <td>τελι κή</td> <td>s</td> <td></td> </tr> </table> | χ $\dot{\eta}$ | ατ. | c x' x z' |  | χ $\dot{\eta}$ | ατ. | r w y |  | Δ δ | τελι κή | s |  |
| | | χ $\dot{\eta}$ | ατ. | c x' x z' |  | | | | | | | | | | | | | | |
| | | χ $\dot{\eta}$ | ατ. | r w y |  | | | | | | | | | | | | | | |
| Δ δ | τελι κή | s |  | | | | | | | | | | | | | | | | |
| I B | 19 | Ἄθλοφόρε ἰκέτευε, | 8 | 18 | | | | | | | | | | | | | | | |
| | 20 | εἰς τὸ σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν. | 10 | 18 | | | | | | | | | | | | | | | |

8.1.3 Συμπερασματικά σχόλια




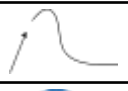



- ⇒ Το κομμάτι είναι τετραμερές.
- ⇒ Αποτελείται από 12 στίχους και 20 μουσικοποιητικά κώλα.
- ⇒ Ο αριθμός των συλλαβών ανα κώλον κυμαίνεται ανάμεσα σε 6 με 16.
- ⇒ Ο αριθμός χρόνων πρώτων ανα κώλον είναι ανάμεσα στους 12 με 31.
- ⇒ Το κομμάτι κινείται στον ηχοχώρο του πλαγίου α' τρίφωνου, με μια μεταβολή στον πλάγιο του α' πεντάφωνο.
- ⇒ Οι καταλήξεις είναι ατελείς μέσα στις περιόδους (με εξαίρεση το κώλον 7) και εντελείς στο τέλος κάθε περιόδου. Η τελευταία περίοδος κλείνει με οριστική κατάληξη στον Δι.
- ⇒ Μεσοσυντακτικά εμφανίζεται ποικιλία μελωδικών γραμμών (a-r).
- ⇒ Μικροσυντακτικά υπάρχουν επαναλήψεις χαρακτηριστικών θέσεων (v,w,x,y,z) αυτούσιες ή παραλλαγμένες.
- ⇒ Στο κομμάτι εμφανίζονται 7 μελωδικά τόξα.
- ⇒ Η ζώνη κορύφωσης του κομματιού βρίσκεται στο 3ο κώλον, με την ανάβαση του μέλους σε υψηλή περιοχή με ανώτερο φθόγγο το Βου' και αναγραμματισμό της λέξης "Εξέλαμψεν". Μια μετακορύφωση επίσης συμβαίνει κατά τον ίδιο τρόπο στο 18ο κώλον (3ο από το τέλος!), πάλι με αναγραμματισμό της λέξης "Βοήσωμεν".

8.2 «*Ἄνετειλε τὸ ἔαρ*», ἦχος πλ. α΄, Ἰάκωβος Πρωτοψάλτης

8.2.2 Πίνακας πολυπρισματικής ανάλυσης «*Ἀνέτειλε τὸ ἔαρ*»,

Ἰακώβου Πρωτοψάλτη

| Περίληψη περιεχομένου | Δομική και μετρική ανάλυση | | | | | | Τροπική και μουσικοσυντακτική ανάλυση | | | | | | | | |
|--|---------------------------------|--------------------------------------|-----------------|---|--|--------|---------------------------------------|-----------------|----------|---|---------------|---------|------------------------|----|-----|
| | Περίοδοι | Στίχοι | Κόλα | Ποιητικό κείμενο | Αριθμός συλλαβών | Χρ.πρ | ἦχος λ π ῥ | Καταλήξεις | | Μουσικές Γραμμές και χαρακτηριστικές θέσεις | Μελωδικά τόξα | | | | |
| | | | | | | | | Μαρτυρῆ φθόγγος | Εἶδος | | | | | | |
| Ἐφτασε ἡ ἀνοίξη καὶ ἡ Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ. Ἀς γιορτάσουμε. | I | A | 1.1 | Ἀνέτειλε | 4 | 12 | πλ. α' τριφών v. | πα | ατε λείς | a | | | | | |
| | | | 1.2 | τὸ ἔ-νε-αρ, | 3(+1) | 33 | | | | | | δι | b | | |
| | | | 2.1 | δεῦτε-νε | 2(+1) | 16 | | | | | | | | γα | ατ. |
| | | 2.2 | εὐωχηθῶ-νω-μεν, | 5(+1) | 40 | πρ | | εντ | d w y | | | | | | |
| | | B | 3 | ἔξέλαμψεν | 4 | | | | | | 26 | κε | ατ. | | |
| | | | 4 | ἡ Ἀνάστασις Χρι-νι-στοῦ, | 7(+1) | | | | | | 38 | | | κρ | ατ. |
| 5.1 | δεῦτε | | 2 | 20 | πλ. α' | πα→ζω | ατ. εντ. | g h z | | | | | | | |
| 5.2 | εὐφρανθῶ-νω-μεν | 6(+1) | 44 | πρ | | | | | | εντ. | i | | | | |
| Ἄλλοτε, ἔλατε νὰ τιμήσουμε τὴ μνήμη τοῦ Ἀθλοφόρου | II | Γ | 6.1 | | | | | | | | | | ἡ τοῦ Ἀθλοφόρου μνήμη, | 8 | 36 |
| | | | 6.2 | | τοὺς πιστοὺς φαιδρύνουσα ἀνεδεί-νει-χθη· | 11(+1) | 40 | πρ | εντ. | | | | j z | | |
| | | Δ | 7.1 | διὸ φιλέο-νο-ρτοι, δεῦτε | 8(+1) | 36 | πλ. δ' → πλ. α' | | | πρ | εντ. | l | | | |
| | | | 7.2 | μιστικῶς αὐτὴν πανηγυρί-πανηγυρί-σωμεν· | 11(+4) | 60 | | κε | ατ. εντ. | | | | m n z | | |
| Αὐτός, ὡς στρατιώτης, νίκησε τοὺς τυράννους, μιμούμενος τὸ πάθος τοῦ Χριστοῦ, χωρὶς νὰ δείξει συμπόνια στὸ σῶμα του. | III | E | 8.1 | οὗτος γὰρ | 3 | 19 | πλ. β' | | | πα | ατ. | o z' | | | |
| | | | 8.2 | ὡς καλὸς στρατιώ-νω-της, | 7(+1) | 38 | | | | | | | | | |
| | | ΣΤ | 9 | ἠνδρίσα-ἠνδρίσα-το κατὰ τῶν τυράννων, | 10(+3) | 48 | | πλ. α' | κε→δι | ατ. εντ. | q | | | | |
| 10 | καὶ τοῦ-νου-τους κατήσχυ-νω-νε, | | 7(+2) | 43 | πρ | εντ. | r w | | | | | | | | |
| Ζ | 11.1 | μιμητὴς γενόμε-γενόμε-νος τοῦ πάθους | 10(+3) | 48 | | | | πλ. α' | πρ | εντ. | s | | | | |
| | 11.2 | τοῦ Σωτῆρος Χρι-νι-στοῦ, | 6(+1) | 37 | πλ. α' | πρ | εντ. | | | | | | t | | |

| | | | | | | | | | | | |
|--|-------------------------------------|---------|---------------|--|------------------|-------------------|-----------------|---|-------------|----------|---|
| | | H | 12.1 12.2 | οὐκ ἠλέη-ουκ ἠλέη-σε τὸ σκεῦος τὸ πῆλι-το πῆλι-νον τὸ ἑαυτοῦ-νου, | 5(+4) 11(+4) | 28 58 | | βου κε | ατε λείς | s t |  |
| | | Θ | 13.1 13.2 | ἀλλὰ γυμνὸ-νο-ν ἀνεχάλκε-νε ἀνεχάλκευ-σε-νε- ἐ-νε-ν βασιάνοις αὐτὸ προ-νο-σαμοι-νοι- προσαμοι-βό-νο-με-νε- προσαμοιβόμε-νος, | 9(+9) 4(+1) | 81 31 | α' | ν' ῥ' κε | ατ. ατ. | u v |  |
| | | I | 13.3 | αὐτὸ προ-νο-σαμοι-νοι- προσαμοι-βό-νο-με-νε- προσαμοιβόμε-νος, | 8(+7) | 81 | πλ.α' | π φ | εντ. | aa w' |  |
| Από αυτόν ζητάμε βοήθεια, να ικετεύσει για τη σωτηρία των ψυχών μας | IV | IA | 14 | αὐτῶ βοήσω-βοήσω-με-νε-ν' | 6(+4) | 37 | | κε | ατ. | bb |  |
| | | IB | 15.1 | Ἀθλοφόρε | 4 | 12 | β' μέσο ς | κε | ατε λείς | cc |  |
| | | | 15.2 | ικέτε-ικέτε-νε, | 4(+3) | 47 | | ε λ | | dd |  |
| 16.1 16.2 | εἰς τὸ σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν. | 5 5 | 23 15 | πλ.α' | κε δι | ατ. ορι στ. | ee ff |  | | | |

8.2.3 Συμπερασματικά σχόλια

⇒ Το κομμάτι είναι τετραμερές.

⇒ Αποτελείται από 12 στίχους και 28 μουσικοποιητικά κώλα.

⇒ Ο αριθμός των συλλαβών ανα κώλον κυμαίνεται ανάμεσα σε 2 με 11.

⇒ Ο αριθμός χρόνων πρώτων ανα κώλον είναι ανάμεσα στους 12 με 81.

⇒ Το κομμάτι κινείται στον ηχοχώρο του πλαγίου α' τρίφωνου, με συχνές μεταβολές σε άλλους διατονικούς ήχους (α', πλ.δ'), αλλά και στους β' και πλάγιο β'.

⇒ Οι καταλήξεις είναι ατελείς μέσα στις περιόδους (με εξαίρεση το κώλον 8β) και εντελείς στο τέλος κάθε περιόδου. Η τελευταία περίοδος κλείνει με οριστική κατάληξη στον Δι.

⇒ Μεσοσυντακτικά εμφανίζεται ποικιλία μελωδικών γραμμών (a-ff).

⇒ Μικροσυντακτικά υπάρχουν επαναλήψεις χαρακτηριστικών θέσεων (w,x,y,z) αυτούσιες ή παραλλαγμένες.

⇒ Στο κομμάτι εμφανίζονται 8 μελωδικά τόξα.

⇒ Η ζώνη κορύφωσης του κομματιού βρίσκεται στο 13ο κώλον, με μεγάλα μελίσματα σε συλλαβές (13α : 81 χρ.πρ και 13γ : 81 χρ.πρ.), όπως επίσης και η ανάβαση του μέλους σε υψηλή περιοχή, με ανώτερο φθόγγο τον άνω Γα' (ΨΖω').


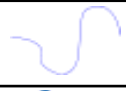
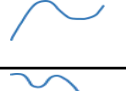
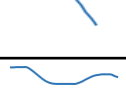

⇒ Έχουμε “μίμηση προς τα νοούμενα” στο κώλον 15.2, στη λέξη “ικέτευε” με τη χρήση του β' μέσου ήχου. Έχουμε επίσης μίμηση σε καθρέφτη ανάμεσα στο 10ο και 11ο κώλον, στη λέξη “μιμητής”.

⇒ Λόγω του μελισματικού χαρακτήρα του κομματιού, έχουμε αρκετούς αναγραμματισμούς, χρήση ψευδοσυλλαβών, που προσθέτουν από 4, έως 41 χρόνους πρώτους σε διάφορα κώλα.

8.3 «*Ἀνέτειλε τὸ ἔαρ*», ἦχος πλ. α΄, Κωνσταντῖνος Βυζάντιος

8.3.2 Πίνακας πολυπρισματικής ανάλυσης «Ἄνέτειλε τὸ ἔαρ», Κωνσταντίνου Βυζάντιου Πρωτοψάλτη

| Περίληψη περιεχομένου | Δομική και μετρική ανάλυση | | | | | | Τροπική και μουσικοσυντακτική ανάλυση | | | | |
|--|----------------------------|--------|------|--|------------------------|-------|---------------------------------------|-----------------|--------|---|---------------|
| | Περίοδος | Στίχοι | Κώλα | Ποιητικό κείμενο | Αριθμός συλλαβών | Χρ.πρ | ἦχος λ π ρ | Κατάληξις | | Μουσικές Γραμμές και χαρακτηριστικές θέσεις | Μελωδικά τόξα |
| | | | | | | | | Μαρτυρῆ φθόγγος | Εἶδος | | |
| Ἐφτασε ἡ ἀνοίξη καὶ ἡ Ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ. Ἀς γιορτάσουμε. | I | A | 1 | Ἄνέτειλε | 4 | 11 | πλ.α' τρίφω v. | χ ῥ | ατ. | a z | |
| | | | 2.1 | τὸ ἔαρ, | 3 | 9 | | Κε | ατ. | b c y z | |
| | | | 2.2 | δεῦτε εὐωχηθῶμεν, | 7 | 17 | | π ρ | εντ | | |
| | | B | 3 | ἐξέλαμψεν | 4 | 9 | πλ.α' | χ ῥ | ατ. | d z | |
| | | | 4 | ἡ Ἀνάστασις Χριστοῦ, | 7 | 12 | | Κε | ατ. | e z' | |
| | | | 5 | δεῦτε εὐφρανθῶμεν | 6 | 19 | | π ρ | εντ, | c' y z | |
| Ὅσοι ἀγαπάτε τὶς γιορτές, ἐλάτε νὰ τιμήσουμε τὴ μνήμη τοῦ Ἀθλοφόρου | II | Γ | 6.1 | ἡ τοῦ Ἀθλοφόρου μνήμη, → | 8 → | 20 | πλ.β' | Κε → | ατ. | f w | |
| | | | 6.2 | τοὺς πιστοὺς φαιδρύνουσα ἀνεδειχθη· | 11 | 24 | | χ ῥ | ατ. | g z | |
| | | Δ | 7.1 | διὸ φιλέορτοι, δεῦτε | 8 | 15 | | Δι | ατ. | h w' | |
| | | | 7.2 | μυστικῶς αὐτὴν πανηγυρίσωμεν· | 11 | 20 | | π ρ | εντ. | i | |
| | | E | 8 | οὗτος γὰρ ὡς καλὸς στρατιώτης, | 10 | 19.5 | | χ ῥ | ατ. | j w | |
| Αὐτός, ὡς στρατιώτης, νίκησε τοὺς τυράννους, μιμούμενος τὸ πάθος τοῦ Χριστοῦ, χωρὶς νὰ δείξει συμπόνια στὸ σῶμα του. | III | E | 9 | ἠνδρίσατο κατὰ τῶν τυράννων, | 10 | 22 | πλ.β' | κ ς | ατ. | k w' | |
| | | | ΣΤ | 10 | καὶ τούτους κατήσχυνε, | 7 | | 15.5 | ζ ς | ατ. | l |
| | | Z | 11 | μιμητῆς γενόμενος | 7 | 16.5 | ἀγια | Δ δ | ατ. | m z | |
| | | | 12 | τοῦ πάθους τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, | 9 | 18.5 | | πλ.α' τρίφω v. | π ρ | εντ ελ | n z' |
| | | H | 13 | οὐκ ἠλέησε τὸ σκεῦος τὸ πῆλινον τὸ ἑαυτοῦ, | 16 | 27 | Δ δ | ατ. | o | | |

| | | | | | | | | | | | | |
|--|----|----|----|--------------------------------------|----|------|--------------------|---------|------------------|-----|--------|---|
| | | Θ | 14 | ἀλλὰ γυμνὸν ἀνεχάλκευσεν | 9 | 21 | | Δ Δ̂ | ατ. | | p z |  |
| | | I | 15 | ἐν βασάνοις αὐτὸ προσαμειβόμενος, | 12 | 23.5 | πλ.β´ | π π̂ | εντ ελ | w´´ | q |  |
| Από αυτόν ζητάμε βοήθεια, να ικετεύσει για τη σωτηρία των ψυχών μας. | IV | IA | 16 | αὐτῷ βοήσωμεν· | 6 | 23.5 | α´ | χ χ̂ | ατ. | | r x |  |
| | | | 17 | Ἄθλοφόρε ἰκέτευε, | 8 | 21 | πλ.α´ (λέγετος) | ε ε̂ | ατ. | | s z |  |
| | | IB | 18 | εἰς τὸ σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν. | 10 | 18 | πλ.α´ | Δι | ορι στι κή | | t |  |

8.3.3 Συμπερασματικά σχόλια

⇒ Το κομμάτι είναι τετραμερές.

⇒ Αποτελείται από 12 στίχους και 21 μουσικοποιητικά κώλα.

⇒ Ο αριθμός των συλλαβών ανα κώλον κυμαίνεται ανάμεσα σε 3 με 16.

⇒ Ο αριθμός χρόνων πρώτων ανα κώλον είναι ανάμεσα στους 9 με 27.

⇒ Το κομμάτι κινείται στον ηχοχώρο του πλαγίου α´ τρίφωνου, με μεταβολές σε άλλους διατονικούς ήχους αλλά και στον πλ. β´.

⇒ Οι καταλήξεις είναι ατελείς μέσα στις περιόδους και εντελείς στο τέλος κάθε περιόδου. Η τελευταία περίοδος κλείνει με οριστική κατάληξη στον Δι.

⇒ Μεσοσυντακτικά εμφανίζεται ποικιλία μελωδικών γραμμών (a-t).

⇒ Μικροσυντακτικά υπάρχουν επαναλήψεις χαρακτηριστικών θέσεων (w,x,y,z) αυτούσιες ή παραλλαγμένες.

⇒ Στο κομμάτι εμφανίζονται 9 μελωδικά τόξα.

⇒ Η ζώνη κορύφωσης του κομματιού βρίσκεται στο 16ο κώλον, με μακρά μελίσματα στη λέξη «βοήσωμεν».

⇒ Έχουμε μίμηση προς τα νοούμενα στις λέξεις «τυράνων», «βασάνοις» «πάθους» με τη χρήση του πλ. β'. Επίσης συμβολίζεται μουσικορητορικά η λέξη «κατήσχυνε» με το μέλος να κατεβαίνει ως τον Ζω.

8.4 «*Ἄνετειλε τὸ ἔαρ*», ἦχος πλ. α΄, Στέφανος Λαμπαδάριος

8.4.2 Πίνακας πολυπρισματικής ανάλυσης «Ἀνέτειλε τὸ ἔαρ»,

Στέφανου Λαμπαδαρίου

| Περίληψη περιεχομένου | Δομική και μετρική ανάλυση | | | | | | Τροπική και μουσικοσυντακτική ανάλυση | | | | |
|--|----------------------------|-----------------------|------------------------|--|------------------------------|------------------|---------------------------------------|----------------|----------------|---|----------------|
| | Περίοδοι | Στίχοι | Κόλα | Ποιητικό κείμενο | Αριθμός συλλαβών | Χρ.πρ | ήχος λ π ῥ | Καταλήξεις | | Μουσικές Γραμμές και χαρακτηριστικές θέσεις | Μελωδικά τόξα |
| | | | | | | | | Μαρτυρήφθογγος | Είδος | | |
| Ἐφτασε ἡ ἀνοίξη καὶ ἡ Ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ. Ἀς γιορτάσουμε. | I | A | 1.1 | Ἀνέτειλε τὸ ἔαρ, | 7 | 18 | πλ. α' τρίφωνο v. | Κε | ατ. | a | |
| | | | 1.2 | δεῦτε εὐωχηθῶμεν, | 7 | 18 | πλ. α' πεντάφω | π ῥ | εντ. | b z | |
| | B | 2 | ἐξέλα -ἐξέλα- μψε-νε-ν | 4(+4) | 26 | πλ. α' τρίφωνο v | χ ῥ | ατ. | c x | | |
| | | 3.1 | ἡ Ἀνάστασις Χριστοῦ, | 7 | 12 | πλ. α' τρίφωνο v | Δι | ατ. | d z | | |
| | | 3.2 | δεῦτε εὐφρανθῶμεν | 6 | 14 | | π ῥ | εντ. | e | | |
| Ὅσοι ἀγαπάτε τὶς γιορτές, ελάτε νὰ τιμήσουμε τὴ μνήμη τοῦ Ἀθλοφόρου | II | Γ | 4 | ἡ τοῦ Ἀθλοφόρου μνήμη, | 8 | 16 | χ ῥ | ατ. | f y | | |
| | | | 5 | τοὺς πιστοὺς φαιδρύνουσα ἀνεδείχθη· | 11 | 22 | Πα | εντε λ | b' z | | |
| | | Δ | 6 | διὸ φιλέορτοι, δεῦτε | 8 | 17 | χ ῥ | ατ. | g y | | |
| | | | 7 | μυστικῶς αὐτὴν πανηγυρίσωμεν· | 11 | 21 | π ῥ | εντε λ | h z' | | |
| Αὐτός, ὡς στρατιώτης, νίκησε τοὺς τυράννους, μιμούμενος τὸ πάθος τοῦ Χριστοῦ, χωρὶς νὰ δείξει συμπόνια στὸ σῶμα του. | III | E | 8 | οὗτος γὰρ ὡς καλὸς στρατιώτης, | 11 | 15 | χ ῥ | ατ. | i y | | |
| | | | Σ Τ | 9 | ἠνδρίσατο κατὰ τῶν τυράννων, | 10 | 20.5 | πλ. β' | κ | ατ. | j y' |
| | | 10 | | καὶ τούτους κατήσχυνε, | 7 | 15.5 | πλ. α' τρίφωνο v | ζ | ατ. | k | |
| | | Z | 11 | μιμητῆς γενόμενος | 7 | 15.5 | ἀγία | Δ Δ | ατ. | l x' | |
| | | | 12 | τοῦ πάθους τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, | 9 | 19.5 | πλ. α' | π ῥ | εντε λ | m x'' | |
| | | H | 13 | οὐκ ἠλέησε τὸ σκεῦος τὸ πῆλινον τὸ ἑαυτοῦ, | 16 | 25 | Δ Δ | ατ. | n | | |
| | | Θ | 14.1 | ἀλλὰ γυμνὸν ἀνεχάλκευσεν ἐν βασάνοις | 9 | 21 | πλ. α' | Δι | ατ. | o | |
| 14.2 | 7.5 | | νικρίζ | | ν ρ | ατ. | p | | | | |
| I | 15 | αὐτὸ προσαμειβόμενος, | 8 | 18.5 | πλ. β' | π | εντε λ | q y | | | |

| | | | | | | | | | | | |
|---|----|--------|----|-----------------------------------|-------|----|-------------------------|----------------------|--------------|---------|---|
| Από αυτόν ζητάμε βοήθεια, να ικετεύσει για τη σωτηρία των ψυχών μας | IV | I A | 16 | αὐτῷ βοήσω -βοήσω- με-νε-ν· | 6(+4) | 29 | πλ. α΄ τρίφ ων | χ η | ατ. | c' x |  |
| | | | 17 | Ἄθλοφόρε ἰκέτευε, | 8 | 17 | | χ η | ατ. | r |  |
| | | I B | 18 | εἰς τὸ σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν. | 10 | 22 | | Δ δ | ορισ τική | s |  |

8.4.3 Συμπερασματικά σχόλια

⇒ Το κομμάτι είναι τετραμερές.

⇒ Αποτελείται από 12 στίχους και 21 μουσικοποιητικά κώλα.

⇒ Ο αριθμός των συλλαβών ανα κώλον κυμαίνεται ανάμεσα σε 4 με 16.

⇒ Ο αριθμός χρόνων πρώτων ανα κώλον είναι ανάμεσα στους 12 με 29.

⇒ Το κομμάτι κινείται στον ηχοχώρο του πλαγίου α΄ τρίφωνου, με πλήθος μεταβολών σε άλλους ήχους (α΄, πλ. β΄, πλ.δ΄ χρωματικό, άγια).

⇒ Οι κατάληξεις είναι εντελείς σχεδόν σε κάθε κατάληξη στίχου, ενώ μέσα στις περιόδους ατελείς και εντελείς στο τέλος κάθε περιόδου. Η τελευταία περίοδος κλείνει με οριστική κατάληξη στον Δι.

⇒ Μεσοσυντακτικά εμφανίζονται 18 μελωδικές γραμμες (a-s) και επανεμφάνιση δύο γραμμών (b,c).

⇒ Μικροσυντακτικά παρατηρούνται επαναλήψεις τριών χαρακτηριστικων θέσεων (x,y,z) αυτούσιων ή παραλλαγμένων.

⇒ Στο κομμάτι εμφανίζονται 9 μελωδικά τόξα




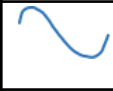







⇒ Έχουμε “μίμηση προς τα νοούμενα” στο κώλον 9, στη φράση “κατά των τυράννων” και στο κώλον 14, στη φράση “εν βασιάνοις” με τη χρήση του πλαγίου β΄ ήχου. Μίμηση προς τα νοούμενα έχουμε και στο κώλον 10, στη λέξη “κατήσχυνε” με κατάβαση του μέλους στον κάτω Ζω. Μίμηση προς τα νοούμενα επίσης στο 2ο κώλον στη λέξη «εξέλαμψεν» και στο κώλον 16 στη φράση “αὐτῷ βοήσωμεν” (που μπορούμε να πούμε ότι έχουμε και την κορύφωση), με ανάβαση του μέλους και μουσική απεικόνιση της ανατολής του ήλιου και της επίκλησης.

8.5 «*Ἀνέτειλε τὸ ἔαρ*», ἦχος πλ. α΄, Πέτρος Φιλανθίδης

8.5.2 Πίνακας πολυπρισματικής ανάλυσης «Ἀνέτειλε τὸ ἔαρ»,

Πέτρου Φιλανθίδη

| Περίληψη περιεχομένου | Δομική και μετρική ανάλυση | | | | | | Τροπική και μουσικοσυντακτική ανάλυση | | | | |
|---|----------------------------|--------|----------------------|--------------------------------|------------------|-------------------|---------------------------------------|-----------------|--------------|---|---------------|
| | Περίοδοι | Στίχοι | Κόλα | Ποιητικό κείμενο | Αριθμός συλλαβών | Χρ.πρ | ήχος λ π | Καταλήξεις | | Μουσικές Γραμμές και χαρακτηριστικές θέσεις | Μελωδικά τόξα |
| | | | | | | | | Μαρτυρή φθόγγος | Είδος | | |
| Έφτασε η άνοιξη και η Ανάσταση του Χριστού. Ας γιορτάσουμε. | I | A | 1.1 | Ἀνέτειλε | 4 | 14 | πλ. α' τρίφων. | Κε | ατ. | a | |
| | | | 1.2 | τὸ ἔαρ, | 3 | 20 | | χ ῥ | ατ. | b x | |
| | | | 2.1 | δεῦτε-δεῦτε | 2(+2) | 13 | | Δι | ατ. | c | |
| | | | 2.2 | εὐωχηθῶμεν, | 5 | 20 | | π ῥ | εντελ. | d x | |
| | B | 3 | ἐξέλα-εξέλα-να-μψεν | 4(+4) | 53 | α' | δ χ ῥ | ατ. | e y | | |
| | | 4 | ἡ Ανάστασις Χριστοῦ, | 7 | 22 | πλ. α' τρίφων. | χ ῥ | ατ. | f x | | |
| | | 5.1 | δεῦτε-δεῦτε | 2(+2) | 16 | | Πα | ατ. | g | | |
| | | 5.2 | εὐφρανθῶμεν | 4 | 20 | | π ῥ | εντελ. λ. | h x | | |
| Όσοι αγαπάτε τις γιορτές, ελάτε να τιμήσουμε τη μνήμη του Αθλοφόρου | II | Γ | 6 | ἡ τοῦ Ἀθλοφόρου μνήμη, | 8 | | 30 | β' πλ.α | χ ῥ | ατ. | i x |
| | | | 7 | τοὺς πιστοὺς φαιδρύνουσα | 7 | 20 | Δ δ | | ατ. | j | |
| | | | 8 | ἀνε-ανε-δείχθη· | 4(+2) | 43.5 | π ῥ | | εντελ. λ. | k x | |
| | | Δ | 9 | διὸ-νο | 2(+1) | 10 | χ ῥ | | ατ. | l | |
| | | | 10 | φιλέορτοι, δε-νε-εὔτε | 7(+1) | 30.5 | δ χ ῥ | | ατ. | m y | |
| | | | 11 | μυστικῶς αὐτὴν πανηγυρίσωμεν· | 11 | 22 | α'αν τίφ | | ῥ χ | ατ. | n x' |
| Αυτός, ως στρατιώτης | III | E | 12.1 | οὗτος γὰρ ὡς καλὸς στρατιώτης, | 10 | 28 | πλ.β | Κε | ατ. | o | |

| | | | | | | | | | | | | |
|---|---|------|--|----------------------------|--------------------------------|------------------------|-----------|---------------|----------------|---|---|---|
| <p>νίκησε τους τυράννους ,</p> <p>μιμούμενος το πάθος του Χριστού, χωρίς να δείξει συμπόνια στο σώμα του.</p> | | 12.2 | ἠνδρίσατο κατὰ τῶν τυρά-να των τυρά-νων, | 10(+4) | 54.5 | πλ. α' τρίφων πλ. β' | π' ρ | εντε λ | p |  | | |
| | Σ Τ | 13 | καὶ τούτους κατήσχυ-κατήσχυ-νε, | 7(+3) | 27 | πλ. α' τρίφων. | q' x | ατ. | q |  | | |
| | Ζ | 14.1 | μιμητῆς γενόμενος τοῦ πάθους | 10 | 24 | Βαρύς εναρμ. εκ του Ζω | Ζω' | ατ. | r |  | | |
| | | 14.2 | τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, | 6 | 26 | | | | πλ. α' τρίφων. | π q | εντε λ | s x |
| | Η | 15.1 | οὐκ ἠλέησε τὸ σκεῦος | 8 | 18 | | | ατ. | t |  | | |
| | | 15.2 | τὸ πῆλινον τὸ ἑαυτοῦ, | 8 | 21 | | | | π q | εντε λ. | y |  |
| | Θ | 16 | ἀλλὰ γυμνὸν | 4 | 13 | | | ατ. | v |  | | |
| | | 17 | ἀνεχάλευσεν | 5 | 17 | | | | χ q | ατ. | w |  |
| | Ι | 18 | ἐν βασάνοις | 4 | 14 | πλ.β' | χ | ατ. | aa x |  | | |
| | | 19 | αὐτὸ προσαμειβόμε-νε-νος, | 8(+1) | 23.5 | πλ. α' τρίφων | π q | εντε λ | bb y' |  | | |
| | <p>Από αυτόν ζητάμε βοήθεια, να ικετεύσει για τη σωτηρία των ψυχών μας.</p> | IV | I A | αὐτῷ βοήσω-αυτῷ βοήσω-μεν' | 6(+5) | 38.5 | α' τροχός | χ q | ατ. | cc x |  | |
| | | | I B | 21 | Ἀθλοφόρε ἰκέτευε, | 8 | 22 | πλ. α' τρίφων | χ q | ατ. | dd |  |
| | | | | 22 | εἰς τὸ σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν. | 10 | 20 | | | | Δ δ | οριστική |

8.5.3 Συμπερασματικά σχόλια

⇒ Το κομμάτι είναι τετραμερές.

⇒ Αποτελείται από 12 στίχους και 28 μουσικοποιητικά κώλα.

⇒ Ο αριθμός των συλλαβών ανα κώλον κυμαίνεται ανάμεσα σε 2 με 11.

⇒ Ο αριθμός χρόνων πρώτων ανα κώλον είναι ανάμεσα στους 10 με 44.

⇒ Το κομμάτι κινείται στον ηχοχώρο του πλαγίου α' τρίφωνου, με πλήθος μεταβολών σε άλλους ήχους (α', βαρύς εκ του Ζω, β', πλ. β').

⇒ Οι κατάληξεις είναι εντελείς σχεδόν σε κάθε κατάληξη στίχου (8 στις 12), ενώ μέσα στις περιόδους ατελείς και εντελείς στο τέλος κάθε περιόδου. Η τελευταία περίοδος κλείνει με οριστική κατάληξη στον Δι.

⇒ Μεσοσυντακτικά εμφανίζεται ασυνήθιστα μεγάλος αριθμός μελωδικών γραμμών (a-ee).

⇒ Λόγω των συνεχών μεταβολών, μικροσυντακτικά παρατηρούνται επαναλήψεις μόνο δύο χαρακτηριστικών θέσεων (y,x) αυτούσιων ή παραλλαγμένων.

⇒ Στο κομμάτι εμφανίζονται 12 μελωδικά τόξα


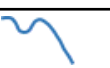
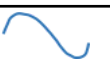
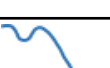



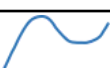


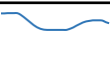

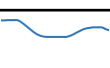
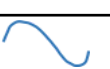
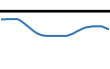
⇒ Η ζώνη κορύφωσης του κομματιού βρίσκεται στο 12.2 κώλον, με χρήση του πλαγίου β' ήχου στη φράση “κατά των τυράννων” και με αναγραμματισμό της λέξης “τυράννων”, όπως επίσης και με την ανάβαση του μέλους σε υψηλή περιοχή, με ανώτερο φθόγγο τον άνω Γα' (ΨΖω').

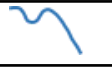



Στο κώλον 10 παρατηρείται μια προκορύφωση με μεγάλα μελίσματα και χρήση ψευδοσυλλαβών, όπως και με άνοδο και παραμονή του μέλους στην ψηλή περιοχή.

⇒ Έχουμε “μίμηση προς τα νοούμενα” στο κώλον 12.2, στη φράση “κατά των τυράννων” και στο κώλον 18, στη φράση “εν βασάνοις” με τη χρήση του πλαγίου β' ήχου. Μίμηση προς τα νοούμενα έχουμε και στο επόμενο κώλον (13), στη λέξη “κατήσχυνε” με κατάβαση του μέλους στον κάτω κε. Μίμηση προς τα νοούμενα επίσης στο 20 κώλον στη φράση “αυτό βοήσωμεν” με ανάβαση του μέλους και μουσική απεικόνιση της επίκλησης.

8.6 «*Ἀνέτειλε τὸ ἔαρ*», ἦχος πλ. α', Κωνσταντῖνος Πρίγγος

8.6.2 Πίνακας πολυπρισματικής ανάλυσης «Ἀνέτειλε τὸ ἔαρ», Κωνσταντίνου Πρίγγου

| Περίληψη περιεχομένου | Δομική και μετρική ανάλυση | | | | | | Τροπική και μουσικοσυντακτική ανάλυση | | | | | |
|---|---|--------|---|---|--|---------------|---------------------------------------|-----------------|---------------|--|---|---|
| | Περίοδος | Στίχοι | Κόλα | Ποιητικό κείμενο | Αριθμός συλλαβών | Χρ.πρ | ήχος | Καταλήξεις | | Μουσικές Γραμμές και χαρακτηριστικές θέσεις | Μελωδικά τόξα | |
| | | | | | | | | Μαρτυρή φθόγγος | Είδος | | | |
| Έφτασε η άνοιξη και η Ανάσταση του Χριστού. Ας γιορτάσουμε. | I | A | 1.1 | Ἀνέτειλε τὸ ἔαρ, → | 7 → | 16.5 | πλ. α' τρίφων | κε | ατ. | a |  | |
| | | | 1.2 | δεῦτε εὐωχηθῶμεν, | 7 | 19.5 | | π | εντ | b z |  | |
| | | B | 2 | ἐξέλα-εξέλα-μψε-νε-ν | 4(+4) | 27 | | ;;; | χ | ατ. | c |  |
| | 3 | | ἡ Ἀνάστασις Χριστοῦ, δεῦτε εὐφρανθῶμεν | 13 | 28 | πλ. α' τρίφων | κε → | εντελ | d z |  | | |
| | Όσοι αγαπάτε τις γιορτές, ελάτε να τιμήσουμε τη μνήμη του Αθλοφόρου | II | Γ | 4.1 | ἡ τοῦ Ἀθλοφόρου μνήμη, → | 8 → | 15.5 | πλ. α' τρίφων | κε → | ατ. | e |  |
| | | | | 4.2 | τοὺς πιστοὺς φαιδρύνουσα ἀνεδείχθη· | 11 | 22 | | π | εντελ | b z |  |
| Δ | | | 5 | διὸ φιλέορτοι, δεῦτε μυστικῶς | 11 | 19.5 | χ | | ατ. | f |  | |
| | | | 6 | αὐτὴν πανηγυρίσωμεν· | 8 | 18 | π | | εντελ | g z' |  | |
| Αυτός, ως στρατιώτης νίκησε τους τυράννους, μιμούμενος το πάθος του Χριστού, χωρίς να δείξει συμπόνια στο σώμα του. | III | E | 7.1 | οὗτος γὰρ ὡς καλὸς στρατιώτης, | 10 | 16 | πλ. α' τρίφων | κε | ατ. | h |  | |
| | | | 7.2 | ἠνδρίσατο κατὰ τῶν τυράννων, | 10 | 23 | | χ | ατ. | i z' |  | |
| | | ΣΤ | 8 | καὶ τούτους κατήσχυνε, | 7 | 10 | | Δ | ατ. | j |  | |
| | | Z | 9.1 | μιμητῆς γενόμενος τοῦ πάθους | 10 | 14 | | πλ. α' τρίφων | Δι | ατ. | k |  |
| | | | 9.2 | τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, | 6 | 14 | | | π | εντελ | g' z' |  |
| | | H | 10 | οὐκ ἠλέησε τὸ σκεῦος τὸ πήλινον τὸ ἑαυτοῦ, | 16 | 24 | | χ | ατ. | f' |  | |
| | | Θ | 11 | ἀλλὰ γυμνὸν ἀνεχάλκευσεν | 9 | 12 | | βαρὺς | Δ | ατ. | j' |  |

| | | | | | | | | | | | |
|---|----|----|----|--------------------------------------|-------|------|--------|--------|--------------|-----------|---|
| | | I | | | | | | | | | |
| | | | 12 | ἐν βασάνοις αὐτὸ προσαμειβόμενος, | 12 | 25 | | π q | εντελ | g'' z' |  |
| Από αυτόν ζητάμε βοήθεια, να ικετεύσει για τη σωτηρία των ψυχών μας. | IV | IA | 13 | αὐτῶ βοήσωμεν· | 6 | 15 | πλ. α' | χ q | ατ. | l z' |  |
| | | IB | 14 | Ἀθλοφόρε ἰκέ-νε ἰκέ-τευε, | 8(+3) | 25.5 | | χ q | ατ. | m |  |
| | | | 15 | εἰς τὸ σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν. | 10 | 17.5 | | Δ δ | οριστι κη | n |  |

8.6.3 Συμπερασματικά σχόλια

⇒ Το κομμάτι είναι τετραμερές

⇒ Αποτελείται από 12 στίχους και 19 μουσικοποιητικά κώλα

⇒ Ο αριθμός των συλλαβών ανα κώλον κυμαίνεται ανάμεσα σε 4 με 16

⇒ Ο αριθμός χρόνων πρώτων ανα κώλον είναι ανάμεσα στους 10 με 28

⇒ Το κομμάτι κινείται στον ηχοχώρο του πλαγίου α' τρίφωνου, με μεταβολές σε άλλους διατονικούς ήχους

⇒ Οι καταλήξεις είναι γενικά ατελείς μέσα στις περιόδους και εντελείς στο τέλος κάθε περιόδου. Η τελευταία περίοδος κλείνει με οριστική κατάληξη στον Δι

⇒ Μεσοσυντακτικά εμφανίζεται ποικιλία μελωδικών γραμμών (a-o), με επανάληψη τριών θέσεων. Του b (δύο εμφανίσεις), του f (δύο εμφανίσεις) και του g (τρεις εμφανίσεις).

⇒ Μικροσυντακτικά υπάρχει επανάληψη μιας χαρακτηριστικής θέσης (z) αυτούσια αλλά και παραλλαγμένη.

⇒ Στο κομμάτι εμφανίζονται 8 μελωδικά τόξα

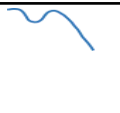




⇒ Η ζώνη κορύφωσης του κομματιού βρίσκεται στο 14ο κώλον, με αναγραμματισμό της λέξης “ικέτευε” όπως επίσης και η ανάβαση του μέλους σε υψηλή περιοχή, με ανώτερο φθόγγο τον άνω Γα' (ΨΖω').

⇒ Έχουμε “μίμηση προς τα νοούμενα” στο κώλον 2, στη λέξη “εξέλαμψεν” με τη μεταβολή κατά τόνο, ανέβασμα του μέλους σε υψηλή περιοχή και χρήση ψευδοσυλλαβών.

8.7 «Ἄνετειλε τὸ ἔαρ», ἦχος πλ. α΄, Αθανάσιος Καραμάνης

8.7.2 Πίνακας πολυπρισματικής ανάλυσης «*Ἀνέτειλε τὸ ἕαρ*», Αθανάσιου Καραμάνη

| Περίληψη περιεχομένου | Δομική και μετρική ανάλυση | | | | | | Τροπική και μουσικοσυντακτική ανάλυση | | | | | |
|--|----------------------------|--------|------|--|------------------|-------|---------------------------------------|------------------------|-----------|---|---------------|--|
| | Περίοδοι | Στίχοι | Κόλα | Ποιητικό κείμενο | Αριθμός συλλαβών | Χρ.πρ | ἦχος λ π ῥ | Καταλήξεις | | Μουσικές Γραμμές και χαρακτηριστικές θέσεις | Μελωδικά τόξα | |
| | | | | | | | | Μαρτυρῆ φθόγγος | Εἶδος | | | |
| Ἐφτασε ἡ ἀνοίξη καὶ ἡ Ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ. Ἀς γιορτάσουμε. | I | A | 1 | Ἀνέτειλε τὸ ἕαρ, | 7 | 16 | πλ. α' τρίφω v. | χῥ | ατ. | a y | | |
| | | | 2 | δεῦτε εὐωχηθῶμεν, | 7 | 17.5 | | πρ | εντ | b z | | |
| | | B | 3 | ἐξέλα-εξέλα-μψε-νε-εν | 4(+4) | 26.5 | | χῥ | ατ. | c | | |
| | | | 4 | ἡ Ἀνάστασις Χριστοῦ, δεῦτε εὐφρανθῶμεν | 13 | 28 | | πρ | εντ ελ | d z | | |
| Ὅσοι ἀγαπάτε τὶς γιορτές, ελάτε νὰ τιμήσουμε τὴ μνήμη τοῦ Ἀθλοφόρου | II | Γ | 5 | ἡ τοῦ Ἀθλοφόρου μνήμη, | 8 | 16 | πλ. β' | χῥ | ατ. | e y | | |
| | | | 6 | τοὺς πιστοὺς φαιδρύνουσα ἀνεδεῖ-νει-χθη· | 11(+1) | 38.5 | | πρ | εντ ελ | f | | |
| | | Δ | 7 | διὸ φιλέορτοι, δεῦτε | 8 | 17.5 | | χῥ | ατ. | a' y' | | |
| | | | 8 | μυστικῶς αὐτὴν πανηγυρίζομεν· | 11 | 20 | | ῥ χ | εντ ελ | g | | |
| Αὐτός, ὡς στρατιώτης, νίκησε τοὺς τυράννους, μιμούμενος τὸ πάθος τοῦ Χριστοῦ, χωρὶς νὰ δείξει συμπόνια στο σῶμα του. | III | E | 9 | οὗτος γὰρ ὡς καλὸς στρατιώτης, | 10 | 17.5 | βαρὺς ἐκ τοῦ ΖΩ | χῥ | ατ. | h | | |
| | | | 10 | ἠνδρίσατο κατὰ τῶν τυράννων, | 10 | 23 | | ῥ χ | ατ. | i z' | | |
| | | Σ Τ | 11 | καὶ τοὺτους κατήσχυνε, | 7 | 12.5 | | ζ | ατ. | j | | |
| | | Z | 12 | μιμητὴς γενόμενος τοῦ πάθους | 10 | 22 | | δ' ἄγια πλ.δ' χρομα τ. | νη | ατ. | k | |
| | | | 13 | τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, | 6 | 14 | | πλ. α' τρίφω v. | πρ | εντ ελ | l z | |
| | | H | 14 | οὐκ ἠλέησε τὸ σκεῦος τὸ πῆλινον τὸ ἑαυτοῦ, | 16 | 29.5 | | χῥ | ατ. | m | | |

| | | | | | | | | | | | |
|--|----|--------|----|---|-------|------|------------------------|-------------|------------------|--------|---|
| | | Θ | 15 | ἀλλὰ γυμνὸν ἀνεχάλκευσεν ἐν βασάνοις | 13 | 25.5 | πλ. δ' χρωμα τ | ν ϝ | ατ. | n |  |
| | | I | 16 | αὐτὸ προσამειβόμενος, | 8 | 16 | πλ. α' τρίφων ν. | π ϙ | εντ ελ | ο z |  |
| Από αυτόν ζητάμε βοήθεια, να ικετεύσει για τη σωτηρία των ψυχών μας | IV | I A | 17 | αὐτῷ βοήσω-νω-μεν· | 6(+1) | 22.5 | | χ ϛ | ατ. | p |  |
| | | I B | 18 | Ἄθλοφόρε ἰκέτευε, | 8 | 16.5 | | ὀ ϙ χ | ατ. | q |  |
| | | | 19 | εἰς τὸ σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν. | 10 | 20.5 | | Δ Δ | ορι στι κή | r |  |

8.7.3 Συμπερασματικά σχόλια

⇒ Το κομμάτι είναι τετραμερές.

⇒ Αποτελείται από 12 στίχους και 19 μουσικοποιητικά κώλα.

⇒ Ο αριθμός των συλλαβών ανα κώλον κυμαίνεται ανάμεσα σε 4 με 16.

⇒ Ο αριθμός χρόνων πρώτων ανα κώλον είναι ανάμεσα στους 13 με 38.

⇒ Το κομμάτι κινείται στον ηχοχώρο του πλαγίου α' τρίφωνου, με συχνές μεταβολές σε άλλους διατονικούς ήχους (α', δ' άγια), αλλά και στον βαρύ, τον πλάγιο β' αλλά και χρήση του πλαγίου δ' χρωματικού (μακάμ νιγκρίζ).

⇒ Οι καταλήξεις είναι εντελείς σχεδόν σε κάθε κατάληξη στίχου ενώ μέσα στις περιόδους ατελείς και εντελείς στο τέλος κάθε περιόδου. Η τελευταία περίοδος κλείνει με οριστική κατάληξη στον Δι.

⇒ Μεσοσυντακτικά εμφανίζεται ποικιλία μελωδικών γραμμών (a-r).

⇒ Λόγω των συνεχών μεταβολών -σχεδόν σε κάθε κώλον-, μικροσυντακτικά υπάρχουν επαναλήψεις μόνο δύο χαρακτηριστικών θέσεων (y,z) αυτούσιων ή παραλλαγμένων.

⇒ Στο κομμάτι εμφανίζονται 8 μελωδικά τόξα.

⇒ Η ζώνη κορύφωσης του κομματιού βρίσκεται στο 3ο κώλον, με αναγραμματισμό της λέξης “εξέλαμψεν”, όπως επίσης και με την ανάβαση του μέλους σε ασυνήθιστα υψηλή περιοχή, με ανώτερο φθόγγο τον άνω Γα’ (ΨΖω’).




⇒ Έχουμε “μίμηση προς τα νοούμενα” στο κώλον 10, στη φράση “κατά των τυράννων” με τη χρήση του πλαγίου β’ ήχου. Μίμηση προς τα νοούμενα έχουμε και στο επόμενο κώλον (11), στη λέξη “κατήσχυνε” με χρήση βαρύ εκ του ΖΩ και κατάβαση του μέλους στη βάση του ήχου(ΖΩ). Μελοποίηση των λέξεων “πάθους”(κώλον 12) και “βασάνοις” (κώλον 15), με τη χρήση του πλαγίου δ’ χρωματικού (μακάμ νιγκρίζ).

8.8 «*Ἀνέτειλε τὸ ἔαρ*», ἦχος πλ. α΄, Κωνσταντῖνος Λάμπρου

8.8.2 Πίνακας πολυπρισματικής ανάλυσης «Ἀνέτειλε τὸ ἔαρ»,

Κωνσταντίνου Λάμπρου

| Περίληψη περιεχομένου | Δομική και μετρική ανάλυση | | | | | | Τροπική και μουσικοσυντακτική ανάλυση | | | | |
|--|----------------------------|--------|------|--|------------------------------|-------|---------------------------------------|-----------------|--------|---|---------------|
| | Περίοδοι | Στιχοί | Κώλα | Ποιητικό κείμενο | Αριθμός συλλαβών | Χρ.πρ | ήχος λ π ρ | Καταλήξεις | | Μουσικές Γραμμές και χαρακτηριστικές θέσεις | Μελωδικά τόξα |
| | | | | | | | | Μαρτυρή φθόγγος | Είδος | | |
| Ἐφτασε η ἀνοίξη και η Ἀνάσταση του Χριστοῦ. Ἀς γιορτάσουμε. | I | A | 1 | Ἀνέτειλε τὸ ἔαρ, | 7 | 16 | πλ. α' τρίφω v. | χ φ | ατ. | a y | |
| | | | 2 | δεῦτε εὐαγγελθῶμεν, | 7 | 18 | | π φ | εντ | b x' | |
| | | B | 3 | ἐξέλα-εξέλα-μψε-νε-ν | 4(+4) | 27 | | χ φ | ατ. | c | |
| | | | 4 | ἡ Ἀνάστασις Χριστοῦ, δεῦτε εὐφρανθῶμεν | 13 | 28 | | π φ | εντε λ | d x | |
| Ὅσοι αγαπάτε τις γιορτές, ελάτε να τιμήσουμε τη μνήμη του Ἀθλοφόρου | II | Γ | 5.1 | ἡ τοῦ Ἀθλοφόρου μνήμη, | 8 | 15.5 | κε | ατ. | e z | | |
| | | | 5.2 | τοὺς πιστοὺς φαιδρύνουσα ἀνεδείχθη· | 11 | 22.5 | | | | | π φ |
| | | Δ | 6.1 | διὸ φιλέορτοι, δεῦτε μυστικῶς | 11 | 18 | | ατ. | f y | | |
| | | | 6.2 | αὐτὴν πανηγυρίσωμεν· | 8 | 16 | | | | | π φ |
| Αυτός, ὡς στρατιώτης, νίκησε τοὺς τυράννους, μιμούμενος τὸ πάθος του Χριστοῦ, χωρὶς να δείξει συμπόνια στο σῶμα του. | III | E | 7.1 | οὗτος γὰρ ὡς καλὸς στρατιώτης, | 10 | 16 | κε | ατ. | h z | | |
| | | | 7.2 | ἠνδρίσατο κατὰ τῶν τυράννων, | 10 | 23 | | | | | ατ. |
| | | Σ Τ | 8.1 | καὶ τούτους κατήσχυνε, | 7 | 10 | | Δι | ατ. | j w | |
| | | | Z | 8.2 | μιμητὴς γενόμενος τοῦ πάθους | 10 | | | | | |
| | | 8.3 | | τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, | 6 | 14 | | π φ | εντε λ | l x' | |
| | | H | 9 | οὐκ ἠλέησε τὸ σκεῦος τὸ πῆλινον τὸ ἑαυτοῦ, | 16 | 23 | | ατ. | m y | | |
| | | Θ | 10 | ἀλλὰ γυμνὸν ἀνεχάλκευσε | 9 | 12 | | βαρὺς | ατ. | n w | |
| | | I | 11 | ἐν βασάνοις αὐτὸ προσამειβόμενος, | 12 | 24 | | π φ | εντε λ | o x' | |

| | | | | | | | | | | | |
|--|----|--------|----|-----------------------------------|-------|------|----------------------|----------------------|--------------|-------------|---|
| Από αυτόν ζητάμε βοήθεια, να ικετεύσει για τη σωτηρία των ψυχών μας | IV | I A | 12 | αὐτῶ βοήσωμεν | 6 | 15 | πλ. α' τρίφ ων | χ η | ατ. | p x' |  |
| | | I B | 13 | Ἄθλοφόρε ἰκέ-ικέ-τευε, | 8(+2) | 26.5 | | χ η | ατ. | q |  |
| | | | 14 | εἰς τὸ σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν. | 10 | 17.5 | | Δ δ | οριστ ική | r |  |

8.8.3 Συμπερασματικά σχόλια

- ⇒ Το κομμάτι είναι τετραμερές.
- ⇒ Αποτελείται από 12 στίχους και 19 μουσικοποιητικά κώλα.
- ⇒ Ο αριθμός των συλλαβών ανα κώλον κυμαίνεται ανάμεσα σε 6 με 16.
- ⇒ Ο αριθμός χρόνων πρώτων ανα κώλον είναι ανάμεσα στους 10 με 28.
- ⇒ Το κομμάτι κινείται στον ηχοχώρο του πλαγίου α' τρίφωνου, με μια μεταβολή στο βαρύ.
- ⇒ Οι καταλήξεις είναι συνήθως ατελείς μέσα στις περιόδους και εντελείς στο τέλος κάθε περιόδου. Η τελευταία περίοδος κλείνει με οριστική κατάληξη στον Δι.
- ⇒ Μεσοσυντακτικά εμφανίζεται ποικιλία μελωδικών γραμμών (a-s).
- ⇒ Μικροσυντακτικά υπάρχουν επαναλήψεις χαρακτηριστικών θέσεων (w,x,y,z) αυτούσιες ή παραλλαγμένες.
- ⇒ Στο κομμάτι εμφανίζονται 7 μελωδικά τόξα.
- ⇒ Η ζώνη κορύφωσης του κομματιού βρίσκεται στο 3ο κώλον, με την ανάβαση του μέλους σε υψηλή περιοχή με ανώτερο φθόγγο το Γα' και αναγραμματισμό της λέξης "Εξέλαμψεν".

9. Μεταγραφή και ανάλυση επιλεγμένων τροπαρίων της ανακομιδής των λειψάνων του Αγίου, μέλος Κωνσταντίνου Παπαγιάννη Πρωτοπρεσβυτέρου ⁵³




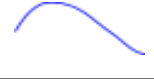
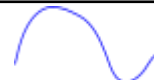
9.1 «Ἀξίως τοῦ ὀνόματος», ήχος πλ. β΄, Κωνσταντίνου Παπαγιάννη

⁵³ Πρωτοπρεσβύτερος Κωνσταντίνος Παπαγιάννης, *Μουσικόν Μηνολόγιον*, Τόμος Γ΄, επιμ. Εμμανουήλ Γιαννόπουλος (Θεσσαλονίκη: University Studio Press, 2006), σ. 37-41.

**9.1.2 Πίνακας πολυπρισματικής ανάλυσης «Ἀξίως τοῦ ὀνόματος»,
Κωνσταντίνου Παπαγιάννη**

| Περίληψη περιεχομένου | Δομική και μετρική ανάλυση | | | | | | Τροπική και μουσικοσυντακτική ανάλυση | | | | |
|--|----------------------------|---------|------|---|-------------|--------|---------------------------------------|----------------|-------|---|---------------|
| | Περίοδοι | Στοιχοί | Κώλα | Ποιητικό κείμενο | Αριθμ. συλ. | Χρ. πρ | ήχος λ π ι | Καταλήξεις | | Μουσικές Γραμμές και χαρακτηριστικές θέσεις | Μελωδικά τόξα |
| | | | | | | | | Μαρτυρήφθόγγος | Είδος | | |
| Ο Άγιος Γεώργιος τίμησε το όνομά του, ζώντας ως αληθινός στρατιώτης του Χριστού. | I | A | 1 | Ἀξίως τοῦ ὀνόματος, ἐπολιτεύσω | 13 | 23 | πλ.β' | Δ | ατ. | a | |
| | | | 2 | στρατιῶτα Γεώργιε· | 8 | 18 | | π | εντ. | b | |
| | | B | 3.1 | τόν σταυρόν γάρ τοῦ Χριστοῦ, | 7 | 11 | πλ.α' | Δι | ατ. | c | |
| | | | 3.2 | ἐπ' ὧμων ἀράμενος, | 7 | 17 | | Δ | εντ. | d | |
| Καλλιέργησε τη γη που είχε ξεραθεί από την πλάνη, ξερίζωσε την ειδωλολατρία και φύτεψε την Ορθόδοξη πίστη. | II | Γ | 4 | τήν ἐκ διαβολικῆς πλάνης | 9 | 16 | πλ.β' | Δ | ατ. | e | |
| | | | 5 | χερσωθεῖσαν γῆν | 5 | 9 | | νικρί ζ | ατ. | f | |
| | | | 6 | ἐκαλλιέργησας, | 6 | 13 | α' | εντ. | g | | |
| | | Δ | 7 | καί τήν ἀκανθώδη θρησκείαν τῶν εἰδώλων ἐκρίζώσας, | 17 | 33 | πλ.β' | χ | ατ. | h | |
| | | E | 8 | τῆς Ὁρθοδόξου Πίστεως κλῆμα κατεφύτευσας· | 15 | 32 | πλ.α' | π | εντ. | i | |
| Γι' αυτό και χαρίζει ιάματα στους πιστούς σε όλο τον κόσμο, φανερώνοντας πως είναι δίκαιος γεωργός της Αγίας Τριάδας. | III | ΣΤ | 9 | ὄθεν βλυστάνεις ιάματα, | 9 | 21 | πλ.β' | Δ | ατ. | j | |
| | | | 10 | τοῖς ἐν πάσῃ τῇ οἰκουμένῃ πιστοῖς, | 11 | 16 | | Δ | ατ. | k | |
| | | Z | 11 | καί Τριάδος γεωργός, δίκαιος ἀνεδείχθης· | 14 | 30 | π | εντ. | l | | |

| | | | | | | |
|---|----|----|------------------------------|--------------------------|----|----|
| Παρακαλούμε να μεσιτεύσεις για την ειρήνη και τη σωτηρία των ψυχών μας. | IV | H | 12 | Πρέσβευε δεόμεθα, | 6 | 14 |
| | | | 13 | ὑπέρ ειρήνης τοῦ κόσμου, | 8 | 15 |
| | Θ | 14 | καί σωτηρίας τῶν ψυχῶν ἡμῶν. | 9 | 24 | |

| | | | |
|---|------------|----------|---|
|  | ατ. | m |  |
|  | ατ. | n |  |
| Πα | ορι στ. | o |  |

9.1.3 Συμπερασματικά σχόλια

⇒ Το κομμάτι είναι τετραμερές.

⇒ Αποτελείται από 9 στίχους και 15 μουσικοποιητικά κώλα.

⇒ Ο αριθμός των συλλαβών ανα κώλον κυμαίνεται ανάμεσα σε με 17.

⇒ Ο αριθμός χρόνων πρώτων ανα κώλον είναι ανάμεσα στους 14 με 33.

⇒ Το κομμάτι κινείται στον ηχοχώρο του πλαγίου β', με συχνές μεταβολές σε διατονικούς ήχους, για την απόδοση του ποιητικού κειμένου («μίμηση προς τα νοούμενα»).

⇒ Οι καταλήξεις είναι ατελείς μέσα στις περιόδους (με εξαίρεση το κώλον 2) και εντελείς στο τέλος κάθε περιόδου. Η τελευταία περίοδος κλείνει με οριστική κατάληξη στον Πα.

⇒ Μεσοσυντακτικά εμφανίζεται ποικιλία μελωδικών γραμμών (a-o).

⇒ Μικροσυντακτικά υπάρχουν επαναλήψεις χαρακτηριστικών θέσεων (x,y,z) αυτούσιες ή παραλλαγμένες.

⇒ Στο κομμάτι εμφανίζονται 9 μελωδικά τόξα.

⇒ Έχουμε μίμηση προς τα νοούμενα στις λέξεις «σωτηρίας», «Τριάδος» και «ορθοδόξου πίστεως» όπου χρησιμοποιείται ο πλ.α' ήχος.

9.2 «Ὡς τῶν αἰχμαλώτων ἐλευθερωτής», ἤχος δ' ἄλεγτος,
Κωνσταντίνου Παπαγιάννη

9.2.2 Πίνακας πολυπρισματικής ανάλυσης «Ὡς τῶν αἰχμαλώτων ἐλευθερωτῆς», Κωνσταντίνου Παπαγιάννη

| Περίληψη περιεχομένου | Δομική και μετρική ανάλυση | | | | | Τροπική και μουσικοσυντακτική ανάλυση | | | | | |
|--|----------------------------|--------|---|--------------------------------|----------------|---------------------------------------|---------------------------------|------------------------------|---------------|---|---------------|
| | Περίοδοι | Στίχοι | Κόλλα | Ποιητικό κείμενο | Αριθμός συλλαβ | Χρ. πρ | ἦχος $\frac{4}{4}$ -Θ- Δι | Καταλήξεις Μαρτ. ή φθόγγ. | Είδος | Μουσικές Γραμμές και χαρακτηριστικές θέσεις | Μελωδικά τόξα |
| Ὡς προστάτης και βοηθός των ανθρώπων, Ἄγιε Γεώργιε, επικαλούμαστε τη μεσιτεία σου προς το Χριστό για τη σωτηρία των ψυχών μας. | I | A | 1 | Ὡς τῶν αἰχμαλώτων ἐλευθερωτῆς, | 11 | 12 | δ' λέγετος | | ατ. | a | |
| | | | 2 | καὶ τῶν πτωχῶν ὑπερασπιστῆς | 9 | 10 | | | εντ | b | |
| | B | 3 | ἀσθενούντων ἰατρός, βασιλέων ὑπέρμαχος, | 15 | 17 | | | εντ | c z | | |
| | Γ | 4 | Τροπαιοφόρε Μεγαλομάρτυς Γεώργιε, | 14 | 15 | | | ατ. | d | | |
| | Δ | 5 | πρέσβευε Χριστῷ τῷ Θεῷ, σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν. | 16 | 18 | | | οριστ. | e z | | |

9.2.3 Συμπερασματικά σχόλια

- ⇒ Το κομμάτι είναι μονομερές.
- ⇒ Αποτελείται από 4 στίχους και 5 μουσικοποιητικά κώλα.
- ⇒ Ο αριθμός των συλλαβών ανα κώλον κυμαίνεται ανάμεσα σε 9 και 16.
- ⇒ Ο αριθμός χρόνων πρώτων ανα κώλον είναι ανάμεσα στους 10 με 18.
- ⇒ Το κομμάτι βρίσκεται εξ ολοκλήρου στον μέσο του δ' (λέγετος μαλακός χρωματικός)
- ⇒ Οι καταλήξεις είναι ατελείς μέσα στους στίχους και εντελείς στο τέλος κάθε στίχου. Ο τελευταίος στίχος κλείνει με οριστική κατάληξη στον Βου.
- ⇒ Μεσοσυντακτικά εμφανίζονται πέντε μελωδικές γραμμές (a-e).
- ⇒ Μικροσυντακτικά υπάρχει επανάληψη μιας χαρακτηριστικής θέσης (z).
- ⇒ Στο κομμάτι εμφανίζονται 5 μελωδικά τόξα
- ⇒ Η ζώνη κορύφωσης του κομματιού βρίσκεται στο 4ο κώλον, με ανοδική πορεία προς τον υψηλότερο φθόγγο του μέλους, όταν γίνεται η επίκληση στον Άγιο.

9.3 «Τὸν νοερόν ἀδάμαντα τῆς καρτερίας», ἦχος δ΄στιχηραρικός
Κωνσταντίνου Παπαγιάννη

9.3.2 Πίνακας πολυπρισματικής ανάλυσης «Τὸν νοερὸν ἀδάμαντα τῆς καρτερίας», Κωνσταντίνου Παπαγιάννη

| Περίληψη περιεχομένου | Δομική και μετρική ανάλυση | | | | | Τροπική και μουσικοσυντακτική ανάλυση | | | | | | |
|--|----------------------------|---------|------|--|--------------|---------------------------------------|----------------------|-------------------------------|-----------------|---|-----------------|--|
| | Περίοδος | Στοιχοί | Κόλα | Ποιητικό κείμενο | Αριθμ. συλλ. | Χρ. πρ. | ήχος δ' Παρ ἄλ | Καταλήξεις Μαρτυρική φθόγγ | Είδος | Μουσικές Γραμμές και χαρακτηριστικές θέσεις | Μελωδικά τόξα | |
| Ας υμνήσουμε τον Άγιο Γεώργιο, ὡς ακατάβλητο «διαμάντι» | I | A | 1 | Τὸν νοερὸν ἀδάμαντα τῆς καρτερίας ἀδελφοί, | 16 | 24.5 | δ' στιχηρ αριστικός | ἄλ | ατ. | a | | |
| | | B | 2 | πνευματικῶς εὐφημήσωμεν, | 9 | 18.5 | | | πρ | εντ. | b _z | |
| | | Γ | 3 | Γεώργιον τὸν ἀοίδιμον Μάρτυρα, | 12 | 27 | | | πρ | εντ. | c _z | |
| Ὁ οποίος υπέμεινε σταθερὸς τα βασανιστήρια, παρά το φθαρτὸ του σῶμα. | II | Δ | 4 | ὄν ὑπὲρ Χριστοῦ πυρούμενον, | 9 | 13.5 | πλ.β' | ελ | ατ. | d _x | | |
| | | | 5 | ἐγάλκευσαν κίνδυνοι, | 7 | 15.5 | | | ατ. | e | | |
| | | E | 6 | καὶ ἐστόμωσαν βάσανοι, | 8 | 18 | δ' | πρ | εντ. | b _z | | |
| | | | 7 | καὶ ποικίλαι κολάσεις ἀνήλωσαν, | 11 | 14 | | | πρ | εντ. | f _x | |
| | | ΣΤ | 8 | σῶμα τὸ φύσει φθειρόμενον· | 9 | 23 | πρ | εντ. | c' _z | | | |
| Ἡ ἀγάπη του Χριστοῦ νίκησε τον θάνατο και ο μάρτυρας ἔφρασε στο Θεό | III | Z | 9 | ἐνίκα γὰρ ὁ πόθος τὴν φύσιν, | 10 | 22.5 | πλ.β' δ' | πρ | εντ. | g _z | | |
| | | H | 10 | διὰ θανάτου πείθων τὸν ἐραστήν, | 11 | 18.5 | | | ατ. | h _y | | |
| | | Θ | 11 | διαβῆναι πρὸς τὸν ποθούμενον, Χριστὸν τὸν Θεόν | 15 | 24 | | | ατ. | i _y | | |
| | | I | 12 | καὶ Σωτῆρα τῶν ψυχῶν ἡμῶν | 9 | 18 | | | Βου | οριστική | j _{x'} | |

9.3.3 Συμπερασματικά σχόλια

- ⇒ Το κομμάτι είναι τριμερές.
- ⇒ Αποτελείται από 10 στίχους και 12 μουσικοποιητικά κώλα.
- ⇒ Ο αριθμός των συλλαβών ανα κώλον κυμαίνεται ανάμεσα σε 8 με 16.
- ⇒ Ο αριθμός χρόνων πρώτων ανα κώλον είναι ανάμεσα στους 14 με 27.
- ⇒ Το κομμάτι κινείται στον ηχοχώρο του δ' στιχηραρικού, με δυο μεταβολές στο, πλ.β'.
- ⇒ Μεσοσυντακτικά εμφανίζονται δέκα μελωδικές γραμμές (a-j), ενώ έχουμε και επανάληψη δύο εξ αυτών (b,c).
- ⇒ Μικροσυντακτικά υπάρχουν επαναλήψεις χαρακτηριστικών θέσεων (x,y,z) αυτούσιες ή παραλλαγμένες.
- ⇒ Στο κομμάτι εμφανίζονται 6 μελωδικά τόξα.
- ⇒ Έχουμε «μίμηση προς τα νοούμενα» στο κώλον 5 στη λέξη «κίνδυνοι» και στο κώλον 10 στη φράση «δια θανάτου» με τη χρήση του πλ. β' ήχου.

Γενικά συμπεράσματα

Σκοπός της παρούσας εργασίας ήταν η ανάλυση και παρουσίαση της εορτής του Αγίου Μεγαλομάρτυρος Γεωργίου του Τροπαιοφόρου, μέσα από τη βυζαντινή παράδοση. Στο πρώτο μέρος γίνεται αναφορά στον βίο του Αγίου και στις τιμές που του αποδίδονται μέσω της εκκλησίας και της παράδοσης. Ο λαοφιλής Άγιος κατέχει εξέχουσα θέση στη χριστιανική λατρεία. Η μνήμη του τιμάται με ύμνους και τροπάρια, με ναούς αφιερωμένους στο όνομά του, με ονοματοδοσίες αλλά και με πληθώρα εθίμων και παραδόσεων. Όπως είδαμε υπάρχει μεγάλη ποικιλία από έθιμα και τραγούδια ανά την Ελλάδα, αλλά και τα Βαλκάνια, ενώ υπάρχουν περιπτώσεις που ο Άγιος, τιμάται και από τους μουσουλμάνους. Παρουσιάζεται σε σημαίες και σύμβολα άλλων χωρών και πόλεων, όπως η Αγγλία, η Γεωργία, η Βαρκελώνη και άλλες. Όλα τα παραπάνω δείχνουν τη δημοφιλία και την αγάπη του Αγίου από τους πιστούς.

Παρακάτω στα επόμενα κεφάλαια της εργασίας έγινε μια πλήρης καταγραφή, σύμφωνα με το τυπικό, των ακολουθιών του Εσπερινού και του Όρθρου της εορτής της 16ης Απριλίου και της 3ης Νοεμβρίου. Επίσης παρακάτω, παρουσιάστηκε μια σύντομη βιοεργογραφία των μελουργών που συνέθεσαν τα μέλη που επιλέχθηκαν για ανάλυση.

Στο δεύτερο μέρος της εργασίας, παρουσιάζεται η μουσικολογική μελέτη, με κύρια θεματολογία το Δοξαστικό των Αίνων «*Ἀνέτειλε τὸ ἔαρ*» και τη μελοποίηση του από οκτώ μελοποιούς.

Πιο συγκεκριμένα, παρατηρούμε ότι ο κάθε μελουργός έχει επιλέξει να συμβολίσει μουσικά, μέσω της μίμησης προς τα νοούμενα διάφορα σημεία του ποιητικού κειμένου. ⇒ Όλοι οι μελουργοί ανεξαιρέτως χρησιμοποιούν την ανάβαση του μέλους στην πρώτη φράση (*Ἀνέτειλε τὸ ἔαρ*), για να απεικονίσουν μουσικά την ανατολή. Επίσης, όλοι ξεκινούν το Δοξαστικό από τον Κε, εκτός του Φιλανθίδη ο οποίος ξεκινάει από τον Πα, με ανάβαση πάλι του μέλους.

⇒ Οι λέξεις «*εξελάμψεν*» και «*βοήσωμεν*» έχουν χαρακτηριστική ανάβαση στον άνω Πα' και σε κάποιες περιπτώσεις ακόμα και στον άνω Γα', ενώ είναι τα δύο σημεία τα οποία επιλέγονται για την κορύφωση του μέλους. Αξίζει να αναφερθεί ότι βρίσκονται σε συμμετρία μεταξύ τους, καθώς η λέξη «*εξελάμψεν*» βρίσκεται στο τρίτο κώλον και η λέξη «*βοήσωμεν*» στο τρίτο από το τέλος.

⇒ Ο Κωνσταντίνος Πρωτοψάλτης, ο Καραμάνης, ο Φιλανθίδης και ο Στέφανος Λαμπαδάριος, επιλέγουν να αποδώσουν μουσικά τη έκφραση της ντροπής κατεβάζοντας το μέλος μέχρι το Ζω, ακόμα και τον κε.

⇒ Στη λέξη «*τυράννων*», οι Ιάκωβος, Κωνσταντίνος Πρωτοψάλτης, Φιλανθίδης, Καραμάνης και Στέφανος Λαμπαδάριος, κάνουν μεταβολή κατά γένος, πηγαίνοντας στον πλ. β' ήχο.

⇒ Στη λέξη «*πάθους*» ο Καραμάνης χρησιμοποιεί το μακάμ νικρίζ, ενώ ο Λαμπαδάριος και ο Κωνσταντίνος Πρωτοψάλτης, τη χρώα του κλιτού.

⇒ Η φράση «*εν βασάνοις*» έχει μεγάλο ενδιαφέρον, καθώς ο κάθε μελοποιός επιλέγει διαφορετικό τρόπο να αποδώσει το νόημα του στίχου. Ο Φιλανθίδης και ο Κωνσταντίνος πρωτοψάλτης χρησιμοποιούν τον πλ.β'. Ο Λαμπαδάριος και ο Καραμάνης το μακάμ

νικρίζ. Ο Πρίγγος επιλέγει να παραμείνει στον ηχοχώρο του πλ.α', μεταβάλλοντας όμως τη ρυθμική αγωγή σε βραδεία στο συγκεκριμένο σημείο.

⇒ Παρατηρούμε διαφορετικό χωρισμό των στίχων, κατά τη μελοποίηση του Δοξαστικού, από τον κάθε μελουργό. Οι περισσότεροι μελουργοί παραδείγματος χάριν, χωρίζουν τη φράση ως εξής «διὸ φιλέορτοι, δεῦτε / μυστικῶς αὐτὴν πανηγυρίσωμεν·» ενώ ο Πρίγγος και ο Λάμπρου, ως εξής «διὸ φιλέορτοι, δεῦτε μυστικῶς / αὐτὴν πανηγυρίσωμεν·».

⇒ Παρατηρεῖται ποικιλία μελωδικῶν θέσεων ἀπὸ ὅλους, με λίγες μόνο κοινές θέσεις σε σημεία που συνδέονται νοηματικά. Ο Κωνσταντῖνος Πρωτοψάλτης, ο Κωνσταντῖνος Πρίγγος και ο Στέφανος Λαμπαδάριος, μελοποιοῦν με τὴν ἴδια θέση τις φράσεις «δεῦτε εὐωγηθῶμεν» και «δεῦτε εὐφρανθῶμεν».

⇒ Το Δοξαστικὸ ξεκινᾶει με μια πρόσκληση τῶν πιστῶν σε εορτασμὸ, με τὸν ἐρχομὸ τῆς ἀνοιξῆς. Στὴ μέση του περιήτου του ποιητικῶ κειμένου, ἐρχεται ἡ πρώτη ἀναφορὰ στὸν Ἅγιο («Οὗτος γὰρ...»), στὸ βίῶ και τὰ μαρτυρίᾳ του. Στὸ σημείῶ αὐτὸ, ὅλοι οἱ μελουργοὶ ἀνεβάζουν υπερβατῶς ἀπὸ τετραφωνία εἰς και ἐνιαφωνία τὸ μέλος, ἐφιστῶντας ἔτσι τὴν προσοχή του ἀκροατῆ στὸ νόημα του κειμένου που ἀκολουθεῖ.

Μέσα ἀπὸ τὴ συγκριτικὴ παρατήρηση του Δοξαστικῶ ἀπὸ οκτῶ διαφορετικῶς μελοποιούς, μπορούμε να ἀναγνωρίσουμε τὴν ποικιλία, τὴν πολυμορφία και τὴν συνέχεια τῆς μουσικῆς παράδοσης τῆς βυζαντινῆς μελοποιίας. Ἀποδεικνύεται ὅτι ἡ μουσικὴ υπηρετεῖ ἀρμονικά τὸ ποιητικὸ κείμενο, ἀναδεικνύοντας τὸ νόημά του.

Βραχυγραφίες

σ. : σελίδα

συλ. : συλλαβή, συλλαβές

ατ. : ατελής (κατάληξη)

εντ. : εντελής (κατάληξη)

οριστ. : οριστική (κατάληξη)

Χρ. πρ. : χρόνοι πρώτοι

τ. : τόμος

π.χ : παραδείγματος χάριν

πλ. : πλάγιος

κ.α. : και άλλα

πρβλ : παράβαλε

Βλ. : βλέπε

Βιβλιογραφία

1. Μουσικά Λειτουργικά Βιβλία

Πελοποννήσιος, Πέτρος. Δοξαστάριον, επιμ. Π. Κηλτζανίδης, σ. 571-573. Θεσσαλονίκη: Ρηγόπουλος, 1977.

Πρωτοψάλτης, Ιάκωβος. Δοξαστάριον, επιμ. Χ. Χαρτοφύλαξ, σελ. 8-12. Γαλατάς: Τυπογραφία Κάστρου, 1836.

Πρωτοψάλτης, Κωνσταντίνος, Δοξαστάριον. Κωνσταντινούπολη: Πατριαρχική Τυπογραφία, 1841.

Λαμπαδάριος, Στέφανος. Μουσική Κυψέλη, Τόμος Α΄. Νεάπολις Κρήτης: Μιχ. Πολυχρονάκης, 1882.

Φιλανθίδης, Πέτρος, Η Αθωνιάς, Τόμος Α΄. Θεσσαλονίκη: Ρηγόπουλος, 1995.

Πρίγγος, Κωνσταντίνος. «Η Πατριαρχική Φόρμιγξ». Μουσική Κυψέλη, Τόμος Α΄ (1969), σ. 96-96.

Αθανάσιος Καραμάνης, Νέα Μουσική Κυψέλη, Τόμος Γ΄. Θεσσαλονίκη: Π. Πεταλωτή, 1965.

Λάμπρου, Κωνσταντίνος, Δοξαστάριον, Ανέκδοτο.

Πρωτοπρεσβύτερος Παπαγιάννης, Κωνσταντίνος. Μουσικόν Μηνολόγιον, Τόμος Γ΄. Θεσσαλονίκη: University Studio Press, 2006.

2. Βιβλία, άρθρα κ.α.

Αλεξάνδρου, Μαρία. «Απόπειρες ανάλυσης της βυζαντινής μουσικής», Σε Μελουργία 1(1). Πρακτικά συνεδρίου Θεσσαλονίκη, 9-10 Δεκεμβρίου 2004, επιμ. Α. Αλυγιζάκης, σ. 228- 232. Θεσσαλονίκη, 2008.

Αλεξάνδρου, Μαρία. «Μορφολογία και ανάλυση της Βυζαντινής και Μεταβυζαντινής μουσικής» V. Θεωρητικά, Σημειώσεις Μαθήματος, Θεσσαλονίκη, 2009-10.

Αλεξάνδρου, Μαρία. Εξηγήσεις και μεταγραφές της βυζαντινής μουσικής, Θεσσαλονίκη: University Studio Press, 2010.

Αλεξάνδρου, Μαρία. Παλαιογραφία Βυζαντινής Μουσικής, Παράρτημα 3. Βοηθήματα για τη μεταγραφή από τη Νέα Μέθοδο στο πεντάγραμμο, Θεσσαλονίκη, 2019.

Αλεξάνδρου, Μαρία. Ιστορία και Μορφολογία της Βυζαντινής και Μεταβυζαντινής Μουσικής, Σημειώσεις Μαθήματος, Βοηθήματα για τις μεταγραφές IV, Θεσσαλονίκη.

Αναστασίου, Γρηγόριος. «Ο πρωτοψάλτης Κυζίκου Πέτρος Φιλανθίδης (1845 περ-1920)», Ανατολής το Περίχημα 1, (2014) σ. 187-215.

Βαρβούνης, Μανόλης. «Οι Εορτές του Πάσχα στην Ελληνική Λαϊκή Εθιμοταξία», Παρατηρητής της Θράκης (2020), σ. 1-21.

Βρόντης, Αναστάσιος. «Ο Άγιος Γεώργιος στη ροδίτικη λαογραφία». Λαογραφία 11 (1934-1937), σ. 230-235.

Γαβρά, Ελένη., Σαρηγιαννίδης, Ιωάννης. «Άγιος Γεώργιος ο Κουδουνάς. Ο άγιος χριστιανών και μουσουλμάνων», ΚΟΣΜΟΣ/COSMOS 6 (2019), σ. 357-370.

Ζερβουδάκη, Αλεξάνδρα. Θεοφάνης ο Γραπτός: βίος και έργο, Διδακτορική διατριβή. Ρέθυμνο: Πανεπιστήμιο Κρήτης, 2002.

Κωνσταντινίδης, Γεώργιος. Η εορτή του Αγίου Γεωργίου στη βυζαντινή μελοποιία, Διπλωματική εργασία. Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, 2016.

Οικονομίδης, Δημήτριος Β. «Γεώργιος ο τροπαιοφόρος», Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια 4, Αθήνα (1964), σ. 444.

Παπαγιάννης, Αντώνιος, Το ομιλητικό έργο του Πρωτοπρεσβυτέρου Κωνσταντίνου Παπαγιάννη, Διδακτορική διατριβή. Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, 2020.

Πολίτης, Νικόλαος. Λαογραφικά Σύμμεικτα, Δ'. Αθήνα: Εκδόσεις ΚΕΠΕΜ, 1980-1985.

Terzić, Aleksandra. “Saint George’s day in the Balkans — customs and rituals”, Journal of the Geographical Institute “Jovan Cvijić” SASA (2019), σ. 383-397.

Χρυσάνθος, Θεωρητικόν Μέγα της Μουσικής, Τεργέστη: 1832.

3. Διαδικτυογραφία

https://el.wikipedia.org/wiki/Άγιος_Γεώργιος#/media/Αρχείο:Agios_Georgios_icon.jpg (17/9/2025).

<https://www.synaxarion.gr/gr/sid/2743/sxsaintinfo.aspx> (12/7/2025).

<https://galilea.gr/βίος-του-αγίου-γεωργίου/> (12/7/2025).

<https://galilea.gr/βίος-του-αγίου-γεωργίου/> (12/7/2025).

<https://www.pemptousia.gr/2023/04/o-agios-georgios-ke-o-drakos/> (19/7/2025).

<https://www.greek-icons.org/texts-papers/synaxaries-saints-lives/life-passion-george.htm> (19/7/2025).

<https://www.impantokratoros.gr/agios-georgios.el.aspx> (8/8/2025).

<https://www.ekklisiaonline.gr/thavmata/thayma-tou-agiou-georgiou-sotiria-enos-aixmalotu-stratioti/> (17/9/2025).

<https://emthrace.org/thraki/dromena/anoixi/aprilios/pexlivanides/> (13/9/2025).

<https://www.panigiraki.gr/> (13/9/2025).

<https://www.explorecrete.com/el/rethymno-poli/asigonia-gr> (12/9/2025).

<https://viewsofgreece.gr/kastraki-kalampakas-to-ethimo-tou-agiou-georgiou-tou-mantila/> (12/9/2025).

<https://www.xalkidikipolitiki.com/αρναία-γαλκιδικής-μια-πλατεία-δυο-έθ/> (12/9/2025).

<https://limnos.mobi/el/article/ethima-paradoseis/oi-ippodromies-tou-agiou-georgiou/2399>
(12/9/2025).

<https://www.ertnews.gr/perifereiakoi-stathmoi/tripoli/o-ai-gioris-tis-nestanis-arkadias/>
(12/9/2025).

<https://www.pemptousia.gr/2023/04/i-eponimies-tou-agiou-georgiou/> (12/7/2025).

<https://www.spain.info/en/discover-spain/fiesta-sant-jordi-barcelona/> (17/9/2025).

<https://www.barcelona-tourist-guide.com/el/ekdiloseis/sant-jordi/festival-sant-jordi-varselo-na.html> (17/9/2025).

<https://www.orthodoxianewsagency.gr/epikairota/tzourtzevntan-i-imera-tou-agiou-georgiou-sta-valkania-simera/> (17/9/2025).

http://lyk-peir-anavr.att.sch.gr/Lessons/04NATURALSCI/Astronomy/General/04_Easter/Theory.htm (24/8/2025).

<https://www.saint.gr/2870/saint.aspx> (24/8/2025).

<https://glt.goarch.org/texts/Apr/Apr23.html> (18/9/2025).

<https://glt.goarch.org/texts/Nov/Nov03.html> (11/9/2025).

<https://e-kere.gr/βιογραφικά/ΠΕΤΡΟΣ-ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΟΣ> (15/9/2025).

<https://e-kere.gr/βιογραφικά/ΙΑΚΩΒΟΣ-ΠΡΩΤΟΨΑΛΤΗΣ> (6/9/2025).

<https://e-kere.gr/βιογραφικά/ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ-ΠΡΩΤΟΨΑΛΤΗΣ> (6/9/2025).

<https://www.ec-patr.net/psaltes/stefanosm.htm> (6/9/2025).

https://www.myriobiblos.gr/texts/greek/papadopoulos_music_per6_3.html (7/9/2025).

<https://www.e-kere.gr/βιογραφικά/ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ-ΠΙΡΙΓΓΟΣ> (7/9/2025).

<https://omsie.gr/omsie-ds/athanasios-karamanis/> (7/9/2025).